Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Jens Damsgaard:

Præsten M. A. S. Lund

M. A. Lund

PRÆSTEN
M. A. S. LUND

EN LEVNEDSSKILDRING

AF

JENS DAMSGAARD

MED VENNEORD AF

H. C. L. LARSEN ○ P. RIEMANN

BERTEL BJERRE ♂ ELINE BEGTRUP

SOFIE BRUN ○ JENSEN KNUDSTRUP

MARIE ANKER-MØLLER F. LUND

ALBERT BAYERS FORLAG ○ AARHUS OG KØBENHAVN
MDCCCCXV

INDLEDNING

Som Solen skinner i Foraarstid,
og som den varmer i Sommerdage,
al sand Oplysning er mild og blid,
saa den vort Hjerte maa ret behage.

Vorherre vidner, at Lys er godt.
Som Sandhed elskes, saa Lyset yndes,
og med Vorherre, som ler ad Spot,
skal Værket lykkes, som her begyndes.

Jeg har ofte hørt Pastor Lund fremsige de to Vers af Grundtvig paa en egen stille Maade. Jeg ved ikke noget bedre end sætte dem i Spidsen af de Blade, hvorpaa nu jeg efter ringe Evne vil søge at tegne et Billed af Grundtvigs tro Discipel, Sognepræst *Markus Anker Secher Lund.*

Markus Lund var en ærlig og mild Mand og en beskeden Mand. Særlig dette sidste bør vi erindre, fordi han jo var en landskendt og i grundtvigske Kredse i høj Grad anset Mand, hvis Ord der blev regnet med. — Han havde en egen Evne til at slaa Uærlighed og Skinvæsen ned. Han bar sit Ridderkors med Ære saa sandt nogen gjorde det.

Der fandt for en halv Snes Aar siden en større Indsamling Sted. Jeg husker ikke, om det var til Boerne eller Kanadas Fiskere. Det var i alt Flad til noget langt borte.

Hver Dag prangede de ædle Giveres Navne i det stedlige Blads Spalter, og Folk bedømte hinandens Gavmildhed paa sædvanlig ydre Maade. Nu var der i et Sogn i Lunds Nærhed en gammel rig Gaardmand, der var lige bekendt for sin Gerrighed og Ærgerrighed. Han havde skænket 20 Kr., og hans Navn prangede selvfølgelig øverst i Bladet. Nu traf det sig, at Lund om Aftenen kom i Selskab med vedkommende Mand, der flere Gange studerede Godgørenhedslisten.

Lund lagde da ganske stille sin Haand paa hans Skulder og sagde: »Ja, vi har altid Glæde af at give, naar vi blot husker paa, at venstre Haand ikke maa vide, hvad højre gør«.

Disse Ord og den Maade, hvorpaa det blev sagt, slog ikke blot den gerrige Gaardmand, men os alle. Særlig bed jeg Mærke i det, fordi jeg vidste ganske tilfældigt, at Lund nogle Dage i Forvejen paa sin sædvanlige stille Maade havde givet en fattig Kone 15 Kr., idet han føjede til: »Men sig det nu ingen til«.

Denne Ligefremhed havde Lund vist efter sin Far. Om denne fortælles et Træk fra han var Præst i Brande, et lille Træk, der saa udmærket kunde passe ogsaa for Markus Lund. Dengang var det Sædvane, at man saa snart som muligt kørte de smaa Børn til Præsten, som da døbte dem i sit Hus. Engang kom en stor Gaardmand, som alle mente havde besvangret sin Tjenestepige, kørende over med hendes Barn til Daab; og han fortalte selvbehageligt,

at han gjorde sin fattige Tjenestepige den Tjeneste at køre over med hendes Barn.

Lunds Fader tog Kirkebogen frem for at indføre deri og sagde ganske roligt: »Ja, det er jo rimeligt, Du kører med det, for Du er jo selv Far til Barnet!« Manden stammede noget i det; men tilsidst maatte han da sige Ja,. og blev indført som Barnefader.

Jeg synes ogsaa, det lille Træk skal med, for enhver, der kender Familien Lund, vil sige: »Saadan var de Lund'er«.

Det var med Glæde, jeg modtog Opfordring til at skrive denne Bog om Lund, en af de mest retsindige og bundærlige Mennesker, jeg har kendt. Men det var ogsaa med Frygt, fordi mit Kendskab til Lund jo var ung af Dato. Det var ogsaa bleven umulig at tegne et ordentligt Billede af ham ved egen Hjælp. Hvis det nu er lykkedes, da skyldes det først og fremmest de mange Venner rundt om og Lunds egne efterladte Optegnelser.

Jeg maa først takke Lunds store Familie for al udvist Velvilje, og her da særlig Lunds eneste Datter og hendes Mand i Dybe Præstegaard. Endelig Pastor Bertel Bjerre, Lem, Frimenighedspræst S. Anker Møllers Hustru, Klim, Hmd. Jens K. Kvist, Trans, Lærer Larsen, Ferring, Provst Larsen, Thorning, fhv. Folketingsmand Jensen Knudstrup, København, Fru Brun, Særslev, og Pastor Riemann, Fakse.

Brande Præstegaard, hvor M. A. S. Lund fødtes.

SLÆGTSMINDER

Om sin Slægt, Barndom og Ungdom, har Pastor Lund selv fortalt.

Min Moder hed Johanne Sophie Carstensen og var født i Købstaden Thisted d. 18de Maj 1792. Hendes Fader, Christian Ehrenfried Carstensen, var først residerende Kapellan i Mariager, derpaa Præst i Sæby, endelig fra 1789 til sin Død Sognepræst i Thisted og Tilsted, i en Aarrække tillige Amtsprovst. Han har været en ret mærkelig Mand. Der er ingen Tvivl om, at han som Teolog hørte til den rationalistiske Skole, det vidnede baade min Moders Ytringer om og enkelte Bemærkninger af ham, som jeg har set i Bøger, der var i mine Forældres Værge. I saa Henseende var han altsaa Barn af sin Tid, men jeg ved en lille Tildragelse, som viser, at det var med ham som med saa mange, at Hjertet var dybere end Oplysningen. Hans ældre Datter Anna Cathrine var

gift med Præsten Johannes Vogelius Steenstrup (først et Par Steder i Thy, sidst i Skelund Nord for Mariager Fjord) og ved ham Moder til en stor Børneflok, hvoraf de bekendteste er den berømte Zoolog Japetus Steenstrup og Dr. Matthias Steenstrup, som en Tid var Statens Tilsynsmand for Højskolerne og som en Gang i et lille Skrift tog de grundtvigske Højskoler i Forsvar imod Beskyldningen for at drive »politisk Agitation«. Efter et af sine Børns Fødsel var Anna Cathrine Steenstrup angrebet af Barselfeber i den Skikkelse, som medfører Sindsforvirring, og der var Frygt for, at hun ikke vilde komme sig. Da skete det en Dag, at hendes Fader traadte ud af sit Værelse, og da han paa Gangen traf en betroet Tjenestepige, der længe havde tjent i Huset, sagde han til hende: »nu ved jeg, at min Datter kommer sig, Gud har paa min Bøn givet mig Svaret i mit Hjerte.« Denne Tildragelse er mig ikke kendt gennem min Moder, men gennem Højskoleforstander Kristen Kold, som har fortalt en af mine Søskende det, ti den omtalte Pige var hans Moder, og han havde det fra hende. Og det er mig meget kært, at jeg har faaet det at vide, fordi dette Træk aabner et Blik ind i min Morfaders Hjerte og vidner om, at Hjertets Krav er stærkere end Skoleoplysningen, ti efter sin Skole-Retning vilde han vistnok have erklæret det for Sværmeri at tro paa et saadant Forhold til Gud, at han gav Hjertet Svar paa dets Bøn, men bag Skole-Teologien laa en barnlig Tro paa Gud. Et andet Træk ved jeg om ham, som ikke er til Skam for ham, og det fra min Moder. Han nægtede en Gang en Kvinde Adgang til Nadveren, fordi hendes Sædelighed var mindre end tvivlsom, og denne Kvinde var Byens fornemste Dame. Efter alt, hvad

jeg ved om ham, har han været en klar, ædel, noget myndig Personlighed. Jeg minder om de djærve og morsomme Ord, hvormed han indførte Kold i hans første Lærergerning i Faartoft Skole (se Fr. Nygaards Bog om Kold Side 17).

Min Mormoder Ane Marie Schytte var Datter af en Smedemester i Odense, men opdraget i et Præstehus. Min Moder kunde morsomt fortælle om en anden thylandsk Provstinde, som rympede Næse ad denne Smededatter, der blev Amtsprovstinde. Gennem min Moders Fortællinger om hende har jeg det Indtryk, at hun var en from og stilfærdig Kvinde, og i en lille Kalender, der er i mit Eje, hvori hun har indført sine Børns Fødsel og andre Familiebegivenheder, er der gerne føjet et fromt Ønske til, især for Børnene. Hun var i sine sidste Aar — jeg tror otte — lammet af Apoplexi, kunde ikke klæde sig selv af og paa, ikke gaa eller tage sig videre for med Hænderne. Det var i de Aar en stor Del af min Moders Gerning at være om hende og hjælpe hende. Om Aftenen spillede hun ofte et Kortspil med hende, som hedder Piquet, det kan spilles af to. Det er paa en Maade bleven en Familiearv; min Moder, der ellers lige saa lidt som sine Børn var Kortspiller, lærte os det, jeg tror for Mindets Skyld, og vi har atter lært vore Børn det; det samme, tror jeg, at vide, er sket i min Moders Søskendes Huse. Naar hendes Børn syslede med hende, kunde min Mormoder sige: »I skal se, lille Børn, jeg slipper bort, inden I ved af det.« Og saaledes gik det. En Dag, min Moder var ene hjemme hos hende, hendes Fader og ældre ugifte Søster var taget en Tur ud til en af de gifte og bosatte Børn, og min Moder var ved at hjælpe hende i Klæderne, blev hun min Moder et Svar skyldig, og da

hun saa til hende, var hun sunken sammen og død. Der blev i Hast sendt Bud til Byens Apotheker, en Ven af Huset, og denne prøvede de Oplivningsmidler, han kendte, men Livet var og blev udslukt. Det var i Aaret 1818.

Fra min Moders Barndoms- og Ungdomsliv har jeg følgende at fortælle. Som lille Pige lærte hun at synge Sangene af Thaarups Syngestykker: »Høstgildet« og »Peters Bryllup«. Saa var det en Søndag, hendes Moder havde taget hende med i Kirke, hvor hun sad i Præstegaardens Stol paa en Skammel ved Moderens Fødder. Da Salmesangen begyndte, blev denne opmærksom paa, at den lille sang trøstig med, og da hun ikke kunde tro, at hun kunde Salmens Ord, bøjede hun sig ned for at høre, hvad Barnet sang, og da sang hun af fuldt Bryst: »Nys fyldte skøn Sigrid sit attende Aar«. Sangene af Thaarups Syngestykker vedblev hele hendes Liv at være hende kære, og »I Østen sølvblaa Dagen smiler«, »I Dalens Skød en Hytte laa« o. s. v. var nok tilligemed Baggesens »Der var en Tid, da jeg var meget lille« det første, jeg lærte at kende af dansk Digtning gennem min Moders Sang. — Min Moders ældre Brødre, som gik den studerende Vej (Jørgen Peter Carstensen, død som Præst i Raarup ved Horsens, og Christian Brandt Carstensen, død som Præst i Boddum i Thy), holdtes i Herlufsholms Skole, og min Moder mindedes, at naar de i Sommerferien havde været hjemme, kørte hendes Faders Heste og Vogn dem i det mindste til Aarhus, men ogsaa undertiden til Herlufsholm, idet de saa sejlede med Smakken mellem Aarhus og Kallundborg, et — synes mig — ret mærkeligt lille Træk til Oplysning om det sidste

Hundredaars Fremgang paa Samfundslivets Omraade.

Et andet Minde er, at min Moder var ganske vis paa, at hun som hel ung havde set og danset med Peter Willemoës. Det maa vel have været i Eftersommeren 1807, da han rejste i Jylland for at faa de værnepligtige unge samlede og — om muligt — førte over til Københavns Forsvar mod Englænderne. Paa denne Rejse kan han vel have været i Thisted. Dog er det vel heller ikke umuligt, at han sidst paa Vinteren har taget den Vej for at slippe over til Norge og melde sig paa »Prins Christian«. — Foruden Sognepræsten var der ved Thisted Kirke en residerende Capellan (tillige Præst for Annekssognet Skinnerup). Denne Post beklædtes i en Del af min Moders Ungdom af en Peder Brandt, den samme, som senere blev Sognepræst og Provst i Ringkøbing, og om hvis Særheder fortælles en Del i Birkedals »Livsførelse«. Brandt havde, før han kom til Thisted, været i Randers samtidig med Jens Hornsyld og syntes at ville efterligne dennes ligefremme og tit humoristiske Maade at tale paa, ogsaa paa Prædikestolen, men uden at eje den Alvor og Aandsmyndighed, som bar det op hos Hornsyld. Min Moder mindedes følgende Træk: Ved Reformationsfesten i 1817, som holdtes i to Dage, havde min Morfader prædiket første Dag, Brandt skulde prædike anden Dag. .Og da begyndte han omtrent saaledes: Nu har I hørt nok om Luther i Gaar, i Dag vil jeg prædike om alle eders Pligter efter 6te Kapitel i Balles Lærebog, det kan I trænge til. — en Gang havde Brandt paa Prædikestolen talt om unge Kvinders Husholderiskhed og andre Dyder og sluttede saa med at sige: kort sagt, I skal være som min Mette (hans Husholderske). — En anden

Gang, Brandt prædikede, var der mange forkølede Mennesker i Kirken, hvis Hosten forstyrrede ham, og han havde en Gang holdt op lidt og beklaget sig over Forstyrrelsen. Imidlertid kom han selv til at hoste og sagde da: naa, host nu med det samme alle I, som har Krop (Krop kaldes i Jylland en Forkølelsessygdom hos Hesten). Min Moder levede i det hele et stille Ungdomsliv, efter de stille Aar om Moderen, sammen med Faderen og den nævnte ældre ugifte Søster; den gifte Søster og Brødrene var længst fra Hjemmet. Hun har næppe mærket meget til, hvad der kom op i Tiden, jeg tror saaledes at mindes, at hun først senere i sit Liv kendte noget til Oehlenschlägers Digtning; »Aladdin« var hende i al Fald ny, da jeg som Discipel i Randers Latinskole læste den for hende. Derimod var hun kendt med de da brugelige Selskabssange. Men Napoleon havde hun fulgt i sine Tanker, dog aldrig beundret ham, hun gruede for alt det Blod, hvis Udgydelse han var Skyld i. Hun mærkede i al Fald saa meget til de religiøse Forskelligheder, at hun hørte, at Agerbek af andre thylandske Præster blev omtalt som »en Hernhutter«. Selv var hun neppe berørt af nogen egentlig aandelig Bevægelse, men levede i en barnlig hjertelig Tro paa Gud og hans Forsyn; hendes Yndlingssalme fra Ungdommen var »O Gud, med stille Sind jeg giver mig ganske i din Faderhaand« (i evangeliskkristelig Salmebog), og den blev ved at være hende kær, ogsaa da hun paa sine gamle Dage fik Kærlighed til nogle af Grundtvigs Salmer og især til Ingemanns Morgen- og Aftensange. Saaledes var hun bleven henved 30 Aar, da hun blev forlovet med min Fader, og jeg tror at vide, at hun til den Tid aldrig havde følt sig draget af nogen Mand; han var hendes

eneste Kærlighed, og den bevaredes trofast til det sidste gennem Ægteskabet og hendes lange Enkestand.

Min Fader, Niels Bay Lund, var født i Randers den 22de Juni 1788. Hans Fader hed Rasmus Lund, Bondesøn fra Landsbyen Lund i Grenaa-Egnen, hvis Navn han optog, da han kom i Handelslære; han blev Købmand i Randers og levede og døde der. For Kendere af den gamle Stad ved Gudenaa bemærkes, at han boede paa Hjørnet af Gaden Hovmeden og Raadhustorvet — hvor nu Niels Ebbesens Statue staar — i den gamle Købmandsgaard lige over for det tidligere Raadhus. Min Farmoder var af den da og længe efter i Randers udbredte og ansete Familie Bay, hendes Navn var Sophie Cathrine Bay, efter hendes Fader var min Fader opkaldt. Hun skal have været en dygtig og viljekraftig Kvinde, der overlevede sin i flere Aar svækkede Mand. Min Fader blev Student i 1805; jeg ved, at han i 1807 efter Sommerfriheden var paa Vej til København for som Medlem af Studenterkorpset at deltage i Byens Forsvar, men kun naaede til Fyn, da store Bælt var fyldt af engelske Krigsskibe. Om hans Studentertid ved jeg kun dette, at han var med i den Bevægelse i Studenterverdenen, som efter Nyaar 1814 affødte to Henvendelser til Kong Frederik d. 6te, hvori Studenterne tilbød at ville møde for at hjælpe til at værge Nørre-Jylland mod den russiske og svenske Hær og forebygge Norges Afstaaelse, og at han hørte til dem, der fulgte Grundtvig og i deres Henvendelse hævdede, at det kun var i Tro paa den levende Gud, der saa ofte havde holdt sin Haand over Danmark, at de turde gøre deres Tilbud (se Grundtvigs lille Skrift »Helligtrekongerlyset«).

Min Fader blev først theologisk Candidat i 1817, de urolige Aar har rimeligvis optaget ham, svag af Helbred var han vist ogsaa i sin Ungdom, som han da aldrig blev nogen legemsstærk Mand. han morede siden os Børn med at vise os et Pas, hvorpaa han en Gang havde rejst mellem Jylland og Sjælland (det skulde der da og længe efter haves Pas fra Øvrigheden til), og hvor han betegnedes som »liden af Vækst og maadelig af Bygning«. Efter at være bleven Candidat tog han først en Huslærerplads paa Herregaarden Sødringholm tæt ved Indløbet af Randers Fjord; dennes Ejer, for hvis to Sønner han var Lærer, Over-Krigskommissær Markus Anker Secher, holdt min Fader meget af, jeg er opkaldt efter ham. Derpaa blev han personel Capellan hos min Morfader i Thisted og blev forlovet med min Moder. Han var ikke rigtig rask, mens han var der, Thylands Klima var ham for barsk, og han søgte saa snart som muligt Præste-Embede, han og min Moder var jo heller ikke unge og kunde nok ønske at sætte Bo. Han søgte da og fik Sognepræst-Embedet i Brande, 5½ Mil N.V. for Vejle, og paa min Moders 32-Aars Fødselsdag, d. 18de Maj 1824, holdt de Bryllup. Bryllupsrejsen fra Thisted til Brande (naturligvis med egen Hest og Vogn, gik mellem Limfjorden og Vesterhavet gennem Agger og Harboøre Sogne; da mine Forældre 4 Aar efter med deres to ældste Drenge besøgte Thisted til den gamle Amtsprovsts 50 Aars Præstejubilæum, var den Vej spærret, 1825 var jo Agger Kanal brudt igennem, da gik deres Rejse vistnok over Mors, jeg ved, at de overnattede i Grønhøj Kro. Rejsen ned gennem Vest- og Midtjylland var den Gang meget besværlig; tunge, sandede Veje og for det meste Vadesteder, ikke

Broer at færdes paa over de store Aaløb; ved Holstebro var ganske vist Bro over Stor-Aaen, men den var saa skrøbelig, at man i de Aar foretrak at tage udenom og slippe over Aaen, hvor man ellers kunde. Bryllupsrejsen kunde iøvrigt let have taget en sørgelig Ende. Da de skulde køre over et Vadested i Holtum (Skern) Aa, tog Kusken fejl og kørte ud i et dybt Hul, og Agestolen, hvori mine Forældre sad, gik løs fra Vognen. De kom dog velbeholdne i Land, og en skøn Sommerdag ved Solopgang naaede de Brande Præstegaard.

Brande er nu en ret anselig Landsby ved Landevejen mellem Herning og Vejle; den Gang bestod den af Kirke, Præstegaard, Skole, Kroen og en Gaard til, en Købmandshandel, Fattighuset og endnu et Hus. Den ligger paa den nordre Del af Randbøl Hede, omgivet af sandede Marker og den Gang store uopdyrkede Hedestrækninger. Men Præstegaardens Beliggenhed er venlig, Syd for Stuehuset skraaner Haven i Terasser ned mod en Eng, hvorigennem Brande Aa, som siden flyder ud i Skernaa, løber, og hinsides denne en Kratskov; og da min Moder i Sommermorgensolens Lys fra Havedøren saa ud over Haven, Engen og Krattet, syntes hun, at hun havde aldrig set saa smukt et Sted. Heri har vel den ny Ægtekærligheds Glæde og det, at det var hendes og hendes Mands fælles Hjem, haft sin Del. I dette Hjem levede mine Forældre i over 14, min Moder, som blev der Naadsensaaret ud, over 15 Aar, og de levede glade ved Livet og Gerningen. Brande er et vidtstrakt Hedesogn, et af de største i Udstrækning i Danmark, men ad lange, trælsomme Veje kom Beboerne og fyldte hver Helligdag den rummelige Kirke til sidste Plads; der var gammeldags Ærbø-

dighed og Hengivenhed for Præsten og gammeldags Gudsfrygt, maaske nok nogen Misbrug af Brændevin, men stræng Sædelighed; og der knyttedes et kønt Baand mellem mine Forældre og deres Sognefolk. Et Par enkelte Træk fra Livet der maa jeg tage med. Den Gang brændte endnu mange af Beboerne selv deres Brændevin, uagtet det var ulovligt, men det var gammel Vane. Øvrigheden, der var langt borte — i Vejle nemlig — sendte stundom Politi (i Folkets Tale »Spedere«, d. v. s. Spejdere) ud for at søge og finde »Brændevinstøj«, d. e. Redskaber til Brændingen. Hvor det fandtes, faldt der Mulkt. Men man fandt sjælden noget, fordi der forud for Politiet gik Ilbud fra Sted til Sted, og naar det kom, var alt omhyggelig skjult. En Søndag, min Fader stod paa Prædikestolen, saa han, at en Mand kom ind i Kirken og hviskede nogle Ord, som derpaa gik videre, der blev en urolig Bevægelse, og flere rejste sig og gik ud. Han standsede da i sin Prædiken og spurgte, om der var Ildebrand eller anden Ulykke paa Færde, men fik til Svar: »det er æ Spedere.« Følgende i sig selv ubetydelige Historie kan give Fingerpeg om Hedeboernes ensomme Liv og dets lille Kendskab til mere moderne Levevis. En lille Juledag kom en gammel Kvinde, der boede ensomt paa Heden, vandrende til Kirke, hun havde taget en Dag fejl, troede, det var Juledag, havde Aftenen forud spist sin Julemad og formodentlig læst sin Julesalme og kom nu og vilde i Kirke. En anden enligt boende Kvinde besøgte min Fader en Gang; hun havde ventet Præstens Besøg og vilde opvarte ham med det bedste; det havde hun hørt skulde være Kaffe, men hun kendte ikke denne Drik. Hun havde dog faaet Bønner, havde faaet

dem brændt og knust, saavidt var hun med, ja ogsaa kogt Kaffen, men saa satte hun Grumset frem i en Kop og »Kaffevandet« i en anden og bad »Fa'r« tage det tykke eller det tynde, hun vidste ikke, hvilken af Delene det var, der smagte saa rart.

Ensomt var der naturligvis i Brande, men der var Arbejde nok, min Fader maatte overtage Præstegaardsavlingen, om Bortforpagtning kunde ikke være Tale, og min Moder havde en ikke lille Husholdning at føre. Dog uden god Omgang — ogsaa foruden Hedebønderne — var mine Forældre ikke. To Præstefamilier, Adolph i Nykirke (sidst i Hesselager paa Fyn) og Gjellebøl i Ringgive (sidst i Stenløse ved Odense) dannede med dem et lille Convent, vist nærmest Familiebesøg, de kom sammen og knyttede Venskab med hinanden. Og Herremanden Peter Tetens Hauch paa Hastrup i Tyregod Sogn var mine Forældres gode Ven. Han var i mange Stykker en underlig Original, kunde nok være lidt stolt af sit Adelskab, men beskæftigede sig med meget jævne Ting, bandt selv Fiskegarn til Brug i Hastrup Sø o. s. v. Den Sommer, min Fader var kommen til Brande, blev han meget overrasket ved, at der kom en Flok Faar — jeg tror tyve — med Lam drivende til Præstegaarden. Driverne havde den Hilsen med fra Hauch, at nu kunde Præsten beholde Lammene og, naar de kunde undvære deres Mødre, sende ham Faarene tilbage. Det var hans Bidrag til den endnu ukendte Præsts Besætning. Men et inderligt Venskab kom til at sammenknytte de to højst forskellige Mænd. Og da min Fader efter at være flyttet bort fra Brande besøgte det gamle Hjem og med sin Eftermand, Ludvig Blædel, besøgte Hastrup, og Blædel førte min Fader ind til Hauch med de

Ord: »her bringer jeg dem en Mand, som hedder Niels Bay Lund«, udraabte Hauch: »Det er den største Kæltring, der er til«, og dermed faldt han grædende min Fader om Halsen.

I økonomisk Henseende var det trangt at leve i Brande. Tienden var omtrent 100 Tdr. Rug, og i disse for det danske Landvæsen allermest trykkede Aar var det godt, naar en Tønde Rug kunde gøres ud til 8 Mark (d. e. 2 Kr. 65 Øre). Min Fader drev som sagt Avlingen, men den opdyrkede Mark var skarpsandet Jord, og Heden, som han brød op, kostede meget Arbejde og mange Penge, inden den gav noget. Det var derfor ogsaa et overmaade tarveligt Liv, mine Forældre levede, og for min Moder et strengt Liv. Som Børnene voksede til, skulde de jo have Klæder, og dem syede hun for en stor Del selv, ikke at tale om, at hun lappede og holdt sammen paa det gamle, og mangen Aften efter fuldt Arbejde i Huset — Pigerne var jo om Sommeren tit i Marken — sad hun langt ud paa Natten over saadant Arbejde. Ikke blot Børnenes Klæder var af hjemmegjort Tøj, den store Faarebesætning gav Uld, min Moder og Pigerne spandt den, Hjemmevævere vævede Tøjet, og det blev syet i Huset, men min Moder selv fik i de 15 Aar, hun levede i Brande, 1 — en — Kjole af Kjolestof, hvad hun ellers fik, var forarbejdet hjemme; ogsaa min Faders Klæder, selv hans Præstekjoler — paa en nær af Klæde, som han vel havde fra sin Købstadtid — var hjemmegjorte af Gaardens Uld. Men jeg har ogsaa set min Moder som gammel Kone gaa til Stads i sin Brudekjole. Intet Under, at min Moders Klaver snart kom til at staa ubrugt, men hvad der ikke blev opslidt var hendes gode Humør, jævne Sind, Tro paa Guds For-

syn og livfulde, tit skælmske Blik paa Livets Møje og dets Pudserligheder, som bar hende over meget.

Trods Fattigdom og Møje blev — som nævnt — mine Forældre i Brande i 14—15 Aar, min Fader blev i Efteraaret 1838 forflyttet til Øster Tørslev, 2¼ Mil N. Ø. for Randers, hvorhen min Moder og vi Børn drog i Juni 1839, jeg — den yngste — var da i mit 7de Aar. Jeg antager, at min Fader kunde være bleven forflyttet før, han var anset for en brav og dygtig Præst, vel set af sine foresatte, men Kærligheden til Brande har bundet ham saa vel som min Moder; maaske han ogsaa søgte paa et noget indskrænket Omraade, ti hans Hu drog ham til Randers-Egnen. Om han ventede noget paa et givet Løfte, ved jeg ikke, dog antager jeg det ikke. En Frue, som ejede Herregaarden Himmestrup mellem Randers og Viborg, der den Gang havde Kaldsret til Hjermind Sognekald, havde ladet min Fader vide, at hun vilde kalde ham, naar Consistorialraad Bjerregaard, som var Præst i Hjermind, døde. Men Bjerregaard (kendt som ivrig for Træplantning og desuden lidt theologisk Forfatter) overlevede længe baade min Fader og den private Kaldsret. I al Fald kunde nu mine Forældre daarligt holde ud i Brande længere; deres ældste Søn (Christian Ehrenfried, sidst Præst i Øsløs i Hanherred) var da 13 Aar, den næste, Rasmus (Valgmenighedspræsten paa Mors) henved 12, saa der maatte snart kostes noget paa deres Undervisning, og dertil var ikke Raad. Saa søgte og fik min Fader da Præstekaldet i Øster Tørslev.

En lille Tildragelse i min Moders stille Liv skal her fortælles. I Vinteren 1838—39, da min Fader var i Øster Tørslev og hun i Brande, var det natur-

ligt, at hun længtes baade efter ham og efter at se det ny Hjem. Men af Frygt for, at Snevejr skulde hindre en Rejse ad Midtjyllands Hedeveje, opsatte hun den til en Tid, man kunde vente, at det var omtrent Foraar, nemlig til Slutningen af Marts. Men da indtraf et voldsomt mange Dages Snevejr, saa hun baade paa Hen- og Hjemrejsen blev sinket meget. Navnlig maatte hun — vistnok paa Tilbagevejen — ligge tre Døgn i Funder Kro, hvor der ikke var andre Rum med Kakkelovn end Skænkestuen og Krofolkenes Sovekammer; men min Moder og hendes to ældste Drenge, som hun havde med, sov i en iskold Storstueseng, og om Dagen sad hun i Skænkestuen og arbejdede paa Strikketøj, hun laante af Krokonen. I Skænkestuen samledes Snekasterne, naar de havde været ude at rydde Vejene, og naar min Moder klagede sig for, naar hun skulde komme hjem, trøstede de hende med, at »Madamen skulde have blevet hjemme til Sct. Hans Dag«. Om Tiden i Øster Tørslev Præstegaard har jeg ikke meget at fortælle. Det gik mine Forældre, som det er gaaet saa mange Præstefolk, at de savnede Hedeboerne, naar de var flyttede til frugtbarere Egne. I Øster Tørslev var kun ringe Kirkegang (skønt en By — rigtignok med to Navne, Øster Tørslev og Ilshøj, men omtrent sammenbyggede — paa 30 Gaarde ligger lige omkring Kirken), og Sædeligheden stod meget lavt; Bønderne gjorde endnu det i saa høj Grad demoraliserende Hoveriarbejde til Gjessinggaard, noget, Hedebonden aldrig havde kendt. Økonomisk bedredes mine Forældres Kaar ejheller betydeligt, de to Sønner kom i Latinskole, Embedets Hovedindtægt, en Gaard paa 13 Tdr. Hartkorn, var bortforpagtet for en ringe Afgift, og inden Gælden fra

Brande var hel afbetalt, medens nogen ny var stiftet, døde min Fader den 18de Marts 1845; han led af en Leversygdom, men fik det sidste Stød ved at blive smittet af Tyfus i et Hus i Sognet.

Min Moder overlevede ham i næsten 21 Aar. Hun søgte og fik Tilladelse til af en til Præstegaarden hørende Toft for Livstid at faa 4 Skp. Land til Have og byggede sig et lille Hus paa Fællesjord, hun fik overladt af Bymændene, lige op dertil. Der boede hun til sin Død med min eneste Søster Sophie Cathrine, som trofast ofrede hele sin Ungdom til min Moders Pleje.

At min Moder levede i smaa Kaar, vil man let forstaa, en Enkepension og noget Tilskud fra Enkekassen rækker ikke langt; jeg kom efter min Faders Død ogsaa i Latinskolen, og de ældre Brødre blev Studenter i 1845 og 1846. Ganske vist blev vi — navnlig jeg — støttet af Venner og Kyndige, og i rede Penge modtog vi ikke meget af vor Moder, men til Klæder hjalp hun os, og mangen Krukke Smør, salt Kød og Ost gik fra det lille Hus i Øster Tørslev til København til vor »tørre Kost«. Og vore Ferier — fra København kun Sommerferien — tilbragte vi hos hende. Det var ikke sært, om min Moders Indtægter havde ondt ved at slaa til, og naar hun fik sin Pension og regnede ud, hvad Købmand, Møller, Skomager o. a. skulde have, vilde Regningen sjælden gaa op, men da udtalte hun sin Trøst i de Ord: »Det er ikke saa slemt at have et Hul, man ikke ved andet at fylde med end Guds Velsignelse.« Hendes Enkestands Aar bragte ogsaa megen legemlig Svaghed. Gigten, som hun længe havde mærket til, tog mere og mere Overhaand, og hendes Læge (Møller i Randers, den »unge Mirakelmand«, som St. Blicher om-

taler i sit Levned) kunde ikke hjælpe hende af med den.

Men med alt dette blev det en glædelig og velsignet Tid for hende og for os, hendes Børn. Faa Børn har maaske haft saa glade Ferier og modtaget saa gode Indtryk, som vi i vor Moders fattige Hjem. Og det var ikke blot os Børn, ogsaa andre fik Gavn og nød Glæde der.

Men Moders barnlige Forsynstro, Arven fra hendes Hjem og inderlig delt med min Fader, blev efterhaanden og især i hendes Alderdom forenet og underbygget med en mere bestemt og bevidst kristen Tro og Oplysning, der aldrig fik noget mørkt eller tungt Præg, men gik skønt sammen med hele hendes frejdige og muntre Natur. Hun savnede ikke heller gode Venner, som kunde være hende til Hjælp, og jeg vil navnlig nævne tre Præster, der var hende til stor Gavn og Glæde.

Først Karl Frederik Hassenfeldt (om hvem der findes et Mindedigt i Birkedals Livsførelse), der var Præst i Øster Tørslev fra 1848 til 1852. Den stille og alvorlige Mand og hans unge (anden) Hustru blev min Moders kære Venner, de to Hjem delte trofast Sorg og Glæde med hinanden; i hans Hus saa min Moder og hendes Børn første Gang Bekendelsen og Lovsangen indført i et Hjem sammen med Livsglæden. Naar Hassenfeldt havde Juleselskab, lød »Et Barn er født i Betlehem« (den Gang i sin nuværende Skikkelse temmelig ny, det var jo kun faa Aar efter, at den første Gang var sungen i Vartov) over Borde, og derfor legedes de gammeldags Julelege lige muntert. Det var lidt fremmed for min Moder, der var vant til at holde Ytringerne af ens

aandelige Liv meget tilbage i det daglige, men hendes eget Hjem fik snart den samme Tone.

Dernæst Hans Knudsen, Præst i Nabosognet Gjerlev (tidligere i Trankebar, flyttede fra Gjerlev til Brejninge ved Kallundborg, men fik som afgaaet Sognepræst den Gerning, der især vil bevare hans Navn, nemlig i »Hjemmet for vanføre« i København). Da der efter Hassenfeldt var kommen en Præst til Øster Tørslev, hvis Prædiken ikke kunde opbygge min Moder og Søster, gik min Søster gerne hver Søndag til Gjerlev Kirke og fik ved Knudsen sin bevidste Livsvækkelse, men han lod ogsaa jævnlig sin Vogn hente min Moder, og da Gigten begyndte at hemme Brugen af hendes Ben, bar han hende gerne fra Vognen ind i Huset. Hans Knudsen havde en haard Skal om et blødt og godt Hjerte, der slog i inderlig kristen Tro. Hans Forkyndelse, i gammelluthersk Aand, men noget buldrende, kunde ikke rigtig tiltale min Moder, men hun skønnede paa hans Venskab og skattede hans fromme Alvor, og gennem min Søster blev han meget for Hjemmet.

Og endelig Hans Christian Slamberg, Præst i Støvring og Mellerup, som ved sin Forkyndelse samlede Stammen til den Kreds, der siden grundede Mellerup Højskole og dannede Mellerup Valgmenighed. Hos ham — i Mellerup især — kom min Søster til at søge Kirke, da Knudsen var flyttet til Egnen; min Moder var da bleven for svag til længer at nyde godt af Kirkebesøg hos ham, men han besøgte hende oftere, og disse to, den haardt prøvede, tungsindige Mand og den barnligglade, fromme gamle Kvinde, var meget for hinanden.

At samle sine Børn var min Moders største jordiske Glæde, og hun kunde forud nyde Forventnin-

gens Glæde, naar Ferierne stundede til, men hendes virksomme Natur fik hende ofte til, naar hun havde faaet os alle samlede, at sige: »Gid I nu var hver paa sit Sted i god Behold igen«, hvad vi jo godt forstod ingenlunde var Udtryk for, at hun længtes efter at komme af med os, men at hun vilde sige til sig selv og os, at Hovedsagen er dog, at man er hjemme, hvor man har sin Gerning. Men hendes lille Hjem blev ogsaa et Sted, der drog andre. Enkelte unge fra Øster Tørslev By, der begyndte at føle Længsel efter »noget bedre«, kom om Aftenen og sad hos min Moder og Søster, som læste for dem, sang med dem og gav to unge Karle Stødet til at søge til Kolds Højskole. Mathilde Bøggild, siden gift med Povlsen-Dal, tjente en Tid i Nærheden, men følte sig ikke hjemme, hvor hun var i Huset, hun søgte stundom Oplivelse i min Moders Stue. Theodor Blicher, Steen Blichers Søn, en Tid Lærer i Øster Tørslev, kom mangen Aften, fornøjede min Moder med sin Sang, han havde en smuk, blød Stemme, og befandt sig vel i det lille Hjem. Det var saaledes i hjertelig Henseende ikke noget fattigt Liv, min Moder førte. Og saa sad hun barnlig mild trods Sygdom og hvad der ellers kunde trykke, var glad ved Guds Gaver de smaa og kunde med et lille Smil ad sig selv spørge, om vi ikke nok troede, hun kunde faa Lov at faa sin Kaffe i Himmerig.

Under Paavirkning af de nævnte tre Præstevenner, vel ogsaa af sine Børn, der dog altid vil tilstaa, at de fik meget mere af hende end hun af dem, kunde hun godt mærke, at det Liv, der efterhaanden voksede frem i hende, var forskelligt fra det, hun tidligere havde kendt, men det ny kom ikke som et Brud, men som en Udvikling og Uddybelse af, hvad der

før havde været hendes Eje. En Maade, hvorpaa dette kom frem hos hende, skal jeg fortælle om. Hun havde som saa mange ikke været vant til at bruge Fadernavnet om den almægtige Skaber, men kaldt ham »Vorherre« (»Vorherre bevare eder,« sagde hun til sine Børn). Som det nu ved bestemtere Liv i Troen gik op for hende, at »Vorherre« er et af Frelserens Kendingsnavne, og Fadernavnet ikke rigtig vilde falde for hendes Tunge, kaldte hun tit Gud Fader »den gamle Vorherre« (d. v. s. den hun havde været vant til at kalde med dette Navn., og naar hun i sin sidste Svagheds Dage gruede lidt for at skulle op af Sengen — hvad hun vilde, saa længe hun kunde — har jeg hørt hende, naar hun troede sig ubemærket, sige: »Aa, gamle Vorherre, hjælp nu dit stakkels Barn!«

Thi hendes Svaghed blev stor, Gigten trak Knuder, især paa Hænder og Haandled, Benene nægtede deres Tjeneste. Saa længe de var nogenlunde raske, gik hun hver Dag til Kirkegaarden til min Faders Grav, ledsaget af sin Hund og sin Kat, der plejede godt Kammeratskab; saa maatte dette opgives, og der kom en Tid, da hendes Vandring indskrænkede sig til at gaa fra Sovekammeret ind i sin Stue, og det var besværligt nok; naar hun skulde have Foden over Dørtrinet, sagde hun tit med et Smil: »mons montis, et Bjerg« — saa meget Latin kunde hun. Saa længe som muligt blev hun ved at spinde, hun syntes, det holdt Liv i Benene, ja endnu da min Søster maatte løfte hendes Fod op paa Rokken. Endelig svandt den sidste Rest af Evne til at bruge Benene, men hun blev hver Dag klædt paa, sat i en Stol paa Ruller og kørt ind til sit Dagligstuebord, hvor hun strikkede lidt, saa længe hun kunde, siden

læste og iøvrigt sad glad og taknemmelig for Solen og Dagen i sit lille Hjem og voksede i Himmeriges Haab. Hendes Søndagslæsning var Albert Leths Postille, min Søster læste for hende i Bibelen, hendes Yndlingssalmer var Ingemanns Morgen- og Aftensange og barnlige Julesalmer. Der blev ogsaa læst meget i anden god Læsning, men af den tror jeg nok, at H. C. Andersens Eventyr var hende det kæreste.

Tilsidst, men kun kort Tid, kunde hun ikke forlade Sengen; hendes ældste Søn Christian, som da var Præst i Viborg, var hende den Gang nærmest af Sønnerne, og denne trofaste Søn spadserede flere Gange de syv Mil fra Viborg til Øster Tørslev om Natten for at se til sin Moder, naar hans Forretninger ikke havde tilladt ham at komme med Toget til Randers, og han snart skulde tilbage igen. Den 27de Februar 1866 lukkede hun sine Øjne, den 7de Marts blev hun jordet i et voldsomt Snevejr, som næsten ikke tillod udenbys boende at komme, dog enkelte slog sig igennem. Hendes Sønner talte over hende, vi var bleven samlede Dagen før, inden Vejret blev saa haardt. Det slog altsaa til, hvad Pastor Hans Knudsen i Spøg havde sagt til hende, at hun kunde glæde sig til at have tre Præstekjoler nærmest bag sin Kiste.

UNGDOMSLIV

I sin Latinskoletid i Randers førte Lund et meget stille Liv med sine Bøger. Sjældent deltog han i Kammeraternes Udflugter og aldrig i deres Drikkegilder. Efter i 1850 at være bleven Student, drog han 1ste Oktober til København. Markus Lund boede hele sin Studentertid paa Walkendorffs Collegium i St. Pedersstræde, først som »Gratist« hos sin Broder Rasmus Lund, siden som selvstændig Student.

Da Lund aldrig i sin Studentertid betalte Husleje og fik adskillige Stipendier, trykkede Fattigdommen ham egentlig ikke. Han blev derved fri for at slide sig op i Undervisning. Han underviste kun i et Par Pigeskoler nogle faa Timer om Ugen. Men der var selvfølgelig hverken Raad til Studenterlivets Fornøjelser eller saadanne Glæder som at komme i Teatret til Stadighed. Kun naar der var noget særligt, der tiltrak ham, ofrede han Penge paa Teaterbillet. Naar der blev spillet af Holberg, Shakespeare og Hostrup, mødte han i det kgl. Teater. Især beundrede han Phister, hvad enten han saa ham som Skriverhans i »Eventyr paa Fodrejsen«, Troels i »Barselstuen« eller Jakob i »Erasmus Montanus«.

Trods al Sparsommelighed fik han dog Raad til

at købe en temmelig dyr Billet for at være med den i Teatrets Historie mærkelige Aften, da Høedt debuterede som Hamlet i Shakespeares Sørgespil af samme Navn.

Fra en Aften i Casino har Lund fortalt et lille morsomt Træk om Hostrups »Mester og Lærling«. Edvard Meyer, Redaktør af Flyveposten, mente, at der var sigtet til ham ved Redaktør Grønholt i Stykket. Nogle af de forkerte Anvendelser af fremmed Sprog havde nok ogsaa staaet i Flyveposten. Han havde da paa god gammel Maner lejet Folk til at pibe Stykket ud. Men Studenterne vilde værge Hostrup, og de klappede som rasende. Nogle havde endog forsynet sig med Træbrædter til at klappe med. Under denne Allarm stod Hostrup i en af Logerne og lo af Hjertens Lyst.

Om sin aandelige Paavirkning i Studenteraarene samt sine politiske Interesser har Lund selv fortalt.

»Jeg har aldrig været vantro, om end til Tider sløv og aandelig ligegyldig. Da jeg bestemte mig til at studere Teoloi, var det forbundet med lidt Livsalvor, og det stod klart for mig, at Bibelen skulde tages og forkyndes i Tro. Jeg gik stadig i min Studentertid — som i Randers — til Alters et Par Gange om Aaret, og jeg var hver Helligdag i Kirke, og min Kirkegang hængte ogsaa mer og mer sammen med nogen aandelig Livsbevægelse.

I de første Aar var min Kirkegang mere spredt. Naar Biskop Münster eller Professor Martensen prædikede i Christiansborg Slotskirke, saa hørte jeg gerne dem. Undertiden søgte jeg ogsaa Balthasar Münter, Holmens Provst, hos hvem jeg gik til Alters. Han var en jævn, djærv Mand, Frederik den Syvendes Skriftefader (d. v. s. han tog ham til Alters), og i sin

Tale over ham gav han ham det Vidnesbyrd, at han havde bøjet sig som en Synder for Gud. —

Men da jeg fik Smag paa Blædel, først ved almindelig Hospital, siden ved Garnisonskirken, søgte jeg ham stadig, og gik til Alters hos ham, indtil jeg det sidste Aar søgte P. A. Fenger ved Frelserens Kirke, men dog ogsaa Blædel, hos hvem jeg — saa vidt jeg husker — blev ved at gaa til Alters. Grundtvig prøvede jeg enkelte Gange at høre, men kunde endnu ikke rigtig forstaa ham. Jeg gik den Vej, som ikke var ualmindelig: Fra Blædel til P. A. Fenger, fra ham til Grundtvig. Dog, det var ikke i min Studentertid, at jeg kom til at forstaa Grundtvig. I Vartov hørte jeg engang Jakob Kristian Lindberg.

Blædel var nærmest Opvækkelsesprædikant, men ikke Pietist, der var en indtrængende Følsomhed i hans Tale, og han var noget paavirket af Grundtvig, men mere af Martensen. P. A. Fenger hørte til Grundtvigs ældste Præstevenner, hans Prædiken var forunderlig jævn; men i al sin Jævnhed indtrængende. Jeg mindes en Juledagsprædiken af ham, som greb mig meget. Hvad han egentlig talte, kan jeg ikke gengive; men hele Tonen, den Maade, hvorpaa han sagde: »Saa farer al min Kummer bort, naar jeg mig ret besinder, at Gud saa hjertens inderlig af Evighed har elsket mig og er min Broder vorden,« gjorde et saadant Indtryk af selvoplevet Trøst i Gud, saa det forunderlig tog en om Hjertet. Fenger messede smukt, næsten for smukt, saa man fristedes til i Beundring for den skønne Røst at glemme Ordene. Men i hans Røst paa Prædikestolen var den Klang, som Bjørnson engang udtrykte det, der vidnede om, at den var øvet i Stormen. Det var om hans Tale ved Grundtvigs Jordefærd, at det blev sagt.

I det offentlige, borgerlige og politiske Liv kunde en ung Student naturligvis ikke tage virkende Del, men Tiden var jo saa bevæget, at man ikke følte sig upaavirket af Bevægelsen. Min Sympati var som de fleste Studenters paa de saakaldte national-liberales (de Ejderdanske) Side, som vilde have hele Slesvig indlemmet i Kongeriget og ind under Grundloven af 5te Juni 1849. Da derfor Fællesforfatningen for hele Monarkiet blev vedtaget (28de Januar 1852), var der jo et Mindretal i Rigsdagen, der foreslog at nægte det Ministerium, som var gaaet ind derpaa, en Finanslov; herfor stemte de bestemt ejderdanske og Grundtvig, medens højre paa den ene Side (de gamle, der aldrig havde yndet den fri Forfatning, og Bondevennerne med Tscherning i Spidsen støttede Regeringen; og vor Sympati fulgte dem, der stemte for at nægte Finansloven. Derpaa fulgte de heftige Kampe om Toldgrænsens Flytning fra Ejderen til Elben og om Tronfølgen, da Haabet var opgivet om, at Frederik d. 7de vilde efterlade Tronarving, og Regeringen foreslog at vælge Prins Kristian (Kr. d. 9de) til Tronfølger og tillige — det var egentlig derom, Striden stod, ophæve den gamle Arvefølgelov; jeg kan næppe nu gøre Rede for, hvilken Fare man saa deri, ogsaa i disse Ting var Partistillingen som ovenfor nævnt. Det var under en af disse Forhandlinger, at jeg paa Rigsdagens Tilhørerbænk hørte P. C. Kierkegaard (da Præst i Pedersborg og Landstingsmand) med Varme tale for Bevarelsen for den gamle Tronfølgelov; en Rigsdagsmand, som hed Rugaard — Bondeven — fik da Ordet og sagde bl. a., at han vilde tilraabe Kierkegaard, som Landshøvdingen Felix tilraabte Paulus: »du raser, din megen Lærdom gør dig rasende«, hvorpaa Kierkegaard svarede: »ja,

for mig gerne, vil den ærede Rigsdagsmand være Kejser Claudius's frigivne Træl (Felix), saa vil jeg godt være Paulus.« I disse Kampe sejrede altsaa Regeringen tilsidst efter flere Opløsninger af Rigsdagen. Men da Ministeriet Ørsted derpaa oktrojerede, d. v. s. uden Rigsdagens Samtykke gav en Fællesforfatning, hvorved Grundlovens Frihed næsten faldt bort, blev Partistillingen anderledes, da sluttede Bondevennerne sig til de national-liberale, og Folketinget vedtog en Rigsretsanklage mod Ørsted. Denne fik Fr. d. 7de til at opløse Folketinget, men de nyvalgtes første Skridt var atter at vedtage Rigsretsanklagen. Endelig blev under et nyt Ministerium (Hall) i 1855 en Fællesforfatning vedtaget med et Rigsraad for hele Riget med betydelig indskrænket Valgret, de gamle Stænderforsamlinger for Slesvig, Holstein og Lauenborg Juniloven gældende for Kongerigets særlige Sager (Indenrigs-, Kirke- og Skolestyret o. s. fr.). Alle disse spændende Begivenheder tog vi unge naturligvis levende Del i. Mens min Broder Kristian var Adjunkt i Slagelse, besøgte Rasmus og jeg ham; det mærkeligste ved den Rejse var, at vi alle tre i Sorø (hvortil Kristian fulgte os) besøgte Ingemann. Ham saa jeg ogsaa nogle Gange hos Japetus Steenstrup, ligesom Digteren Hauch. En tredie af Tidens Stormænd, H. C. Ørsted, naaede jeg lige at se og høre et Foredrag af; han døde kort efter at jeg var bleven Student. »Jeg var med andre Studenter Æresvagt, da hans Lig førtes til Frue Kirke«. — —

I Januar 1856 tog Lund sin theologiske Embedseksamen og blev Huslærer paa Herregaarden Trudsholm, 1½ Mil øst for Mariager. Den 5te Februar ankom han til sit nye Hjem. Han har selv fortalt mig, at han dengang var kommen saa vidt, at han

den første Aften knælede ned i sit Værelse og bad om Guds Hjælp til sin Gerning.

I 2½ Aar levede han her og udførte en stille beskeden Gerning som Huslærer. Lund har selv i sine efterladte Breve omtalt den saakaldte Trudsholm-Affære, der jo i Bladene er bleven nævnt som en af Albertis Bedrifter. Men Lund føjer selv til, at han er for lidt inde i Sagens Enkeltheder til at skrive noget derom. Jeg nævner det derfor blot.

Der er jo altid Præster, der ønsker en ung Kandidat til at prædike for sig, og Lund fik Lov til at prædike i de fleste Kirker i Egnen.

En Dag i Juli 1857 mødte Lund i Aarhus for at holde Prøveprædiken over den af Biskop Brammer opgivne Tekst. Det generede Lund en Del, at Biskoppen sad lige foran Prædikestolen med Opskriften i Haanden og meget nøje passede paa, at Lund hverken føjede til eller trak fra. For sin Prædiken fik han »admodum laudabilis«, der vel omtrent svarer til ug? For Katekisationen fik han kun mg. Biskoppen havde opgivet det 8de Bud. Da der jo i Luthers Forklaring deraf tillige er Tale om, at man ikke skal udbrede sin Næstes Fejl, mindede Lund Børnene om Josef, der fortalte sin Fader Brødrenes Fejl. Dette bebrejdede Biskoppen Lund. Denne forsvarede sig med, at det dog neppe var anført i Bibelen til Ros for Josef; da svarede Biskoppen: »Ja, men jeg kan saa godt lide Josef«. — »Dette Bevis maatte slaa mig«, føjede Lund altid til paa sin lune Maade, naar han fortalte Historien. Samme Sommer var Lund til skandinavisk Kirkemøde i København. Han fortæller selv herom: »Af danske angrebes Grundtvig med mest Vægt af Dr. Rudelbach, dengang Præst i Slagelse. Rudelbach havde været Grundt-

vigs Medstrider i Aaret 1824. Henimod 1830 havde han taget Ansættelse i Sachsen, og han kom hjem derfra som Modstander. Hans Standpunkt var nu det gammel lutherske, en bestemt Fastholden af Bibelen som Trosgrund og denne forklaret efter de gamle Theologers System fra det 17de Aarhundrede. De grundtvigske Tankers Forsvarer var P. C. Kierkegaard, da Biskop i Aalborg. Grundtvig selv havde ogsaa Ordet og hævdede sin Enighed med Luther i det væsentlige.

Hvad der især gjorde Indtryk paa mig og mange andre var Kierkegaards Foredrag. Mig greb det saa meget mere, som Rudelbach i min sidste Studentertid havde tiltalt mig i høj Grad; men her følte jeg, hans Lærdom blev slaaet af Marken, og jeg fik her et for mig afgørende Indtryk af Sandheden i Grundtvigs Oplysning om Troen i Daabspagten som Kirkens og den enkelte Kristens Livsgrund.« —

PRÆSTEGERNING I VIRRING OG LEMVIG

I August 1858 skulde Pastor Dinesen i Virring have sig en ny Kapellan, og Lund fik denne Plads.

Det gik lidt hovedkulds paa. Lund havde ikke sin Præstekjole færdig, da han 4de August mødte til Prøve hos Brammer i Aarhus, og han maatte laane hos Jensen i Fausing. Men nu havde Brammer overset, at Lund manglede den lovbefalede Prøve i »Indbyrdes Undervisning«.

Lund maatte saa bagefter til Lyngby Seminarium ved Grenaa. Seminarieforstanderen gav ham Attest for at have meldt sig til Prøve; men »at De erindrer Methoden, kan jeg ikke bevidne«, føjede han forsigtig til. For Resten blev det i Fyrrerne anset for en vigtig Del af Præstens Gerning at vejlede Lærerne i Methoden. Da Frederik den Sjette engang ventedes til et af Sognene, hvor den gamle Lærer ikke kendte Methoden, paatog Præsten sig at indøve denne med de hurtigst mulig anskaffede Hjælpemidler. Præsten bad ved Kongens Ankomst paa den gamle Lærers Vegne om at maatte lede Undervisningen, da den gamle var saa frygtsom i Hans Majestæts Nærværelse. Det fik han Lov til, og det gik strygende, saa Kongen var henrykt og sagde til den gamle, at han

ikke havde haft Behov at bede sig fritaget; thi Børnene var jo udmærket indøvet. Men Kammerherre Bülow, der ledsagede Kongen, anede Sammenhængen; han gik hen til Læreren, der stod og intet forstod af det hele, og hviskede: »Hvor længe har I drevet det Spil her?«

»Fjowten Daw,« lød Svaret.

I 6 Aar virkede Lund i Virring og Essenbæk. Christian Dinesens Datter, der er omtalt saa smukt

Lund og Hustru i Virring og Lemvig.

af Fru Brun sidst i Bogen, blev Lunds gode Hustru. Mange kristelig sindede Mennesker i Randersegnen søgte til Virring for at høre Lund, der som frisk Ungdom kom til en noget død Egn.

I Øster og Vester Alling boede, da Lund kom til Virring, en Præst ved Navn Tørsleff, en ærlig, jævn Natur, men uden mindste Evne til at samle Folk til Kirke. I 1858 havde der ikke været et Menneske i Kirke fra 2den Pinsedag til Høstprædiken. Da Præsten fra Høstprædikenen kom hjem, sagde han:

»Hvem var det dog, der sov saadan i Kirken?« En mundrap ung Pige, der var i hans Hus, sagde da: »Jeg synes, de sov allesammen«, hvortil Præsten svarede: »Ja, saadan stille, men hvem var det, der snorkede?«

Engang der var samlet fremmede til hans Fødselsdag, deriblandt Pastor Dinesen, der da var svag og derfor tog bort før det sene Aftensmaaltid, sagde Tørsleff Farvel til ham midt imellem Gæsterne med følgende Ord: »Tak, Pastor Dinesen, fordi De ser over til mig, og dobbelt Tak, fordi De viser mig, at De ikke er kommen for at spise og drikke.« —

Da Grevinde Christiane Scheel blev Enke og gammel og ikke kunde taale at tage til Kirke, fik hun et Kapel indrettet paa Gaarden, hvor Sognepræsten en Gang imellem holdt Gudstjeneste for hende og Gaardens Folk. Den Dag, hendes Lig blev bisat i samme Kapel, sagde Tørsleff i sin Tale over hende: »Nu kan I slukke Lysene i dette Kapel, nu bliver de ikke tændt mere.«

I Aarslev og Hørning boede en Præst ved Navn Viberg; han var Fader til Pastor Viberg, der var i Silkeborg og i sin Tid var Kapellan i Torup-Klim. Han havde to Passioner, at passe sine Høns og spille l'hombre. Da han en 2den Juledag særlig havde holdt sig til Ordene: »Hvor ofte har jeg villet forsamle dine Børn, som en Høne samler sine Kyllinger under sine Vinger«, sagde Folk: »Nu kan han ikke engang lade sine Høns og Kyllinger blive af Prædikestolen.« Da han en Aften hørte, at Lund ikke spillede l'hombre og ikke vilde lære det, sagde han: »Gud ske Lov, at jeg snart flytter fra Kredsen her.« Han flyttede ogsaa snart til Jordløse ved Faaborg. Hans

Eftermand blev Pastor Gjølby, en alvorlig Mand, men svag af Helbred.

I Kristrup, der den Gang var sammen med Hornbek, var gamle Vorm Præst. Det var en elskværdig gammel Mand, som Lund satte megen Pris paa.

Kristrup var den Gang meget beboet af Slagtere og andre Handelsfolk, der søgte deres Næring i Randers og ikke var i godt Ry; derimod var Hornbekkerne skikkelige, men noget storagtige Bønder.

Vorm sagde om dem: »Jeg holder mere af Synderne i Kristrup end af de retfærdige i Hornbek.«

Provst Stokholm i Ørsted var Lunds Provst. Han var en praktisk dygtig Mand, Medlem af Randers Amtsraad og vistnok dets ledende Kraft. Han var den eneste Præst paa Egnen, hvis Kirke altid var fuld af Folk. Da han indsatte Gjølby i Aarslev, sagde han: »Der er ingenting saa grimt som en storagtig Præst.«

Han var halt og havde uskønne Ansigtstræk. Det vidste han godt selv, og han morede sig med at fortælle, at han engang havde været inde i Cancelliet hos gamle Steemann. Denne kendte ikke Provsten personlig, men derimod godt hans fortrinlige Indlæg i Skole og andre Amtsraadssager. Da han traadte ind og sagde: »God Dag, Deres Ekscellence, jeg er Provst Stokholm«, slog Ekscellencen sine Hænder sammen og sagde: »Nej, ser Provst Stokholm saadan ud!«

Engang han holdt Visitats i en Skole, spurgte Læreren Børnene: »Hvad er Vejen til Himlen?« Disse svarede med Bogens Ord: »Dydens Vej«. Da sagde Stokholm: »Den Vej kender jeg ikke.«

Han var engang buden til Middag hos Grev Scheel paa Gammel Estrup, som nylig havde bygget

sig en prægtig Stald til sine mange Luksusheste. Efter Bordet skulde Gæsterne se Stalden, og da sagde Stokholm: »Jeg vilde ønske, at de Kirker, Greven ejer, blev holdt i lige saa god Orden som Deres Stald.«

Kirken i Lemvig.

Af Lunds Konfirmander i Virring kan nævnes Højskoleforstander Jens Lund i Vejstrup og Jens Bech i Mellerup.

I Slutningen af 1863 døde Pastor Dinesen, og Folk arbejdede for at faa Lund. En Deputation var hos Kongen; men det hjalp altsammen intet. 12te

Juli 1864 blev Lund saa kaldet til Kateket i Lemvig. Morsomt nok sker alle Lunds Udnævnelser: Virring, Lemvig, Fjaltring og Vium i Juli Maaned.

Da Lund kom til Lemvig, var Borgerskolen omtrent Byens eneste Skole. Her gaves kun Undervisning i de samme Fag som i en almindelig Landsbyskole.

Skolen bestod af fire Klasser, en øverste Drengeklasse, som gik i Skole 5 Timer, en øverste Pigeklasse, som gik i Skole fra 8 til 12, en Mellemklasse med Fællesundervisning og endelig en nederste Klasse med Fællesundervisning. Lund havde Religion i de øverste Klasser, Dansk og Historie med øverste Drengeklasse og Bibelhistorie med de smaa og Skrivning med Mellemklassen. Lund blev tillige Sanglærer. Desuden prædikede han hver 3die Søndag i Lemvig og Lem. Efter kort Tids Forløb giftede han sig med Christiane Dinesen, og de levede smukt af deres lille Løn. Lund var alle Dage en økonomisk Mand.

Foruden Egnens Præster kom Lund i Forbindelse med mange Lægfolk i Omegnen. Dels kom de til Lemvig, naar Lund prædikede og holdt Aftenmøder, dels kom Lund i deres Hjem paa sine lange Fodture ud i Egnen. De sidste Foredrag, Lund holdt i Lemvig, var om Trosbekendelse. Han lod dem senere trykke i en lille Bog, som han kaldte: »Smaa Bidrag til Oplysning i den kristelige Daabspagt«.

I Tørring-Hellum Pastorat kom Lund i en Del Hjem, saaledes Jakob Bjerres i Kokholm, Fader til de tre Brødre Jens Bjerre, der en Tid var Kultusminister, Kristian Bjerre, Sorø, og Peter Bjerre, Folketingsmand for Randers Landkreds.

LUND I FJALTRING

Dersom du har været ude i Chr. Bergs Fødeegn, den Del af Vestjylland, der ligger mellem Lemvig og Nissumfjord, da er det sikkert gaaet dig som saa mangen anden, at du har troet dig hensat til en af Østjyllands frugtbareste Egne. Paa Markerne gror Sæden frodigt, og der er rigeligt Græs i de grønne Enge.

Der er en ejendommelig Kolorit over disse Vesterhavssogne med deres sunde, rene Luft og Havets dragende Friskhed. Kun faa Steder spiller Vejrlaget større Rolle end herude paa det skovløse aabne Land, hvor Regn og Blæst og Sol har fri Adgang overalt. Og Folkene herude er noget for sig selv. Det er i høj Grad Overbevisningens Folk med den stærke Utilbøjelighed til at gaa paa Akkord. Deres aandelige og politiske Livssyn er udpræget og dybt rodfæstet. De føler sig i særlig Grad som Rettens Forkæmpere, og Rettens Sejr er dem en Livssag, mens Forgribelse paa Retten er dem en Forbrydelse.

Derfor gik ogsaa kun faa Steder de politiske Bølger højere end netop her. Ikke just med voldsomme Ord eller krigerske Fagter, men med den Overbevisningens Styrke, der hos sin Mand avler Harme og

Had. I de praktiske Reformspørgsmaal er de rolige, forsigtige og medgørlige. Men bliver der Kamp om en Ide, da er deres Sind som Havet, der rejser sig for Stormen. Ingen Akkord! »Enten de ær wis eller gael. A trower de ær Ræt, aa den Tro foer ingen mæ fræ.«

Nej, den personlige Retsfølelse er hans dyreste Eje, og intet i Verden faar ham til at tvivle om, at

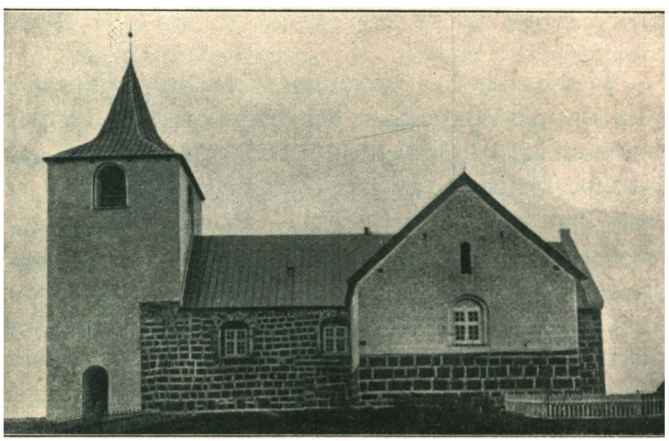

Fjaltring Kirke.

netop han har Ret. Markus Lund sagde engang til mig, da vi talte om Vestjydens Ejendommeligheder. »Ja, det er ikke just den Slags Folk, man danner de store Diplomater af; men det er den Slags Folk, man ved, hvor man har, og man kan stole paa, at de ikke skifter Plads, mens man vender sig.«

Det stormpiskede Landskab herude og Fiskernes alvorstunge Mod og sikre Tro paa Guds almægtige Haand gik som ind i Markus Lunds Natur og gjorde ham selv til ægte Vestjyde.

Og saa i selve Chr. Bergs Fødesogn skulde han blive Præst, han, der netop selv havde saa meget af Bergs retliniede Natur i sig.

Et stort Billede af C. Berg hang ogsaa til hans Død midt paa hans Væg mellem Rasmus Lund og Budstikke Bojsen.

Det var som et stort Anskuelsesbillede af Lunds politiske Trosbekendelse.

I April 1869 blev Pastor Meinert forflyttet til Havrebjerg ved Slagelse.

Den 1ste Maj skrev han til Lund om at søge Fjaltring og Trans. Den 3die rejste Lund op til Fjaltring Præstegaard og til Skalkhøj, og Resultatet blev, at han den 26de indgav Ansøgning om Fjaltring og Trans Præsteembede.

Lund skriver i sin Dagbog:

»18de Oktober holdt jeg første Gang Bibellæsning i Fjaltring. Allerede i denne Maaned begyndte Sognefolkene at samles i Besøg hos os. Vi har saaledes haft Besøg af Niels Ruby, en vakt ung Karl, der med Taknemmelighed mindedes sin Konfirmationsgang hos Meinert; Jesper Nederby, Boelsmand i Trans, barnefødt i Bøvling, havde som yngre vandret fire Mil til Ølby ved Struer for at høre gamle C. Bluhme, Grete Bødker, Niels Borups Kone, den tidligst vakte i Fjaltring, som havde gaaet for halv tosset i Folks Omdømme, for hende havde Meinert vist været meget; hun blev efterhaanden fri og glad, og endelig Else Skyt, en ældre Pige, vistnok med liden Oplysning, men et fromt Sind. Nogle mere tvivlsomme Existenser, som havde samlet sig ved Meinerts gudelige Husforsamlinger, kom derimod aldrig i mit Hjem. De har vel ikke troet at kunne føle sig hjemme eller syntes ikke om, at jeg ikke vilde ved-

blive med de smaa Husforsamlinger. Omtrent samtidig med mig kom Marqvard Larsen som Lærer til Trans«.

Lærer Larsen, der nu er Lærer i Nabosognet Ferring, har fortalt mig følgende om sit Samliv med Lund:

»Pastor Lund kom til Fjaltring-Trans 1869. Der var den Gang en gammel Lærer i Trans, som skulde holde Hjælpelærer, og da jeg gerne vilde høre en grundtvigsk Sognepræst for at faa Klarhed over det centrale i Grundtvigs kirkelige Syn, søgte og fik jeg Pladsen, og da den gamle Lærer døde, før jeg kom til Trans, blev jeg først Vikar og derefter Lærer og Kirkesanger i 3 Aar. — Det var en dejlig Tid for mig, idet Pastor Lund tog sig af mig som en Fader, og jeg følte mig snart opbygget af hans korte, klare Vidnesbyrd om Søndagen. —

Om Vinteren holdt Lund Bibellæsning i Fjaltring og Trans Skoler, naar vi havde Maane. Disse var vi meget glade for. Ofte fulgte jeg — efter Mødet — med til Præstegaarden, hvor vi drak The og fik et Spil Skak eller endnu oftere sang nogle Kæmpeviser eller Salmer.

En Vinter holdt Lund Foredrag i Fjaltring Skole over Trosordet. Jeg fulgte disse stadig og gik da som oftest om ad Præstegaarden, og vi fulgtes til Skolen. Ogsaa nogle fra Bøvling fulgte disse Foredrag. En Aften var der kommen to Mænd fra Bøvling. — Begge af de ældre Medlemmer og Støtter af Valgmenigheden, Eskild Højland og Kristen Gadekær for at bede Lund forbigaa Leddet om Nedfarten til Dødsriget, som han den Aften skulde tale om. Lund kunde ikke føje dem deri, og de var meget ængstelige for, at der skulde blive udtalt noget, som

de ikke kunde tiltræde, og da de ellers følte sig meget opbyggede, vilde dette gøre dem ondt. Der var nogle faa andre fremmede i Præstegaarden, og de var alle samlede i den lille Spisestue. Da jeg kom ind, var Forhandlingen endt, men der var Spænding over alles Ansigter; jeg hilste stille og satte mig paa en Stol, da jeg ikke syntes, at nogen ænsede mit Komme. Kort efter gik vi til Skolen, og efter Mødet kom de nævnte Mænd og takkede hjertelig, fordi Lund havde talt. (Dette er en af de Aftener, jeg erindrer meget tydelig).

Det var en Vaartid paa Lemvigegnen i disse Aar, og Lund blev meget brugt, men han vilde ogsaa gerne høre. Han og jeg gik flere Gange til Bøvling for at høre Jessen, og saadanne Aftener, især om Sommeren, satte jeg megen Pris paa; thi da kunde en Samtale med Lund blive ført, hvad ellers var meget vanskeligt, da han ikke kunde holdes fast. Jeg havde da ogsaa meget ud af disse Ture, thi jeg havde Mod til at betro ham, hvad der laa mig paa Sinde, og han tog altid kærlig paa mig. Jeg mindes aldrig at have mærket Lunds Vrede, skønt han virkelig let kunde blive meget vred og urimelig.

Der blev holdt ret store Bryllupper og Begravelser i den Tid, jeg var i Trans. Ved disse samledes gerne en lille Klynge i et Gæstekammer eller lignende Rum, og naar vi da havde Præsten der, saa gik Samtalen livlig til Oplysning og Opbyggelse; thi Stuerne var gerne saa fyldte, at han ikke kunde faa Plads at rende omkring.

5te Juni holdtes en lille Fest i Præstegaardshaven, hvor Lund, Jessen og jeg var selvskrevne Talere. Disse Smaafester mindes sikkert af de fleste Deltagere som fornøjelige.

Vi var ogsaa nogle faa Lærere, som kom sammen for at forhandle Tidens Spørgsmaal; i disse Sammenkomster deltog Lund stadig, og da vi ingenlunde var af én Støbning, blev Forhandlingen enkelte Gange ret varm, men vi var fordragelige.

Lunds Tjenstvillighed var stor.

Da jeg uventet blev indkaldt til at møde ved Marinen til 1ste April 1870 og skulde blive inde til sidst i Oktober, fandt Lund den Udvej for mig, for at jeg kunde slippe nemt, at han holdt Skole for ældste Klasse den Sommer, og Jens Kirkeby — den Gang Tømrer, senere Friskolelærer i Fjaltring — for en billig Penge holdt Skole for yngste Klasse.

Ordningen, som var provisorisk, blev tiltraadt af Provsten paa den Vis, at han intet vilde vide derom. »Vi maatte bære hele Ansvaret«.

Lærer Marqvard Larsen og Pastor Lund blev ved at staa i Venskabsforhold til hinanden hele Livet igennem.

Den 30te Januar 1871 kom P. Larsen Skræppenborg paa Besøg hos Lund. Lund og Hustru var netop i Byen den Aften, og da de kom hjem, fortalte Pigen, at der var da kommen saadan en underlig Mand. Jeg spurgte ham, hvor han var fra, og saa sagde han: »Jeg er fra Koldingegnen.« »Ih, Gud fri os, saa langt fra.« Og dertil sagde han: »Ja, Gud skal nok fri dig fra alt ondt, og jeg skal ikke gøre dig noget ondt. Men skaf du mig nu blot en Seng.«

— — —

Næste Morgen sagde Peder Larsen, at han gerne vilde til Bøvling. Lund sendte da Bud derover, at Peder Larsen kom, for at de derovre kunde samle Folk. De kom først til Mads Agger Kølhede. Hans Gaard var stor og pænere end Gaardene i Alminde-

lighed. I Stuerne var der Gardiner for Vinduerne. Det kunde Peder Larsen ikke lide, og han sagde til Mads Agger: »Har du Raad til at have de Ralter for Vinduerne. Her ser jeg jo nogle smaa Rollinger. Nu skal du betænke, om du har Raad til at skaffe dem i Vej, saa de engang kan faa det ligesaa fint.«

Efter det store Møde var P. Larsen saa gennemvædet af Sved, at man maatte skaffe ham tørre Klæder.

Da de kom tilbage til Fjaltring Præstegaard, sagde Lund: »Men hvad siger De til mig. Jeg har jo ogsaa Gardiner for Vinduerne?«

»Aa, De er jo fordærvet fra Deres Ungdom af,« svarede P. Larsen tørt.

I Juni 1871 modtog Lund nedenstaaende Brev fra Peder Larsen:

Kære Ven!

Tak og mange Tak for i Vinter. Det var dog en fornøjelig Tur hos Dem. Paa Mors var vi føgen inde, men kom dog godt hjem igen. Nu, kære Ven, faar vi et stort Møde her i Dons, kom saa herop, det tror jeg, De kunde have godt af. Naar De kommer til Struer, gaar hun jo ved Damp. Her kommer mange rare Præster og troende Folk. Jeg har ogsaa skrevet til Broder i Vendsyssel om det samme, da der jo ogsaa er nogle af vore Folk der nord, som kunde have godt af en saadan lille Udflugt, det letter saa godt paa Humøret, sætter lidt Vind i Sejlene paa Flugten til de evige Boliger, og det er dog, naar alt kommer til alt, Rejsens Maal for os alle. Deres Mutter kunde vist ogsaa trænge til at se de grønne Bøge staa i Flor. Bojsen har jo taget Løventhals Udsendelse i sin Haand. Dette er Anledningen; han kom-

mer da med mange andre, om Gud vil. Jeg haaber, det skal blive til Velsignelse for Hjertet, hvorfra Livet udgaar. Snak nu til Deres Folk og gør Alvor deraf, om Gud giver Kraft. Fra Kolding er der kun en Mil, og der skal vi nok hente Dem, hvis Deres Folk ikke foretrækker at spænde for Vognen og køre gennem Landet med Præsten og hans Kone, som jo kunde være rart at se. — Maa Gud i Naade forene og samle os alle i Jesu Kristi Kærlighed, som jo er den rette Tros sande Frugt, hvor den er levende tilstede. Dette beder vi jo om i Jesu Navn. Nu en kærlig Hilsen, og hils alle Venner og tak dem for sidst, ogsaa Skolelæreren, som kørte med os. Han er vel for bunden til at komme med. Gud velsigne i Naade alle, som har et aabent Hjerte for ham. Endnu engang Tak for i Vinter. Det var mig til stor Glæde.

Dons, den 17. Juni 1871.

Deres Ven og Broder

Peder Larsen.)*

I Juni 1871 holdt P. Larsen et stort Møde i Dons for Løventhals Missions Udsendelse. Til dette Møde rejste Lund, Mads Agger, Niels Skalkhøj, P. Gadekær og Lærer Møller. Lund og Mads Agger stod af Toget i Vejle for at gaa gennem Egnen og se den.

Det var et meget fornøjeligt Møde, og Lund kunde endnu paa sine gamle Dage fortælle saa interessant derom.

P. Larsen havde til Middag ladet dække et Bord midt i Stuen til Præsterne og saa Borde i en Rundkreds der udenom til de andre. Da Løventhal vilde

*) Brevet fra *Peder Larsen Skræppenborg* til M. A. S. Lund vedlægges i Facsimile.

Kiære Væn

Tak og mange Tak for i Minter det var
dog en Forvøielig Tour hos dem, paa Stors bla
vi Snøgen inde men kom dog godt hiem i, ier
mes Kiære Væn faaer vi et Port Møde den
9te Julii her i Dens Kom saa herog dette
Tror ing de Kunde sage godt af, naaer de Kom
mer til Struer gaaer hun ir vid Dem her Kommer
mange vare Præster og Ærrende Folk, ing har egsaa
skrevet til Broder i Wensyssel om det samme de
har ir ogsaa nogle vare Folk der nedde som kun
de sage godt af en saadan tille udflugt det lettere
saa godt paa Fumøeren sedter lidt vind i Seilen,
paa Tuglen til de Egige Boliger, og det er dog
naaer alt Kommer til alt Reisens maal for er
alle, derres Modder Kunde vi ogsaa Ærænge til at
sea de grønne Bøge staae i Skovet Brieven har
ir lagt Løventhals udsændelse i Stand dette er an=
ledningen, han Kommer da med mange andre som gud
vil, ing haaber det skal blige til Welsignelse
for Kiærlet hvorfra ligt udgaaer, snedt mes til
deres Folk og giør sea alger derof om Gud

Brev til M. A. S. Lund fra Peter Larsen Skræppenborg.

sætte sig ved Bordet i Midten, sagde Peder Larsen til ham: »Nej, saa højt rangerer De ikke endnu!«

Der var ikke nogen videre Opvartning. Men der var rigeligt til alle.

Det store Møde lededes af gamle Bojsen, der ved Mødets Begyndelse udtalte: »Nu skal I alle være rolige, endog Peder Larsen skal være stille!«

Foruden Bojsen talte Brandt, der kom til Vartov og Leth, Middelfart.

Den 14de Oktober 1871 løste gamle Niels Breinholt, Sønder Vinkel, Sognebaand til Lund. Grunden var vist nærmest den, at hans Datter Karen, der var forlovet med Mads Agger, Vadskjærgaard, ønskede bestemt at blive viet af Lund. Denne Sognebaandsløsning efterfulgtes af flere, saaledes Jensen, Østergaard i Heldum, og P. Jensen, Søgaard i Tørring. Det var den afgjorte Uvilje mod at bruge Fogh som Præst, der var de flestes Grund. Breinholterne var ellers ret aandelig frigjorte; men hos Karen Breinholt og Jensens Datter Marie i Østergaard, skriver Lund selv, var det bestemt en vakt Dragning til den grundtvigske Retning. Marie Jensen er gift med Gaardmand Kristian Svenningsen, Medlem af Frimenigheden paa Mors.

I Slutningen af Juli talte Lund første Gang paa Mors, hvor hans Broder, Rasmus Lund, da var bleven Valgmenighedspræst. Mødet holdtes paa Galtrup Højskole.

11te September 1872 var Lund i København for at følge Grundtvig til Graven og deltog Dagen efter som Tilhører i Vennemødet i Kasino, hvor Bjørnson talte om at forandre Signalerne.

Ved Folketingsvalget i Lemvig den 20de Septem-

ber var Lund ordførende Stiller for Venstres Kandidat, Lærer Pedersen, Nes.

Vinteren 1873 kom Fr. Nygaard flere Gange til Fjaltring. Lund og Fr. Nygaard synes i det hele at have staaet i ret nøje Forhold til hinanden. Fr. Nygaard sagde engang til Lund: »Bøvlingboerne synes at have tænkt noget og grublet ikke saa lidt, men Fjaltringboerne synes at være komne til deres Glæde som Børn.« Lund siger selv, at deri havde Nygaard Ret.

Lund lagde altid mere Vægt paa det praktiske end paa det standsmæssige, og derfor stødte han sommetider an mod Reglerne for sidstnævnte. Han tog saaledes ikke i Betænkning, mens han var Præst i Fjaltring, hvor han selv drev Landbruget, at tage Tømmen og sætte sig paa en Arbejdsvogn for at køre ca. 2 Mil til Teglværket i Hygum efter et Læs Drænrør, for samtidig at aflægge Teglværksejeren, hans gode Ven og Sognebaandsløser, Jens Byskov, et Besøg. Men sligt ansaas jo af adskillige som for simpel af en Præst. Men det laa nu engang for Lund at være praktisk og ligetil. Nogle Aar senere, da Lund var kommen til Vium, var han gaaet over til Bering for at besøge Valgmenighedspræst Tejlmann. Det var tidligt om Morgenen, og som praktisk Mand havde Lund taget Træsko paa for bedre at kunne skyde Genvej over de dugvaade Marker. Han blev imidlertid anholdt af en Mand, hvis Kløvermark han gik over. Manden tiltalte Lund meget haardt. Lund gav godt for sig og fortalte, at han var Præst i Vium. Manden saa mistroisk paa Træskoene og sagde: »Du er Fanden, er du!«

I Lunds Hus var der ikke noget, der havde Navn af Folkestue. Det tjenende Personale opholdt sig i

samme Stue og spiste ved samme Bord som Familien, ogsaa naar der var fremmede. Lund var svært interesseret i sit lille Landbrug. Han var saaledes den første i Fjaltring, der dyrkede Roer til Kreaturfoder. Der var ikke Saamaskiner den Gang, og Lund gik selv og saaede Frøet af en Flaske; ogsaa om Høsten tog han selv Haand i med.

Lunds gode Ven, Jens Kristian Kvist fra Trans, siger om Lunds præstelige Virksomhed: »Uagtet Missionsfolkene beskyldte ham for som grundtvigsk Præst at tilsidesætte den hellige Skrift, var han den Præst, der mer end nogen anden her paa Egnen talte om og udlagde denne, navnlig ved Bibellæsninger. Lund var ikke, hvad vi her paa Egnen kalder »en Stortaler«. Hans Optræden var bramfri, og han lod det jævne, klare Ord, han førte, selv bane sig Vej til Menneskehjertet. Lunds Forkyndelse gik mindre ud paa at angribe de aabenbare Menneskesynder og nævne dem ved Navn, men derimod at værne og styrke den lille friske Trosspire, der er af Gud indpodet i Barnesjælen ved dets Daab og hjælpe det til at fremmes og vokse ved Ordets Forkyndelse og Naademidlerne og saa lade Troslivet frit og i Gud optage Kampen med det onde og syndige i Menneskenaturen.« —

Naar man taler om Lunds præstelige Gerning i Fjaltring, da maa man ikke forglemme, at han havde en Forgænger i Pastor Meinert, der i 9 Aar havde virket i stor Nidkærhed i Menighederne i Fjaltring og Trans. Man har sagt, at Meinert plantede, og Lund vandede, og der er noget berettiget i den Tale.

Pastor Lund havde et sjældent Greb paa sammen med sin Hustru at samle Folk om sig ogsaa i Hjemmet.

Da Meinert engang besøgte Fjaltring og prædikede i Kirken, indbød Lund alle, der ønskede at hilse paa deres gamle Præst, at komme til Præstegaarden om Eftermiddagen. Huset blev fyldt. Da udbrød Meinert til sin Hustru: »Saadan skulde vi haft det!« Dog var det ikke saaledes, at Meinerts Hus var lukket, men de besad ikke den menneskelige Evne at drage Folk til Hjemmet. Naar Jens Kr. Kvist nævner, at Lund maaske ikke var nogen »Stor-

Lund og Hustru i Fjaltring.

taler«, saa er det jo under en ganske bestemt Forudsætning, at man med »stor« mener glimrende. For Lund var jo netop en i sjælden Grad begavet Taler. Vi husker jo alle hans herlige Stemme, der ligesom gav hvert Ord levende Liv. Og saa hans samvittighedsfulde, ejendommelige Ordvalg, som han hentede baade fra Bibelen, Grundtvig, Blicher og Sagaerne. Nielsen, Bøvling, sagde ved Lunds Jordefærd nogle gribende Ord om hans Virksomhed i Lemvigegnen, og han udtalte da: »Lund be-

gyndte altid med Sang, og der var en saadan ejendommelig Klang i den, at naar man siden tog den op, hørte man altid Lunds Stemme i den.«

Frk. Eline Begtrup skrev ved Lunds Død i Højskolebladet derom: »Det er vist! Kan Levring Højskoles Elever vel nogensinde høre: Guds Fred, hvor I bygge paa Mark og paa Fjæld, og: I Wittenberg, i Sachsenland, der er en Grav at skue, — uden at den dybe Tone, hvormed Lund sang den ind i vore Hjerter, vil give Sangen sin Stemning?« —

Lund havde en dyb Natur. Hellere gemte han sine Følelser under en rolig Overflade end give dem en overdrevent eller uægte Udtryk.

Der fortælles, at han engang gik rundt om Præstegaarden med et ungt Menneske, der havde lidt Livets store Skuffelse og var i en fortvivlet Sindsstemning. Da de gik forbi Dammen, sagde den unge: »Aa, jeg kunde godt kaste mig ud i den!«

Lund lod som slet ingen Ting, og han fortsatte paa sin sædvanlige Maade Samtalen. Da de senere kom ind i Stuen, var der en eller anden Ting den unge savnede, og straks satte Lund hele Huset paa den anden Ende for at skaffe det til Veje.

Halv stødt sagde da den unge:

»Det tager du dig af; men du lagde slet ingen Vægt paa, at jeg før talte om at drukne mig.« — »Nej,« sagde Lund paa den lidt vripne Maade, vi kendte saa godt — »saadan noget mener man ikke noget med.«

Nej, det højttravende og teatralske var fremmed for Lund, han vilde ikke have med det at gøre, hverken hos sig selv eller hos andre. — —

Den første Friskole paa Egnen var i N. Nissum. I Bøvling kom den først, da Mygind blev kaldet.

Senere kom Friskolerne rundt omkring i Egnen. Lund var ikke særlig ivrig for Oprettelserne; men han stillede sig forstaaende over for Kravet, og det var selvfølgelig ogsaa særlig mellem hans Venner, at Friskolekredsene kom. Pastor Lund kom meget sammen med den store Familie Bjerre, særlig Lærer Bjerre i Lomborg og dennes kraftige og begavede Hustru Ane Catrine Bjerre. Det var en Dag omkring ved 1870, at Lund er Eftermiddag spadserede fra Fjaltring til Lemvig med Vejen gennem Lomborg og Rom, da mødte han en Kvinde, der skraaede over Vejen henimod ham og sagde: »Jeg er Lærer Bjerres Kone i Lomborg; vi to lærer nok hinanden at kende, for vi vil det samme.«

Disse to virkelystne og handlekraftige Mennesker fik en hel Del med hinanden at gøre. Hun var Moder til Pastor Bertel Bjerre, Lem. Lund kom straks i et hjerteligt og trofast Samarbejde med en Del dygtige unge Nabopræster. Saaledes kan nævnes J. P. Møller (en Broder til Frimenighedspræst S. Anker-Møller), der var Kapellan hos den gamle rationalistiske Pastor Bjerrum, Vandborg. Møller var senere i mange Aar Præst i Sejling.

Karl Povlsen, Ryslinge, der var Kapellan hos Fogh i Tørring, og endelig Pastor Jessen (nu Ødis), der blev den første Valgmenighedspræst i Bøvling. Lund tog straks livlig Del i de grundtvigske Vennemøder i Lemvig og Holstebroegnen og blev snart selv en skattet Taler paa disse Møder.

Det var stærkt bevægede Tider, og Brydningen mellem Indre Mission og den grundtvigske Retning blev stærkere. De fleste af de gamle Vækkelsesfolk gik vel nok til grundtvigsk Side; men der var ogsaa mange, særlig i de sydlige Sogne, der sluttede sig til

Indre Mission. En Gang, da P. Larsen Skræppenborg var til et Møde i Bøvling, sagde han: »Nu skal I høre en ny Sang, og saa sang han: I Kvæld blev der banket paa Helvedes Port! Men mange af Forsamlingen blev forarget, fordi de ikke vilde høre Tale om Omvendelse efter Døden. Der blev ved i mange Aar at staa stor Strid om det Spørgsmaal. Saa sent som i 1890 skriver Lund til Kristen Mojkær, Fjaltring: »Mødet i Vemb, hvor Søren Olesen (senere Landstingsmand for 8de Landstingskreds) klemte mig til at udtale mig om Dødsriget, stod refereret i de bergske Blade saaledes, at der stod blot »Pastor Lund sagde, at Skriften lærer, at der er Omvendelse efter Døden«. Jeg føjede til: »For en Sikkerheds Skyld vil jeg sige, at det gælder dem, der ej her har staaet overfor Jesus og hans Ord«. Men det stod ikke i Referatet. Det har rørt vore Missionsfolk her. Men de har i al Ro talt med mig derom. Derimod stod Afholdstaleren J. Kristiansen frem paa et Møde i Forsamlingshuset for at kræve mig til Regnskab. Paa Stedet svarede jeg kort, men har siden holdt Foredrag om Spørgsmaalet baade i Sjørslev og Vium, og jeg tror ikke, der har været Uenighed mellem mig og Missionsfolkene, snarere det modsatte.«

I 1875 dannedes Valgmenigheden i Bøvling, og ved denne Lejlighed stod Lunds Frisind ret sin Prøve. Han viste sig her som den gode Tjener af Herrens Sag.

Tjener, det er ganske vist et Ord, der ikke nu om Dage regnes højt, fordi man forstaar det saa lidt. Lund forstod det den Gang, som han forstod det hele sit Liv igennem. Inden for den danske

Folkekirke har man ofte truffet paa Lysten til at herske i Stedet for at tjene. Aldrig vilde Pastor Lund herske i aandelige Spørgsmaal. Derfor var han ogsaa straks rede til at tjene den gode Valgmenighedsbevægelse paa Lemvigegnen.

Friskolelærer Jørgensen Borup skriver i Højskolebladet 15de Juli 1900 efter en Udtalelse af Mads Agger Kølhede:

»Efter at have hørt Pastor Nygaard en Tid, begyndte vi grundtvigske Folk saa smaat at tale om, hvad vi skulde gøre, enten løse Sognebaand til Præsten M. A. S. Lund i Fjaltring, eller om der maaske var Styrke nok til at danne en Valgmenighed. Der blev holdt flere Møder for at forhandle om denne, for mange af os betænkelige Sag. Ved disse Møder var Pastor Lund os til stor Hjælp«.

Lunds Venner elskede ham med en rørende Hengivenhed. Mine Forældre var vist de første i Ferring, der løste Sognebaand til Lund. Jeg husker som 6-Aars Dreng, at jeg var med Far og Mor i Kirke, da Lund rejste. Jeg saa den Dag Taarer i Fars Øjne, og det var ikke noget, der skete til Hverdagsbrug. Det er skønt at læse alle de kærlige Breve, Lund fra Vium Præstegaard eller paa sine Rejser har skrevet til sine Venner ved Vesterhavet. Som særlig karakteristisk for hele Lunds Person skal jeg her optrykke et Brev til Kristen Mojkær og Hustru. Brevet er skrevet i København 1887, den 12te Maj, da Lund var i Hovedstaden angaaende Løventhals Mission. Han skriver:

Kære Venner!

Mens jeg sidder her en Morgenstund i den store

Stad, falder det mig ind at bruge lidt af Tiden til at sende et Par Ord til Venner i Fjaltring, og da denne Gang til eder, Kristian og Line, som jeg rigtignok en Stund har ventet at høre lidt fra, skønt jeg ved slet ikke, om I har skrevet sidst til mig eller omvendt. Og det er ogsaa det samme.

Jeg er kommen herover for Løventhals Missions Skyld og skal saamænd i Morgen tale for den i Vartov, i Grundtvigs gamle Kirke. Det havde jeg nu aldrig tænkt, at jeg skulde komme til at tale i en Kirke i København, og jeg følte mig, da jeg tog hjemmefra (i Mandags Aftes) lidt underlig ved det, det er bedre nu, da jeg i Gaar har været sammen med nogle Kristenfolk herovre og fundet, at jeg kunde færdes omtrent saa jævnt imellem dem som mellem Jyder. Sagen er kommet saaledes, at Løventhal i et Brev har udtalt Længsel efter at komme en Rejse til Danmark for hans Kones Helbreds Skyld, og for at han kunde komme til at staa Ansigt til Ansigt med den danske Menighed og vinde fastere Fodfæste i dens Tanker og Deltagelse. Han kunde nok komme hjem nu, da Herman Jensen, som ikke bor langt fra ham, nok et Aarstid kunde tilse hans Gjerning. Og — var det ikke underligt — Dagen efter, at jeg havde faaet dette Brev, fik jeg et fra Præsten Riemann, som gik ud paa, at han havde siddet og tænkt, at L. burde en Rejse hjem, for at Menigheden og han ret kunde lære hinanden at kende igen, og R. havde et helt Forslag færdig om, hvordan L. med Kone og Barn skulde leve omkring i danske Præstegaarde og andre kristne Hjem, og han tilbød sit Hus for en Maaned. Saa maatte der jo gjøres noget, naar Vorherre saadan selv beredte Sagen, og mens jeg lod begge Breve gaa om til mine

Medbestyrere, satte jeg mig i Forbindelse med nogle af Grundtvigs gamle Folk i København, og Følgen blev, at de svarede: Ja, kom over og tal for os, og Pastor Brandt venligen tilbød Vartov Kirke. Vil det nu nogenlunde lykkes her, synes jeg, det var en Støtte, ikke blot for at faa Penge ind, men for, at Løventhal, om han kommer hjem, ogsaa her kunde finde desto mere hjærtelig Modtagelse og Venner at støtte sig til, ti han har været meget upaaagtet herovre. Nu faar Gud Fader hjælpe, jeg ved da, den Sag er ikke min, og jeg ved, det er ikke for min Fornøjelses Skyld, jeg er rejst herover. Derfor kan jeg nu godt faa nogen Fornøjelse derved, og det har jeg allerede faaet ved at se og tale med rare Folk. Jeg stjæler da ogsaa Tid til lidt andet end at gaa til dem, jeg vil tale med for Missionssagens Skyld, jeg har saaledes besøgt Fru Berg (han er ikke hjemme), og her i Højskoleforeningen, hvor jeg bor, er Harald Holm og Kone jo Vært og Værtinde. Ved Margrete Thomsens Dør har jeg været, men der var ingen hjemme. Her i Højskoleforeningen er rigtig godt at bo, og underligt at se saa mange jævne Folk søge her og finde hinanden her midt i København. Jeg er jo ellers mest paa Farten om Dagen, men i Aftes spiste jeg til Aften her, og da sad vi saa rart og jævnt med en Del unge Folk, baade Mænd og Kvinder, som kommer her, som om vi var gammel kendte. Men det forstaar sig, hvad er det midt i den Mangfoldighed af Mennesker, her er? I Dag skal min Kones Søster og jeg en Tur paa Landet sammen og navnlig en Tur ind at hilse paa Birkedal, som jo nu bor en Mils Vej herfra. Turen er da egentlig for at tale med Hansen paa Vældegaard, før i Ryslinge, som ogsaa er i Bestyrelsen for Løventhals Mission.

Til Løverdag Aften er jeg da — vil Gud — hjemme igen i Vium.

Nu har vi jo snart Pintse, og da faar jeg jo Besøg fra Fjaltring, ikke sandt, Ane Kvist? Naar det bliver, at jeg kommer til Fjaltring, kommer nu vel til at rette sig efter, hvad Tid eders mange Bygninger derhenne ved Skalkhøj skal tages i Brug, men det kan gerne blive vanskeligt nok, da dersom I — som rimeligt kunde være — vil have Indvielsesfest d. 8de September, ti da vil Alminderne, som ogsaa bygger Forsamlingshus, sagtens ogsaa gerne, ja i Vium bygger vi jo da ogsaa, men der ligger det maaske ikke Folk saa meget paa Hjerte at faa just d. 8de September. Men umuligt er det ikke, at jeg kommer til Bøvling tidligere paa Sommeren, og da skulde det næsten være sært, om jeg ikke kom til Fjaltring ogsaa. Men jeg ved intet derom, jeg vil gjærne være meget hjemme i Ro i Sommer, men jeg er bange, det slaar fejl, Løventhals Sag vil sagtens kalde mig ud mere end denne Gang.

I faar vel først dette Brev Løverdag. Ellers vilde jeg skrevet: tænk nu paa mig i Morgen (Fredag) Kl. 6, saa gaar jeg til Møde i Vartov, og bed med mig, at jeg ikke maa gøre en god Sag Skam. Men saa trænger jeg da ellers nok til kærlig Tanke og Forbøn, og ikke mindst, at mit Liv ikke skal splittes under alt det meget, jeg har at rode i, men jeg maa blive ved at være hjemme i mig selv og min egen nærmeste Gerning.

Hils saa Drengen fra mig og ellers kære Venner, og Gud Fader velsigne eder selv og give eder en god Pintse!

Eders gamle Ven

M. A. S. Lund.

De mange Bygninger ved Skalkhøj er Samlingshuset med Friskole, Brugsforening o. s. fr. Hvilken stille og beskeden Tjenerglæde lyder ikke ud af dette Brev. Husk, Lund var allerede en ret kendt Mand paa 45 Aar, og dog, hvilken Beskedenhed! Ja, det var mærkeligt, som den landskendte Mand selv paa sine gamle Dage kunde føle sig troskyldig beæret, naar han blev indbudt til at indlede et større Møde eller lignende.

Men netop dette udprægede troskyldige Tjenersind satte sit Særpræg paa ham som udpræget Frihedsmand.

Aksel Plenge skrev 18de Febr. 1901 i Anledning af Pastor Anton Jensens Afskedigelse i Harboøre følgende Indlæg i Højskolebladet:

»Harboøresagen« har givet Brüker Anledning til et mere end almindelig hvast Angreb paa den nuværende Kirkestyrelse og de nuværende Biskopper. Maa det være mig tilladt ganske kort at motivere, hvorfor jeg — som det synes i Modsætning til de fleste »Grundtvigianere« — kun med Tilfredshed har set Pastor Jensens Afskedigelse og oprigtigt haaber, at den snart maa blive efterfulgt af Bruchers, Pontoppidans, Rosenstands o. m. fleres.

Jeg ser selvfølgelig bort fra de for de paagældende — mod hvem jeg ikke nærer ringeste Uvilje — ubehagelige personlige Følger af en saadan Afskedigelse. Den Art Hensyn falder uden for Diskussionen. Men for Folkekirkens Nutid og Fremtid, som ligger mig paa Sinde, kan det kun betragtes som et utvivlsomt Gode, at det ved denne Begivenhed endelig een Gang for alle er bleven kendeligt, hvad der er Betingelsen for Adgang til Præstestilling i Folkekirken. Først da er der Mulighed for, at vi

kan faa en Ændring i Retning af at skaffe Adgang for en Forkyndelse ogsaa af andre end dem, der enten tilhøre Indre Mission, eller som for at opnaa Præstestillingen mener sig berettigede til at gøre, hvad Ed det skal være.

Det forargelige ligger slet ikke i den Afskedigelse, som er foretagen, men ene og alene i, at Mænd som Pastor Jensen og lignende »Kjættere« selv frivilligt paatage sig og for den alvidende Guds Aasyn forpligte sig til Præsteløftet, skønt de maa vide, at deres Anskuelser er uforligelige med Symboltvang!

Saa længe der ikke er større Finfølelse blandt de Teologer, der søge Embeder i Folkekirken, end at de over en lav Sko, for at opnaa Præstestillingen, kan indlade sig paa sligt, er og bliver der slet ingen Myndighed i Klagerne over Kirkestyrelsens formentlig frihedsfjendske Optræden. Det er dog ganske og aldeles meningsløst og tilmed ganske uanstændigt den ene Dag ved den højtideligste Ordinationsakt at love Lydighed mod alle Kirkens Symboler — for den næste Dag at haane dem. Man kan nu een Gang ikke om Søndagen gaa gennem Løgnens Port ind i Præstestillingen og om Mandagen optræde som Sandhedsvidne.

Først naar alle hæderlige Mænd vægre sig ved at aflægge et Løfte, som hverken efter dets Ord eller dets Aand kan »holdes« af andre end ganske uudviklede Personer, og som tilmed er i den mest aabenbare Strid med den Teologi, der nu doceres ved vort Universitet, først da kan vi gøre os Haab om at faa Løftet væk og det religiøse Ansvar lagt over paa Menighederne selv gennem det fri Præstevalg.« — —

Nogle Dage senere kom jeg til at tale med Lund om den Sag. Han syntes, at Plenge havde taget alt

for haardt paa Sagen om Præsteløftet, og da jeg i Samtalens Løb spurgte, om dette Løfte dog ikke var et grueligt Baand for fri Forkyndelse, svarede Lund saa bestemt, som jeg næsten aldrig har hørt ham svare: »Jeg vil gerne være med til at faa Præsteløftet ændret eller afskaffet. Men jeg hævder tillige, at jeg for mit personlige Vedkommende aldrig har krænket eller misligholdt det.« Saa vidt jeg husker, skrev Lund senere et længere Indlæg mod Plenge, hvori han klart fremstillede sit Syn paa Præsteløftet; men jeg har ikke Artiklen ved Haanden.

Lunds Forhold overfor de gamle Vækkelsesfolk i Lemvigegnen og senere Indre Mission var velvillig; men han stod jo altid klart og bestemt paa Grundtvigs Anskuelser, og alene af den Grund tog særlig Indre Mission siden stærk Afstand fra ham.

I Højskoleforstander Davidsens Bog »Harboøre« er fremkommen en meget uretfærdig Skildring af Lunds Færd i Fjaltring.

Davidsen skriver i sin Bog Side 46 og 47:

»K. N. kom bort til et andet Sogn i Tømmerlære. Der var kommen en ny Præst, som sikkert har haft en god Vilje til at udrette noget godt, men har været temmelig raadvild med Hensyn til Udførelsen. Præsten talte den første Søndag i Kirken om, at det ikke blot gælder om at se Skibet, der gaar hjem til de himmelske Kyster, men at komme ind i det. K. N. syntes, at det var meget sandt, og følte sig egentlig ramt i Sjælen. Men denne Præst lignede ikke Moe, det kunde han da forstaa. Kl. 2 skulde de til Skydning hos Præsten, og Kl. 5 samlede han dem ind i Stuerne til at høre paa Oplæsning. Det var en Bøf-

felhistorie, og det kan nok være, at Lattermusklerne kom i Bevægelse.

K. N. syntes, at det var »evig Grin«, men han kunde dog ikke ret forstaa, hvor det kunde gaa an. Mon det nu ogsaa var ganske rigtigt? Saa havde Karlene købt Vin og Hvedebrød. Vinen maatte drikkes i Haven. Og saa »sprang de Buk« over hinanden, ja Præsten over dem, og de over ham. De sang Sange, først: »Goj Awten, I Dreng', kommer hid te' vor Disk«, og de sluttede med Sangen: »Altid frejdig naar du gaar, Veje Gud tør kende«.

Denne Blanding af Kristendom og Folkelighed foruroligede ofte K. N., men stadig slog han sig til Ro med dette: »Naar æ Prejst ka', saa ka' du aasse«. Men forøvrigt opdagede K. N., at det ikke altid var Guds Veje, de unge Karle og Piger færdedes paa, naar de om Aftenen sagde Farvel. Frugter bar disse Sammenkomster unægtelig, men det var mindre pæne Frugter. Præsten var ogsaa sandhedskærlig nok til at sige i sin Afskedsprædiken: »Havde jeg ved Begyndelsen af min Virksomhed her vidst, hvad jeg nu ved, vilde jeg have taget fat paa en anden Maade«.«

Denne Skildring fremkaldte flere Artikler i Højskolebladet, bl. a. af Pastor Bruun, Levring. Lunds Venner i Fjaltring kom med nedenstaaende kraftige Indsigelse:

»Vi undertegnede Mænd og Kvinder af Fjaltring Pastorat erklærer herved i Anledning af den Omtale, der er bleven Forholdene her til Del i Højskoleforstander Davidsens Bog: »Harboøre«, at vi Gud til Ære kan sige, at her til denne Dag — uafhængig af Paavirkningen fra Harboøre fra 1893 og længe før den Tid — har været en kristen Menighedskreds,

som næst Gud takker Præsterne Meinert og Lund for den aandelige Paavirkning, der er kommen til os, og som har gjort, at vi tør sige: vi ved, paa hvem vi tror, og vi tør leve og dø paa Jesu Kristi Evangelium.

Hvad angaar de Ytringer, som K. N. (Niels Kristian Laugesen, Harboøre, det tror vi, er Personens rette Navn) har brugt om Lund og os. der som unge samledes hos ham, erklærer vi:

at de »mindre pæne Frugter«, han omtaler, af de unge Karles og Pigers Sammenkomster hos Lund maa være noget, der har spøget i hans eget Hoved,

at vi ikke husker noget Vindrikkeri i Præstegaardshaven, og

at det er fuldkommen usandt, at Lund i sin Afskedsprædiken skulde have sagt: »Havde jeg ved Begyndelsen af min Virksomhed her vidst, hvad jeg nu ved, vilde jeg have taget fat paa en anden Maade«. Det bedste Bevis herfor er, at Lund ogsaa i Vium har søgt at drage de unge til sit Hjem paa samme Maade som her; havde han gjort saadanne Erfaringer her, var han vel bleven varsommere.

N. K. Laugesen gik en Tid imellem os; vi kendte ham som et vist godmodigt, men uopdragent Menneske, let i Ord og Tale, der ikke kunde passe sammen med Lunds unge Venner, ikke fordi han var dem for alvorlig, men fordi han var dem for let. Vi kan huske, at nogle talte til Lund om ham; vi syntes, han var for grov. Lund svarede: »Han er jo nok et meget ungt og letsindigt Menneske, men der kan gerne ligge noget godt paa Hjertebunden«. Saaledes saa han paa Folk; han vilde henvise enhver til sig selv i Stedet for at dømme andre. Niels Kristian Laugesen skal ikke uimodsagt kunne rive ned

paa en Tid og paa Sammenkomster, som vi mindes med Tak og Glæde, og som altid vil høre til vor Ungdoms bedste Minder.

Vi havde ventet, at Davidsen efter de Indsigelser, der er gjorte imod Niels Kristian Laugesens Meddelelser, var fremkommen med en Berigtigelse af dette i hans Bog givne Vrængbillede af Lund og hans Ungdomsvenner i Fjaltring. Indtil da erklærer vi N. K. L.s Fortælling for unøjagtig og usand.« — —

Fjaltring pr. Ramme Station, den 21. April 1897.

Kristian Mojkjær. *Nikoline Mojkjær.*
Fisker *Niels Jensen Ruby.* *Ane Margrete Ruby.*
Fisker *Peder Jensen Ruby.* *Mariane Ruby.*
Fisker *Ole Pedersen Lisby.* *Else Lisby.*
Peder Christensen Ruby. *Birgithe Marie Jensen Ruby.*
Johanne Marie Qvist. *Stine Skytte.*
Ane Marie Jensen Tuskjær. *Stine Jensen Kjær.*
Laurids Kr. Kirkeby. *Ane Kirstine Kirkeby.*
Kristen Veje Pedersen Lisby.
Else Marie Jensen Ruby. *Chr. Madsen Lisby.*
Mette Madsen.

Lund eller Folkene i Fjaltring har, saa vidt mig bekendt, aldrig faaet en Undskyldning af Højskoleforstander Davidsen.

Men Lund bar dog ikke Nag til Indre Mission for den Sag. Altid stillede han sig venlig og forstaaende overfor Bevægelsen. Jeg husker flere Gange, mens jeg var Lærer i Almind, at Lund var til Stede ved Indre Missions Møder og paa sin stille, overbevisende Maade sagde sin Mening. Et Brev, som han et af de sidste Aar skrev til Kristian Mojkjær, er

meget indholdsrigt med Hensyn til Lunds Stilling til Indre Mission.

Brevet lyder saaledes:

Vium Præstegaard, Fastelavns Søndag Aften 1911.

Kære Kristian Mojkjær!

Kan du huske, at vi sidste — eller var det næstsidste? — Gang, jeg var i Fjaltring, kom til at tale om, at du i Nutidens grundtvigske Forkyndelse savnede det bestemte Fingerpeg paa Pagtens Ord som det, vi aandelig talt lever af, og hvis Tilegnelse er Vilkaaret for vort Kristenliv. Uden at ville fremhæve mig selv faldt det mig ind i Gaar, da jeg sad og gjorde en Opskrift til, hvad jeg vilde prædike i Dag, at jeg vilde sende dig den, jeg haaber, Du kan se, at jeg i det mindste undertiden aflægger mit Vidnesbyrd derom som i gamle Dage. Opskriften er ganske vist mere kortfattet end den mundtlige Prædiken var, Ordene færre, men Meningen er der, som jeg haaber, nogenlunde tydelig. Dernæst vil jeg fortælle Dig en lille Oplevelse, jeg har haft i Dag. For et Par Uger siden talte jeg i Sjørslev Missionshus sammen med A. Chr. Jensen, Anneberg; naar han kommer at tale i Sjørslev, stiller han altid som Betingelse, at jeg skal indbydes. Da talte jeg over Paulus' Ord: »Jeg agtede mig ikke at vinde noget blandt eder uden Jesus Christus og ham korsfæstet«, jeg mindede om, at de gamle opvakte brugte det som Prøven paa en Prædiken, at de spurgte: »var der noget i den om Jesu Kors og Blod?«, og jeg udtalte mig om, at vor Tid taler lidt derom, altfor lidet, thi vel er Korsets Ord ikke det hele Evangelium, men dog hvad Grundtvig kalder »den røde Ædelsten i Troens Krone«. Jeg havde just i Sjørs-

lev nylig hørt en ung Missionspræst tale og fandt intet i hans Prædiken om Jesu Kors, i det hele lidet om Jesu Gerning for os. Nu altsaa: I Dag, da jeg gik ud af Sjørslev Kirke, kom en ung Mand — vistnok pavirket af Indre Mission — og bad om at tale lidt med mig. Han sagde da omtrent som saa.

Det gjorde et underligt Indtryk paa mig forleden ved Mødet i Missionshuset at høre Dem tale om, at de gamle gjorde det til Prøve paa en Prædiken, om der var noget om Korset i den. Thi kort Tid før havde jeg haft en underlig Drøm. Jeg drømte, at jeg saa en Flok Drenge, der fik Befaling til at gaa ud og forkynde, at Jorden skal forgaa om et Aar. Jeg drømte, at jeg spurgte: hvad skal da tænde den i Brand? og fik til Svar: Det skal Forbandelsens Træ, og Forbandelsens Træ er jo Korset, og det stemmer jo med Jesu Ord: Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden. Men saa har jeg gaaet og tænkt: hvorfor mon det skulde være Drenge, der skulde forkynde Verdens Undergang? Men da jeg nu i Dag hørte Dem sige, at det er kun den barnlige Tro, der kan gaa ind igennem den snævre Port, tænkte jeg: det skal ogsaa være den barnlige Tro, som tager Gud paa Ordet, der skal vare Verden ad om Undergangen i Aar, men det kan vel gerne være et Tusind Aar.

Saaledes fortalte han, og det vidner da om, at han hører og mærker, hvad der lyder til ham, og for mig vidner det fornøjeligt om, at ogsaa de alvorlige Missionsfolk ikke holder sig tilbage fra mig, hvad jeg ellers har mange Beviser paa.

I det hele synes det, som det skarpe Skel mellem Missionsfolk og grundtvigske Folk jævnes noget her paa Egnen, naturligvis uden nogen meget stive Missiosfolk og overfladiske grundtvigske Folk. Derpaa

har vi et Bevis i de sidste Dage. Min gode unge Ven — Larsen Thorning — tænkte paa at søge Lejrskov Embede, og Menigheden dernede vilde søge at faa ham. Thorning-Lysgaard Embede er nemlig meget lille, og det kneb dem at leve der. Men saa skød Sognemenighederne sammen og tilbød Larsen 1000 Kr. frivilligt Tillæg om Aaret til hans Løn, naar han vilde love at blive foreløbig i 5 Aar, og det gik han ind paa. Og dertil gik de fleste Missionsfolk med, skønt Larsen bekender aldeles aabent grundtvigsk Kulør. En Mand, som i Lysgaard er deres Fører, sagde til Larsen: »De kan vide, at vi vilde hellere have en Missionspræst, men vi er for faa til at sætte igennem, at en saadan bliver indstillet, naar Embedet bliver ledigt. Derfor vil vi helst beholde Dem, De lægger os ingen Hindringer i Vejen, De respekterer os, og vi respekterer Dem og Deres Anskuelser, og vi under hinanden gensidig Frihed«. — Jeg tror, det var, hvad Larsen var mest glad ved i hele Sagen.

Jeg har den Tro, og glæder mig derved, at jeg har været brugt til at nærme de alvorlige Folk af begge Retninger noget til hinanden her paa Egnen, og Du kan da se af hoslagte Prædiken, at jeg holder min egen Fane klar, saa vidt Gud giver mig Lys til. Se, er det nu end længe siden, jeg har skrevet til eders Hus, saa kan Du da se, at jeg ikke har glemt eder.

Jeg er rask og kommer — synes jeg — nogenlunde godt over mine Ting, og skammeligt var det, om jeg ikke var taknemmelig for den Gerning, der er falden i min Lod. Især Vium Kirke fyldes mere og mere Søndag efter Søndag, stor Hengivenhed og Tillid vises mig. En saa nær med mig forbunden

Vennekreds som i Fjaltring har jeg ikke — det skulde da være nogle i Thorning og nogle i Viborg og enkelte i mine egne Sogne, men alt her er jo saa stort og vidtstrakt, det personlige Samkvem kommer ikke saa let i Stand, og Grunden i Folk er ikke saa dyb som i Vestjylland. Men jeg tror, her vil blive et Hul, naar jeg gaar bort, som Vorherre jo imidlertid sagtens kan fylde med en bedre.

I Tidens Gang uden om os var der meget at skifte Tanker om, men det skulde der helst tales om. Og det kan der — vil Gud — maaske en Gang blive Lejlighed til.

Kærlig Hilsen til Dig og Line og gode Venner ved din

M. A. S. Lund.

Om sit 12aarige Ophold i Fjaltring siger Lund selv: »Vi levede 12 lykkelige Aar i Fjaltring Præstegaard, om vi end maatte slippe to Børn, der døde, den ene en haabefuld Dreng paa 14 Aar.«

I Fjaltring fødtes forøvrigt de fleste af Lunds Børn.

Niels Bay Lund, der er Assistent ved Viborg Svineslagteri, var født i Lemvig den 23de Aug. 1867.

Johannes Sofus Lund, der er Snedkermester i Kellerup, er født i Fjaltring 1ste Aug. 1871.

Ane Marie Lund, der er gift med Pastor A. P. Skovsborg i Dybe ved Lemvig, er født 7de Oktober 1873.

Frederik Lund, der er Agent i Middelfart, er født 8de Marts 1879.

Den yngste Søn, *Niels Ølgaard Lund,* der er Lærer ved Frederiksborgs Skolevæsen, er født i Vium den 26de November 1881.

Efter at Lund har forladt Fjaltring, vedbliver han med rørende Hengivenhed at føre Brevveksling med sine Venner der, særlig den omtalte Kristen Mojkjær og Hustru. Om Julen efter at hans gode Ven, Chr. Berg, var død, skrev han da fra Vium følgende lille hjertevarme Brev, der tydelig siger, hvor Tankerne har været.

Kære Venner!

Hjertelig Tak for Brevet med Lykønskning til min Fødselsdag og kærlige Hilsener. Kærlig Vennehilsen igen og Ønsket om en glædelig og velsignet Jul!

Det er sandt, at naar de Mænd gaar bort, vi har sat Haab til for Folke- og Menigheds-Livet, kan vort Haab selv let faa et Skub tilbage. Men det betyder dog kun, at vi smaa skal tage os sammen og blive mange til at fylde de stores Plads, og at vi desmere skal sætte vort Haab til Gud.

»Netop som Jord ej mer kan raade,
kommer et Frelsens Væld og Naade;
da kommer Jul«.

Og dette Væld vinder med Oprejsningshaab for alt menneskeligt, som er af Sandhed. Det tror vi, fordi Guds Søn er et Menneske.

Kærlig Hilsen ved eders

M. A. S. Lund.

Jeg husker, at Lund udtalte engang i et Foredrag saaledes: »Kristendommen er vel altid den samme; men paa sin Vej gennem Tider og Folk maa den udtrykke sig under forskellige Former. Kristendommen baade kan og maa gennemsyre disse Former med sin aandelige Magt. Men mangler Kristendom-

mens Grundkilder Daab og Nadver, da er Kristendommen ikke tilstede, selv om Livsformen aldrig saa meget ligner, hvad der findes, »hvor Livets Kilde sprang«. De samme Grundtanker har han udformet nærmere ved et Præstekonvent i Silkeborg 22de November 1888, hvor der var offentlig Forhandlingsmøde. Markus Lund indleder da en Forhandling i Anledning af en Artikel, Otto Jacobsen havde skrevet i Højskolebladet Nr. 45 for 1888. Lund udtalte da blandt meget andet: »Vi Præster, som er Grundtvigs Lærlinge, kan aldrig glemme, hvad han selv har skrevet (Kirkespejl 1ste Udgave, S. 386), at fra det Øjeblik, Lyset var tændt for ham over Herrens levende Ord til os, »maatte det være hans eneste Kirkesorg, at faa alle dem, der havde Hjerte til at tro paa Jesus Kristus, til at fæste deres kristen Tro til Herrens Munds Ord som Livsordet ved hans egne Indstiftelser, og fremfor alt til Trosordet ved Daaben som Herrens og Menighedens sammensmeltede Vidnesbyrd«.

Er vi nu selv blevne glade ved denne gode, faste og sikre Grund under vor Fod, maa det ogsaa være vor Opgave at oplyse den det bedste, vi formaar for vore Medkristne. Og naar der ved Siden af det Opbyggelses- og Oplysningsarbejde, der paa Troens Grund gaar for sig i Menigheden, er Tale om at kalde paa dem, der endnu staar udenfor, og med Guds Hjælp lede dem nær til, saa kan den rette Maade med dette for Øje kun være i vor Forkyndelse at holde dem til dette bestemte Pagtens Forhold i den hellige Daabstro, saa den rette Indre Mission i Danmark — for saa vidt Forkyndelsen angaar — er at lade dens Klokkeklang ringe til Guds Naadepagt i det bestemte Ord, han har rakt os sin Haand paa,

at den maa blive Liv og Virkelighed for alle dem, der vil frelses. Enhver saakaldet Indre Mission, som ikke har det til Formaal, vil have noget selvvalgt over sig; men denne er det vor Overbevisning, at Gud selv har sat i Gang.« —

Mens Lund var i Fjaltring, var der saa godt som ingen Missionsfolk. Anders Stubkjær holdt dog Møde sammen med Lund og Jessen i Bøvling. Selv om de i enkelte Spørgsmaal var uenige, kunde de dog godt gaa sammen til Møde. En anden af Missionærerne paa Egnen. Anders Kristian Annebjerg holdt ligeledes Møde sammen med Lund. Lund har selv sagt til mig, at Annebjerg var den bedste Missionsmand, han havde hørt.

I VIUM

Sommeren 1881 søgte og fik Lund Embedet som Sognepræst for Vium-Sjørslev-Almind. Pastor Spleis, der tidligere havde været Præst i Thorning, var den, der opfordrede Lund til at søge til denne Egn. Baade Lund og Hustru var jo fra østligere Egne, og særlig Fru Lund længtes vel nok imellem til et mindre barskt Klima end Vestjyllands. Og det kan i Sandhed siges, at Lund kom til en dejlig Egn, der inde ved den gamle historiske Kongeby Viborg. Fra sine Sogne kunde han altid se ind til den. Malerisk strækker den sig ned ad Skraaningen mod den lille Sø. Smukke Haver og frugtbare Marker omgiver Byen og op over det hele hæver sig den herlige Granitkirke med de fem Taarne alvorlig og simpel, men ædel i Stilen som en gammel Koral. Og uden om den gamle By med dens gammeldags Bureaukrati drager Heden sin brune Lyngkrave. Gennem den store Hedeplantage kommer man ud til den dejlige Egn ved Hald med Hald Sø og Dollerup Lyngbakker. Herfra har man Udsigt over hele den ejendommelige Omegn. Lysgaard, Almind, Vium og Thorning, og ude mod Sydvest har man Udsigt over Danmarks mest ejendommelige Hedeegn. Tung og mørk

uden Læ og uden Skygge, kun med lange Mellemrum en lille enlig Hedegaard og en ny Plantage. Saaledes laa i 1881 Lunds store Pastorat lige paa Grænselandet til Blichers Hedeegn. Og Lund kom til at elske den Egn og forstaa dens Natur og Befolkning og værdsætte deres Minder som kun faa. I 32 Aar fik han Lov til at leve herude, ja saa længe, at han de sidste Aar var Danmarks »ældste Præst i Funktion«. Lund kom til Vium efter Pastor Bruun,

Lund og Hustru i Vium.

der flyttede til Sjælland. Der skete en stor Forandring i Vium Præstegaard efter dette Præsteskifte. Pastor Bruun havde ingenlunde været ilde lidt af Beboerne. Men han hørte nu engang til den gamle Tid, og han var ikke lige med sine Sogneboere, som Lund var det. Noget af det første, Lund afskaffede, da han kom til Vium, var Folkestuen. Tjenestefolkene, Røgteren og Lund med Familie benyttede ét Bord. Det var skønt at se det Fortrolighedsforhold, der var i Vium Præstegaard mellem alle Husets Be-

boere. Men det var noget ukendt dengang. De lange Vinteraftener sad Lund med Familie og Tjenestefolk inde i Dagligstuen, og det gjorde sit til, at Lund og Hustru altid blev saa vel omtalt i Sognet.

Især fra Lunds første Præsteaar i Vium gik der i Omegnen mange morsomme Historier om hans jævne og folkelige Færd. Det var paa den Tid jo ikke almindeligt, at en Præst tog Del i noget ud over at være Præst, studere sine Prædikener om Lørdagen, prædike om Søndagen og saa Resten af Ugen indeslutte sig utilgængelig i sin Præstegaard. En saadan »Højhed« var Lund jo ikke. Allerede hans Tiltrædelsesprædiken gik der Ry af i Nabosognene. En nuværende kendt nordjydsk Lærer, der er født i en af Nabosognene, har fortalt mig, at han som 12 Aars Dreng kan huske, hvorledes man forundrede sig over den nye Præst i Vium, der havde sagt, at Præstegaardens Døre skulde til enhver Tid staa aabne for baade gamle og unge. — — —

Svedende og pustende kom Lund en Dag ind i Toget ved Rindsholm for at køre med til Viborg. I Kupeen sad en Del Bønder og snakkede om Dit og Dat. Nu tog den ene Ordet og sagde til Lund: »Det kneb nok for Dig at komme med. Men Du har maaske ogsaa langt til Stationen. Hvor er Du fra?«

»Fra Vium.« — »Aa — saa kender du vel den nye Præst, de der har faaet?« — »Jo.« —

»Det maa da være en mærkelig Præst. Ham vilde jeg gerne se efter den Masse Historier, der gaar om ham.«

Lund: »Hvad er det for nogle Historier?«

Bonden: »A ka saamænd ett nær husk allsammen, aa nouen passer val heller ett. De siger, han gaar til Sogn og staar op ligesaa tidlig som sine Folk,

spiser sammen med dem, aa siger d u. Ja, der fortælles, at da Biskoppen kom, maatte han sidde ved Bord med Folkene. Er det sandt, maa Præsten jo fejle noget; men det hører man ett om, han skal endda være hel svær paa Prædikestolen.«

Under Samtalen var Toget naaet Viborg, og Bonden spurgte saa Viummanden om hans Navn.

Lund: »Jeg hedder Lund, og jeg er Præst i Vium.«

En Dag, da der havde været Gudstjeneste i Vium, og flere af Sognebaandsløserne fra Nabosognene sad og talte med Lund inde i Stuen, mens Fru Lund opvartede med Kaffe, kom Røgteren ind og sagde til Præsten: »Saa goer A i Byen, Lund, vil han saa sørge for Grisene?« Hvortil Lund sagde: »Gaa kun, Mads, jeg skal nok give Grisene.«

Lund var i Besiddelse af et sjældent Humør. Den omtalte Lærer fra Nabosognet — og hvis Fornavn var og er Jakob — hentede sin Hustru i Vium engang i Halvfemserne. De gik og var forlovede i syv Aar, og Jakob tilbragte sine Ferier hos Svigerforældrene i Vium. Engang taltes spøgefuld om det forestaaende Bryllup. Lund sagde da til Jakob: »Ja, for min Skyld kan De holde Bryllup, naar De vil, jeg har allerede valgt Teksten til Brudetalen.«

Flere Aar efter kom Bryllupsdagen, og da Lund saa skulde fremsige Teksten til Talen, smilede han til Jakob paa sin lune og spøgende Maade og sagde: »Og Jakob elskede Rakel og tjente for hende i s y v Aar, og de svandt for ham som nogle Dage, for han elskede hende.«

Fra samme Bryllup foreligger en anden Historie. Bryllupsdagen var den 28de April 1897, og den 1ste Maj samme Aar traadte det ny Vielsesritual med de to Spørgsmaal i Kraft. I det gamle var der jo som

bekendt 3 Spørgsmaal, og det sidste var jo noget tvetydigt, hvorfor Folk ogsaa jævnlig svarede forkert. Der var stort Bryllup, og mange af Jakobs Ungdomsvenner var med. Disse havde truet med at protestere, hvis Jakob sagde »Ja« til det tredje Spørgsmaal. Jakob, der ikke var helt tabt bag af en Vogn, siger da ved Frokosten til Lund, om han ikke kunde blive viet efter det ny Ritual, der traadte i Kraft om et Par Dage. »Jo,« siger Lund, »det kan godt lade sig gøre.« Det ny Ritual blev brugt, og »Protestanterne« stod undrende og skuffede bagved og lyttede. Men hvem »Protesten« nu kom til at gaa ud over, det var Lund. Ved Middagsbordet stod flere op og protesterede mod Vielsens Gyldighed, og at Præsten var bleven bestukken i Form af Løfte om stort Offer; og efter megen Moro herom udstedte Lund straks Vielsesattest i 2 Eksemplarer, hvoraf Jakob endnu gemmer den ene som et kært Minde om det fornøjelige Puds.

Det varede heller ikke længe, før Beboerne og særlig Ungdommen opdagede, at i Vium Præstegaard var der gode Raad at hente. Mange, mange er der i disse Sogne, som i vanskelige Stunder hentede Raad og Daad hos Lund.

I Novbr. Maaned 1881 begynder Lund at samle Ungdommen til lignende Møder som i Fjaltring. Med hvilken Alvor og ægte Tjenersind Lund gaar til sin Gerning paa det nye Sted, har vi mange Beviser for, ogsaa i de kærlige Breve, han skriver, blandt andet til sine Venner i Fjaltring. I et Brev til Kristian Mojkjær af 5te Novbr. 1881 skriver han:

»Noget af det, der glæder mig mest, er, at jeg næsten hver Søndag her i Vium har Folk i Kirke fra Thorning Sogn af den gamle Vækkelse, der kom

op, mens Peter Larsen drog om som Lægprædikant i disse midtjydske Egne, og som kunde følge ham, da han fik Syn paa Ordet og Troen. Det er nogle støtte Folk. — — — Nogle af de Vium Unge har for længe siden bedet mig om at maatte samles hos mig, og enkelte Mænd har spurgt mig, om de maatte gaa sammen med de unge. I Søndags uden for Kirken sagde jeg da, at de unge, som vilde, maatte komme Fredag Aften. Saa mødte i Aftes 3 Mænd og 59 unge, alle fra Vium Sogn paa 4 nær — en Smed og 3 Piger fra Herregaarden Aunsbjerg i Sjørslev Sogn. De fyldte jo helt min største Stue, og det fik jo mere Præget af et Møde end af et hjemligt Sammensæde. Jeg forklarede dem da, hvad jeg vilde med disse Sammenkomster. At det skulde ikke være Opbyggelsestimer i bestemt kristelig Forstand, men menneskelige Oplivelses- og Styrkes-Timer — om Gud vilde — til et ideelt glædeligt Menneskeliv; og siden fortalte jeg dem nogle Træk af de gamle Folkefærds Historie, særlig for at oplyse, hvor forskelligt de forskellige Folk kan tage og forstaa Livet. Hvorvidt det nu slog an, ved jeg ikke.« —

Mandag Formiddag fortsættes Brevet:

»Jeg havde en god Søndag i Gaar med mange Forretninger, men ogsaa mange Folk at tale til og Glæde af at tale til dem. Det var i Almind og Sjørslev. Hovedmanden for Forsamlingsfolkene i Sjørslev, Søren Kræmmer, kom til mig udenfor Kirken og sagde, at hidtil havde han fundet, at min Prædiken stemmede med Skriften; men han havde hørt, at jeg lagde ikke nogen Vægt paa Børnelærdommen. Jeg spurgte ham, hvorledes nogen kunde sige det. Ja, det havde han hørt fra Eksamen i Skolen.

Jeg formaar ikke at begribe, at det har anden Grund end den, at jeg ikke vilde give hvert enkelt Barn Karakterer, som de er vante til. De gode Folk hænger jo i Bogstaven. Jeg sagde, at jeg vilde besøge ham, saa kunde vi jo tales nærmere ved; ja, det vilde han gjerne. Han var ellers meget venlig og velvillig. Men de tror jo, de skal staa paa Vagt for hvert Bogstav i Luthers Katekismus. Med Guds Hjælp kommer jeg ud af det med dem og kan maaske helt vinde nogle af dem, naar der ikke fra andre Sogne skal blive sat for megen Mistanke i dem.

Gud Fader velsigne og bevare eder! Hils vore kjære Venner og sig, at de maa tænke godt paa mine nye Veje, der dog er de gamle. Naar jeg maa bevares i Stilfærdighed og Besindighed, faar jeg nok en god Gjerning at gøre her. Og saa kan I ogsaa nok følge den med Glæde i det fjerne. Og for eder skal Gud Fader sørge, derom tør vi aldrig tvivle.

Eders Ven

M. A. S. Lund.

Og hvor alvorlig optaget var Lund af sin Præstegerning. I et Brev af 10de Decbr. 1890 skriver han:

»I Løverdags blev jeg kaldt til en Kone i Sognebaandsløser-Kredsen i Thorning, hun kom for 14 Aar siden gennem haarde Anfægtelser til Hvile i Troens Ord, har siden fulgt den grundtvigske Kreds, men været af dem, der vil leve i stærke Følelser; hun har været en af de flittigste Kirkegængere i Vium, siden jeg blev deres Præst. Nu har hun — det fik jeg og næsten allerførst bagefter at vide — nogle Uger gaaet og haft det tungt og haft sære Fristelser, f. Eks. til at synes, at hendes Børn — sunde, pæne Børn — ikke var smukke nok o. desl. Manden er en god Mand, men vist ikke dybt greben, har

mest troet med hendes Tro, ham har hun klaget lidt til, men han har ikke forstaaet hende, har venligt villet adsprede hende. Natten til Løverdag var det bleven rent galt, Fristelser var stormede ind paa hende, og hun havde i Modløshed sagt: »Nu kan jeg ikke mere«. Straks stod det for hende ,at nu havde hun sluppet Ordet og var fortabt. Jeg talte med hende i tre Timer, det var hjærteskærende at høre hende sige: Jeg har haft Livets Ord, jeg har kunnet sige: »I Jesu Navn, pak dig, Satan«, men nu er det forbi, jeg slap Ordet, mit eneste Redningsanker. Jeg har ment, jeg kunde ikke gaa fortabt, for jeg havde Ordet, nu er det ude; ja, jeg kan godt sige Ordet, men det fordømmer mig. Var det kun mit Hjærte, der fordømte mig, men det er Ordet, det er koldt som Glas i mit Hjærte og min Mund. Mange Gange sagde hun til mig: Kære Lund, nej, nej, De er mig ikke kjær, intet er mig kjært, Munden siger det kun af gammel Vane, jeg er Deres Fjende, for jeg hører ham til, der hader alle Guds Børn. Hun sagde ogsaa: Ved Midnat dør jeg, Fanden bryder sig ikke mere om, at jeg skal tage Livet af mig selv, for han har mig, ved Midnat henter han min Sjæl. Naar hun kom til at sige: Gud Fader, føjede hun straks til: Jeg kalder ham Fader, fordi han er eders Fader, ikke min. Til sin Mand kunde hun sige: Aldrig mere maa jeg være hos dig og varme mig ved dig, og jeg holder dog saa meget af dig, nu skal jeg ligge hos den rige Mand i Helvede, eller være Judas's Hustru. Hvilken Elendighed, at min Mand og mine Børn skal have dette Minde efter mig. Hun bad mig saa mindelig ikke at bekende Troen, »saa dør jeg straks.« Alligevel fik jeg hende til at lægge sit Hoved paa min Skulder, mens jeg sang: »Sov sødt, Barnlille«, og be-

kendte Troen, men jeg fik kun Lov til det ved at sige til hende: »Und os andre den Opbyggelse«. Lidt blødere syntes jeg, hun var, da jeg gik om Aftenen. Den Nat sagde hun til en Kvinde, der vaagede hos hende, som er af Missionsretningen: Jeg ved, du ser skævt til det grundtvigske, men gør det ikke, der er Sandheden, Ordet af Herrens Mund giver evigt Liv. Det skal jeg bekende for dig. Tro ikke, det er gaaet mig saa ilde, fordi jeg er kommen til at bygge paa Ordet; nej, just fordi jeg nu har sluppet det, da jeg havde erfaret, at i det er Frelsen. Var det ikke mærkeligt? I Mandags var jeg der igen, da var hun stærkt fristet til Selvmord, men blødere, kunde græde. I Gaar (Tirsdag) skrev hendes Mand til mig, at hun atter var mildere og sagde: Kunde I bede Herren give mig Ordet igen, o, hvor vilde jeg gjerne. Med Guds Hjælp bliver det nok godt.« — — —

Lund var meget ivrig for Skytteforeningen. Lige fra han kom til Vium, tog han ivrig Del baade i Skytte- og Gymnastiksagen. Og naar Skydning og Idræt staar saa højt i Lysgaard Herred, da har Lund en stor Del af Æren derfor, og hvor var Lund glad, naar han mellem vi unge mødte Interesse for Idræt.

Jeg glemmer aldrig Lunds straalende Ansigt, da han i 1901 ved den store Amtsskyttefest i Viborg overrakte mig Sølvpladen — en Førstepræmie for Gymnastik — til Almind Skyttefane. Det glædede ham, at vi var fra hans Pastorat.

Lund var indtil for faa Aar siden Formand for Skytteforeningen og overlod dem Skydebane paa sin Mark uden Vederlag.

I 1887 blev Vium Forsamlingshus bygget. Lund gjorde sammen med afdøde Landstingsmand Han-

sen, Marsvinslund, et stort Arbejde for at faa Pengene skaffet til Veje.

I de kirkelige Frihedsspørgsmaal var han altid en sikker Kæmpe. Særlig fra Askovadressens Dage er han gaaet i Ilden for de kirkelige Frihedskrav, og han var utrættelig til at møde baade i store og smaa Kredse, hvor der kaldtes paa ham, for at tale den kirkelige Friheds Sag. I 1906 var han med paa Odensemødet, og han var en af de ivrigste til at føre de Tanker frem, som der blev udtalt. Naar Lund talte eller skrev om kirkelig Frihed, lige fra Præstefrihed til Præstevalg, faldt hans Ord saa forunderlig jævne.

Ogsaa i Politikken tog Lund ikke ringe Del. Han var alle Dage en god og støt Venstremand. Nær var han jo knyttet til Berg, hvis personlige Ven han var. Han var Berg en trofast Kampfælle, om han end altid holdt fast paa sin Selvstændighed. Fribaaren og selvstændig var han, og han stak aldrig sin Mening under Stolen, selv om den gik skarp imod, hvad der krævedes fraoven eller franeden. Danske Frihedsmænd bør aldrig glemme Markus Lunds faste Stade gennem Provisionstidens Kampaar.

Lund var Bergs gode Ven og holdt Hovedtalen ved Bergs Jordefærd i Slotsgaarden i Kolding den 4. December 1891. Denne ypperlige Tale aftrykkes her efter Lunds Manuskript:

Vel har jeg sagt til mig selv, at det var egentlig ikke Politikeren Berg, egentlig ikke Stridsmanden i det danske Folks Frihedskamp, jeg nærmest skulde tale om, naar jeg nu skal sige det Ord, som jeg i Vemod er Bergs Hustru taknemlig for, at jeg her er bleven kaldt til at tale. Vel har jeg sagt til mig selv, at det er nærmest Manden og Mennesket, jeg skal

tale om, saadan som jeg saa op til ham, og saadan som jeg var knyttet til ham med mange Aars Hengivenheds-Baand, ligesom det ogsaa er min Glæde, at jeg kan sige, at jeg ved, at han regnede mig til sine Venner — vel har jeg sagt det til mig selv; men hvad han var som Mand og som Menneske, det kan jo dog paa ingen Maade skilles fra, hvad han var i sin store offentlige Gerning, den Gerning, han kastede alt det af i, som han evnede, og han evnede meget. Og mindst kunde jeg dog lade være at tale om ham i hans store offentlige Gerning, naar jeg staar her i Kolding, naar jeg staar her mellem eder, I trofaste, der har givet ham eders Stemmer Aar efter Aar i den lange Tid til paa eders Vegne at tale Folkets Sag paa Tinge. Derfor maa jeg ogsaa — skønt der er andre, der kan gøre det langt fyldigere end jeg — have Lov til at tale lidt om ham i hans store offentlige Gerning, saadan som jeg nu kunde se paa den, og derom vil jeg da gerne, at mit første Ord skal være.

Engang for en Menneskealder siden stod en af de store i vort Land — en Mand, som mange i denne Forsamling vil kalde en af de største — og talte et Ord, der er blevet berømt, over en Folkemand, der ogsaa var kaldet hastigt ud fra sin store Gerning, da mange tyktes, at han allermindst kunde undværes. Det var, den Gang Grundtvig talte over Minister Rotwitt. Da sagde han det gamle Vers, der lyder saaledes:

Det bør hver Konge have til Sæd,
beskærme sine Lande og holde Fred
og vide at gøre sin A l m u e Gavn,
for hvilken han bærer sit Kongenavn.

Og saa føjede han de Ord til: »Jeg har ej kunnet komme til bedre Forstand paa Folkets Kerne og Rigets Marv, end at det — til Ære eller Skam — altid er: den Almue eller Menigmand, hvis hele Verden er indskrænket til deres virkelige Fædreland, som ikke kan bruge noget andet Sprog end deres eget Modersmaal, og som ikke kan vedkende sig nogen anden Lov end den Ligelighedens, Lempelighedens og Billighedens Lov, som er indskrevet i Menneskets Hjerte og er næppe dybere indprændet i noget Folkehjerte end i det danske.«

Se disse Ord faldt ved mig, da jeg skulde tale her, for jeg synes, der er baade i det Vers og i de Ord, der blev føjede til, noget, der passer saa besynderlig godt ved Bergs Jordefærd, ja lige indtil det, at der staar, at K o n g e n skal vide »at gøre sin Almue Gavn, for hvilken han bærer sit Kongenavn«. Man har til Spot kaldt Berg »Konge«, og der er dem, der siger, at Berg havde Herskerlyster. Det ved jeg ikke, men d e t ved jeg, at han var en Tjener som faa, at han tjente opofrende og hengivende sig selv for den Sag, der var bleven ham kær. Og det ved jeg, at for Bergs Navn er en Trone rejst i mangen dansk Menigmands Hjerte. Ja den danske Menigmand, han var ogsaa i Bergs Øjne Rigets Marv og Folkets Kerne. Den danske Menigmand følte han sig knyttet til, og for mig var, under alle de forskellige Skikkelser, Frihedskampen har taget, Udtrykket, Løsenet for Bergs Politik altid dette: Ære for den danske Menigmand, Ære med hans jævne Hjertelag, Ære med hans gode Evne til Oplysning, Ære med hans gode Evne til at tage Del i sit eget Styre, Ære med den menige Mands Ret! Berg var knyttet til den danske Menigmand fordi han selv var rundet af den

danske Menigmands Rod, og han var knyttet til den danske Menigmand, netop fordi det var den d a n s k e Menigmand. Man fandt for nogle Aar siden paa det Haansord »at raabe med Danskhed«, og det behøvede han heller ikke, for han var dansk i Bund og Grund, han var dansk i Sind og Skind.

Men hvad jeg saa dernæst endnu vil sige, er dette, at der vel sagtens er mange, der saadan paa Afstand kendte Berg som Stridsmand, og tænker, at det ikke just passede paa Berg med den Ligelighedens, Lempelighedens og Billighedens Lov, der er indskrevet i det danske Folkehjerte, fordi de mener, at Berg kunde tage saa haardt. Ja, det kunde han vel nok; men det var slet ikke hans Lyst at tage haardt, og Strid var slet ikke hans Lyst — det er jeg vis paa — i alt Fald ikke paa anden Maade end som Striden for Freden. Der er vel sagtens mange af dem, der har færdedes mere stadigt med ham, som har hørt lignende Ord; men jeg mindes — og det maa jeg nok have Lov til at sige — et Ord, som Berg sagde i min Stue i det Aar, da hans »Slutter Kreds og staar fast« lød over det hele Land. Da sagde han en Aftenstund, han var Gæst hos mig: »Det maa vi endelig passe paa, saa vidt vi kan, at Kampen ikke bliver ført med personlig saarende Vaaben; for derved lægger vi Hindringer i Vejen for den Dag, vi alle haaber paa, da mange vil finde hinanden i Kærlighed til Folkets Frihed, der ikke synes at have fundet hinanden endnu«. Den Dag var det hans Ønske at kæmpe for, men dermed kan det jo saa saare godt forenes, at han saa' skarpt paa alle Forsøg paa at gøre Hvil i Utide, og at det gamle Ord var skrevet ind i hans Sind, at »falsk Fred gør ny Krig«.

Jeg sagde, at Berg var knyttet til den danske Menigmand, fordi han var rundet af den danske Menigmands Rod. Ja, og det Hjem og den Slægt, hvor igennem han randt af den danske Menigmand Rod, elskede han højt. Herom er jeg maaske ikke en af dem, der er midst kaldet til at give Vidnesbyrd. Der ligger et Sogn ude ved Vesterhavets aabne Strand, — et Sted, som Bergs og mit Hjerte mødtes i Kærlighed til, mit, fordi jeg har været Præst der i tolv gode Aar, og jeg har mange Venner der, og Bergs, fordi d e r stod hans Vugge, d e r ligger hans Fødegaard, d e r bor hans Slægt, d e r bor endnu tre af hans Søskende. Og til dette Sted og denne Slægt, — hvor var han hjertelig og inderlig knyttet dertil! Han har forholdsvis mange Gange af de Gange, jeg i det hele har talt med ham og faaet Brev fra ham, talt og skrevet om sit Barndomshjem, talt om, hvordan han tidlig blev faderløs, men tillige, med hjertelig Tak, om den gode Broder, der overtog Fødegaarden og var som en Fader for de smaa, den gode, venlige gamle Broder, der endnu sidder i sin Alderdomsbolig ved Siden af Fødegaarden. Og naar Berg kom til sit Fødesogn, da saa jeg noget — syntes jeg — af det skønneste Menneskeliv, jeg har set, naar jeg saa ham, der var naaet langt frem den Gang i sin store Gerning, færdes der, og hvordan alle flokkedes om ham. Milde Ord havde han, naar han besøgte sit Fødehjem, til Slægtningen og Kyndinge. De talte gerne med ham i den knapt tilmaalte Tid fra tidlig Morgen til sildig Aften. Og saa var der hist og her et og andet Hus, han maatte ind i for at se, om der ikke levede en eller anden gammel endnu, han huskede fra Barndomstiden. Saa maatte han hen og se paa de unge, om han kunde kende Forældrenes Ansigt paa

dem igen. Hvor var han da hjertelig og god, hvor indbød han da til Tillid og Fortrolighed! For ham var i Sandhed Barnemindet langt. Og den, der bevarer Barnemindet, bevarer ogsaa Barnehjertet; thi kun i det kan Barnemindet leve varmt og friskt. Jeg véd ikke, om der i denne store Forsamling er nogen, i hvis Øre det lyder underligt, men sige det maa jeg: for mig har Berg i mange Aar staaet som et ualmindelig barnligt Menneske, ja jeg kunde maaske bruge det Udtryk, at Berg var i god Forstand et stort Barn. Jeg har her et lille Optrin at mindes, der har grebet mig dybt. Det var den sidste Gang, saa vidt jeg husker, han var i mit Hus, Dagen efter at han havde talt ved en Grundlovsfest paa den Egn, hvor jeg nu bor. Der var flere til Stede i Huset; men saa greb Berg et Øjeblik, da vi stod ene sammen ved et Vindue, og sagde til mig — jeg vil sige det, akkurat som han sagde det —: Sig mig, Lund, er jeg en Idiot? Og da jeg smilte lidt og sagde til ham: Mange Ting har jeg hørt Folk beskylde Dem for, men det har jeg dog aldrig hørt, saa sagde han: Jo, jeg maa have grumme lidt Forstand paa at kende Mennesker, for jeg har troet mange saa godt, ja saa godt, og jeg er bleven skuffet. Saa sagde jeg til ham — ja maaske jeg fik det ikke sagt saa klart den Gang, som jeg kan sige det nu, og som jeg har tænkt det mange Gange siden; men Meningen af, hvad jeg sagde, var denne —: Nej, jeg vil hellere sige, De er et Barn, og derfor tror De godt om Folk; men det er saaledes i Verden, at den barnlige Tro undgaar ikke Skuffelser. Om hans Skuffelser vil jeg ikke tale videre. Jeg vil nødig tale et eneste Ord her, der kunde være saarende for noget Menneske, og jeg er vis paa, at saa taler jeg, som han helst vilde have talt.

— Og denne gode barnlige Tro, som vi andre følte, han havde saa let ved at sætte til os som Enkeltmennesker — hvor satte han den til sit Folk, hvor satte han den til sin Sag! Nu da jeg skulde rejse her ned, var der en Mand, som sagde til mig — og jeg ei vis paa, at de Folk fra vor Egn, der er til Stede her i Dag, vil sige det samme —: Naar De kommer ned og skal tale over Berg, saa maa De ogsaa godt hilse fra os her paa denne Egn og sige, at vi har været glade ved, at han har talt nogle Gange i de sidste Aar ved Møder i vor Kreds, og det især, fordi vi ikke hos nogen har truffet en saadan Tro til det danske Folks Frihedssag som hos ham. Og ud af denne Tro til det danske Folk, ud af denne Tro til den danske Frihedssag sprang saa det unge Haab, som lagde sig i hans Sind og i hans Tale, det Haab, der aandede og lyste igennem den sidste Tale, saa vidt jeg véd, af større Betydning, som han holdt i det danske Folketing, da han ligesom bad for den gamle Mands Ret til at beholde det Haab, som han havde levet og stridt i. Ja, han bevarede sit Haab. Lykkelig den, der bevarer sit Haab til det sidste!

Og derfor, fordi han bevarede sit Haab, er Bergs Jordefærd et godt Sted for de danske Frihedsvenner til at samle Mod. Jeg har læst nu siden Bergs Død, at der er en, som har skrevet — i smukke, velvillige og hjertelige Vers for Resten — om Berg, at han var en »slagen Mand«. Det kan jeg slet ikke forstaa. Den, der ikke falder for nogen anden Fjende end ham, vi alle sammen maa bukke under for, nemlig Døden, den, der ikke falder for nogen anden Fjende, men gaar bort midt i sin Kamp og midt i sit Haab, han er virkelig ikke nogen »slagen Mand«.

Ja, det var, hvad jeg egentlig kunde tale her i Dag, naar jeg skulde bruge den Ret, der er mig givet til at tale over Berg, og jeg ikke vil tage for megen Tid til min Part.

Og naar jeg nu har talt, som jeg kunde, og søgt at tegne hans Skikkelse, som den staar for mig, og med Glæde føler, at ogsaa jeg havde noget at sige, véd jeg godt, at der var dem, der havde mere, særlig hans Søskende og andre nærmeste; og en er der, der fremfor nogen anden kunde tegne hans Skikkelse, for hvem den staar klarest i Hjertelighedens Lysglans; det er hans Hustru, og derfor maa jeg nok have Lov til tilsidst at vende et Ord til hende og sige: Vi véd, kære Fru Berg, at De har baaret Dagens Byrde og Hede med ham. Vi véd, at hans møjefulde, hans ud ad til urolige Liv ogsaa har voldet Deres Hjerte urolige Timer; hvor kunde det være andet? Men vi véd ogsaa det, at de urolige Timer, det har voldt Dem, har De ingen Lyst til at holde Regning over, men De har mere Lyst til at holde Regning over de mange gode Dage i det trofaste Ægteskab, De har levet med denne ægte Dannemand. Vi véd det godt, hvordan De har været hans Medhjælper til at skabe et Hjem, der aabnede sig til Glæde for mange; jeg véd ogsaa, hvad Del De har haft i at skabe et godt Hjem for hans egen Slægt fra Vesterhavet, især de unge, efterhaanden som de kom over til København. Og hvad der rørte sig dybest af det milde menneskelige hos Berg, er der jo slet ingen, der kender saadan som De; hvordan han i Grunden var et Fredens Barn, og hvordan han gere vilde leve i den Sjælesols Straaler, som de sang om, da hans Støv førtes fra hans Hjem, den Guds Fred, der er Sjælesolen, som aldrig gaar ned. Gud glæde og vel-

signe Dem! Gud velsigne Bergs Børn til at gøre hans Navn Ære og til at gøre Danmark Gavn.

Og saa siger vi: Berg var en Mand, der levede i Tro, hans danske Tro kunde ikke skilles fra hans Tro paa »den Gamle af Dage«, der lever endnu. Og Berg var et Fredens Barn, der gerne vilde aande og leve i Guds Fred, saadan som den kan falde i et stakkels Menneskehjerte. Gud ske Lov og Tak for Freden, som den midt i Striden, midt i Mørket kan besøge Menneskehjertet, ligesom »Fred paa Jorden« kom til os i den mørke Julenat. Gud give Naade til, at Freden maa kæmpe sig frem i alle Hjerter, der har Lyst til Fred, at den maa kæmpe sig frem som den store Guds Kraft her nede for Menneskehjertet og Menneskelivet, indtil d e t er fuldkommet, som der stammes paa saa smaat her nede, og som en Gang skal ses i al sin Klarhed: Fred paa Jorden, Gud til Ære. Amen!

Til en Grundlovsfest i 1885 skrev Lund følgende Sang:

Mel.: Ser til Fuglene i Luften.

Fri som Skovens Blomst og Ranke,
fri som Fuglens Flugt og Sang
være vil vor Aand og Tanke,
Hjærtets Slag og Røstens Klang,
fri af Skaberhaand udrundet,
kun af Livets Grundlov bundet.

Tryk paa Aand og Aag paa Hjærte
Trællebaand paa Ordets Klang
skaber Død og volder Smerte
kendeligst i Dannevang,

hvor vi frydes ved det milde
frie Ord fra Livets Kilde.

Lykken som vi higer efter,
Folkelykke sand og stor,
vindes kun ved løste Kræfter,
frie Hjærter, frie Ord,
fri som af Guds Bliv oprundne,
kun af Livets Grundlov bundne.

Suk kun under Tider trange,
danske Hjærter i vort Bryst!
Lad dog ej som Dødens Fange
Trykket røve dig din Trøst:
Friheds Flag er Sejrens Mærke,
Livets Grundlov er den stærke.

Danmarks Lykke, Himlens Gave,
blomstre skal i Friheds Ly,
Liv og Ord trods Død og Grave
sig i Fædres Spor forny,
aabenbare sødt i Freden
Livets Grundlov, Kærligheden.

Markus Lund var ligesom sin Broder Rasmus Lund paa Mors i Besiddelse af en ikke ubetydelig poetisk Aare. Mange er de smaa Lejlighedsvers og Sange, som er bevaret fra hans Haand, flere af dem var endog ret morsomme. Ved Veteranfesten i Vium Præstegaardshave d. 6te Juli 1898 skrev han følgende smukke Sang, der ret glædede de gamle Krigere:

Den Gang I drog afsted,
Var Ungdomsmodet med,
Ja, var Ungdomsmodet med.
Det var en Foraarstid,
Der varsled Sommer blid
For eder og for Danmarks Land, trods blodig Kamp og Strid.
Ja, ungdomsvarmt var Blodet, og let var eders Gang,
Og Danmarks Sletter genlød af frigjort Foraarssang,
Og derfor glad det lød
I Kamp paa Liv og Død:
Hurra, Hurra, Hurra!

Den Gang I drog afsted,
Var Danmarks Lykke med,
Ja, var Danmarks Lykke med.
Den kroned' eders Id,
Den højned' eders Strid,
Den svæved' over eder med vor Fane rød og hvid.
Ja den var med, naar mandigt I eder fremad slog,
Den gjorde, at I aldrig med Skam tilbage drog.
Derfor saa højt det klang,
Naar I og Danmark sang:
Hurra, Hurra, Hurra!

Den Gang I drog afsted,
Var hele Folket med,
De gamle og de graa,
De svage, bly og smaa,
Og de, som pløjed' Markerne og maatte Græsset slaa,
De fulgte eder alle med Tak for eders Daad,
De hørte Bud fra eder med Smil og Vemodsgraad,

Og sukked' end de tit,
De sang med eder frit:
Hurra, Hurra, Hurra!

Det var vor Ungdomsstund,
Med Kraft og Glæde sund.
Ja, med Kraft og Glæde sund.
Det var vor skønne Vaar,
Der spaaede gyldent Aar,
Med Freds og Friheds rige Høst hjemført til Danmarks Gaard.
Nu er I blevet gamle, og sagtnet eders Gang,
Og Danmark tør ej synge saa festlig glad sin Sang,
Thi ak, en Tid saa kold
Og grumme Fjenders Vold
Har hærget paa vor Vang.

Den Gang I drog afsted,
Det lyse Haab var med,
Ja, det lyse Haab var med.
Det bøjes kan som Siv,
Har dog saa sejgt et Liv.
Og er i danske Hjerter end et Mods og Kraftens: Bliv.
Det lever end dernede, hvor Fjender holde Vagt,
Det i vor gamle Rede er ej i Graven lagt.
Det varmer i vort Bryst,
Det hvisker i vor Røst:
Endnu er Retten Magt.

I af det gamle Kuld,
Som end er over Muld,
Ja, som end er over Muld!
Hil eder, fjernt og nær,
Af Treaarskrigens Hær,

Som værged' Folk og Fædreland med Mod og Sang
og Sværd!
I eder se vi Mindet lyslevende idag,
Med eder vil vi svinge vort Haabs det lyse Flag
Og trøstig stemme i
Den gamle Melodi:
Hurra, Hurra, Hurra!

Ogsaa Kvinderne holdt Lund et Ord tilgode. Hvor mange har ikke glædet sig over hans lille Skæmtevise fra Kvindemødet i Lind den 4de Marts 1908:

Mel.: Længe nok har jeg Bondepige været.

Længe nok har I været sat i Krogene,
længe nok er I kaldt »de stummes Lejr«,
længe nok I ej regnedes for noget,
naar en Sag skulde føres frem til Sejr.
Nu skal I med,
frejdigt afsted!
Folket og dets Lykke kun vinde vil derved.

Værge og Menigheds og andre Raader,
dertil for eder aabnet er en Dør,
og vi har set, at med Ære I kan staa der,
bruge den Røst, som ej vi hørte før,
raade saa snilt,
læmpe saa mildt,
Mændene alene saa ofte køre vildt.

Snart nu I stemme skal til Hjælpekasserne,
være med at sige, hvem de skal styres af,
og jeg vil haabe, I faar en Del af Pladserne,
jeg vil da unde jer saa mange I vil ha'e.

Der skal I med,
frejdigt afsted!
Hjemmene de smaa ikkun vinde vil derved.

Sogneraad og Amtsraad, de staar endnu tilbage,
Rigsdagen tør jeg slet ikke tale om,
dog vi har set i de sidste Dage,
Kvinderne i Finland paa Tinge alt jo kom.
Ære med dem,
som ærligt hige frem,
glem kun ikke Livet i eders eget Hjem.

Fri os fra Møder, som trækker ud paa Nætterne,
flittige Kvinder skal hvile Krop og Sind,
frem for alt: Tag ikke til Møde Cigaretterne,
saa stikke Mændene vel ogsaa Piben ind,
ærligt og tilpas
fylde hver sin Plads,
saa skal Danmark blomstre, saa sandt jeg hedder
M. A. S.

Ved Siden af sin egentlige Præstegerning var Lund meget optaget af sit Arbejde for Løventhals Mission. Ja, i mange Aar var Lund den, der holdt den oppe herhjemme. I de senere Aar, da Arbejdet blev større, overgav han det meste deraf til yngre Kræfter; men Lunds Hjerte vedblev til det sidste at slaa lige varmt for Løventhals stille, ædruelige Missionsarbejde.

Lund følte sig altid nær knyttet til Valg- og Frimenighedskredsene og talte ofte i dem. Særlig Kredsene i Lemvigegnen og hans Broders Frimenighed paa Mors.

Ved sin Broders Jordefærd d. 30te Januar 1889 holdt Markus Lund nedenstaaende Tale over sin kære Broder Rasmus:

»Min Broders Liv var knyttet til denne Kreds og gennem den til Menigheden i vort Fædreland og Folk, det har vi, som ved Blodets Baand stod ham nærmest, længe vidst, og det har vi i Dag et levende Indtryk af, hvad Barndomshjemmet og Minderne var for ham. Og fra Barndomshjemmet mindes vi Brødre og vor Søster altid vor Broder som den mildeste, den mest stille af os. Han stod for Moders Øjne som noget saare skønt, som den milde, stille, sagtmodige Præstemand, et Billede af vor Far. Dette milde og stille prægede min Broder til det sidste, selv om han ikke blev bevaret uden Kamp og Strid. Men ogsaa han lærte, at Guds Helligaand kun fører os til Fred gennem Storm og Strid — selv om Stormen og Striden hos ham havde et mildere Præg. Guds Aand fæstnede hos ham til Enden det milde, stille Hjertelag. Jeg blev saa glad ved at høre, at han i sine sidste Dage særlig havde syslet med Salmen: »Kom, Gud Helligaand, kom brat«; thi den passede saa godt og blev opfyldt paa hans Liv; han var bleven styrket og bøjet ved Guds Arm, bøjet og styrket mod Lyset og mod Livet.

Det var Præget af hans Liv, at han var bøjet ind under Ydmyghed og styrket, saa han ikke holdt sig tilbage i Striden. Og naar vi beder: »Gør vor kolde Kundskab varm, dæmp og Luer vilde«, saa har han vel maattet prøve Fristelser lige som alle syndige Mennesker; men den kolde Kundskab eller de vilde Luer bærer hans Liv saa faa Vidnesbyrd om som faa Menneskers. Vi Sødskende siger Gud Fader Lov og Tak for, hvad hans Liv har været for os, et le-

vende Minde om Barndomshjemmets Mildhed og Stilhed. Ogsaa Tak til Menighedskredsen her for de sidste rige Aar, han levede iblandt jer.«

Lund var meget mer Ordets end Pennens Mand. Pennen brugte han mest til korte, klare Indlæg i Tidens brændende Spørgsmaal — særlig Kirkespørgsmaal. Dog skal nævnes, at han sammen med Evald Tang Kristensen har samlet en Del Minder om sin Yndlingsdigter St. St. Blicher, for hvem han ogsaa i 100-Aaret efter hans Fødsel fik rejst en Mindesten i Vium Præstegaards Have.

Men Lund øvede sin største Livsgerning paa sin Prædikestol og ved Sakramenternes Forvaltning. I to Aar havde jeg den Lykke at høre Lunds Prædikener. Hans alvorlige, stille Tale om Synd og Død var altid tegnet paa Baggrund af den dybe Glæde over Frelsen ved Jesus Kristus. Og at se Lund tjene ved Døbefont og Nadverbord var altid en Højtid. Man følte, at han var selv med med hele sin Sjæl. Jeg har ofte siddet i Almind Kirke og tænkt ved mig selv: »Ja, saadan sagt, saa er det H e r r e n s e g e t O r d.«

Skønt over de 70, var Lunds Tale frisk og dyb. Man mærkede altid, hvor han levede fuldt og helt med i Tidens Bevægelser. Det var vel ogsaa Grunden til, at han i saa høj Grad forstod at samle de unge. De følte ikke Lunds Røst som en Røst fra gamle Tider, men som en Røst fra deres egen Tid. Sjælden har jeg truffet en Mand, der i den Grad forstod at fængsle Ungdommen som Lund. Men han elskede ogsaa Ungdommen. I en Tid, da næsten alle talte ondt om »vor letsindige Ungdom med den Dansen og Cykling«, sagde Lund: »Vor Tids Ungdom

er den bedste Ungdom, vi har haft i de 60 Aar, jeg har kendt dansk Ungdom.«

Lund var til det sidste et Arbejdsmenneske som faa. Kl. 5 var han oppe, og rastløs var han den hele lange Dag.

Da han gik i sit 80de Aar, saa en Arbejdsuge saaledes ud for ham:

Om Søndagen prædikede han i Sjørslev og Vium.

Mandag: Begravelse i Almind, Altergang samme Sted, Prøvevalg til Menighedsraadet i Vium.

Tirsdag: Konfirmander om Formiddagen, Bryllup i Almind.

Onsdag: Altergang i Præstegaarden, Bryllup i Sjørslev, Bryllup i Levring, Prøvevalg i Demstrup.

Torsdag: Bryllup i Sjørslev.

Fredag: Konfirmander.

Lørdag: Skriftligt Arbejde om Dagen, Møde med de unge om Aftenen.

Og saa kommer hertil forskellige Arbejder uden for selve Præstegerningen.

Den 3die Oktober 1902 døde Lunds Hustru. Det var et stort Savn for Lund og Hjemmet. Men Lund søgte trofast mod hendes Minde at udfylde Savnet.

Frk. Begtrup skrev derom i Højskolebladet ved Lunds Død:

»Pastor Lund blev en ensom Mand, da hans Hustru og Ungdomsbrud døde. Hun var saa fuld af Kærlighed og saa bundet til Hjemmet ved sin Svagelighed, at hendes Tilværelse fyldte det helt og holdent. Lund hørte vist ikke til de taalmodige. Han havde noget over sig som en Løve i Bur, naar han gik hurtigt op og ned i Stuen og rystede sin tætte Haarfylde. Men overfor hende dæmpede Kærligheden hans Væsen. Hun sad altid midt i en Fylde

af Blomster, selv ved Midvinterstid, dejlige Blomster, som hun opelskede og elskede. Da hun døde, tænkte jeg: Nu gaar de ud; men saadan gik det ikke. Vinduerne stod endnu altid fulde af Blomster, ogsaa om Vinteren. Det var Markus Lund, som fredede om sin Hustrus kærlighedsfyldte Minde.«

For Lund var Livet Pligt og Arbejde. Og som en tro Herrens Tjener var han paa Arbejdspladsen til det sidste. Den 23de April 1913 sad han ved sit Arbejdsbord og gjorde Optegnelser i Kirkebogen. Saa bøjede han sig paa een Gang forover og var død.

Han stod til det sidste som en gammel sejg Eg i den grundtvigske Kreds. Og alle vi, der kendte ham, føler det som en Naade, at Gud lod os slippe for at se Lund alderdomssvækket og han selv at føle det. Han faldt paa sin Post.

Den 30te April blev Lund jordfæstet paa Vium Kirkegaard under megen stor Deltagelse. Jordefærden lignede et af de store Vennemøder. Det kendtes, at det i egentlig Forstand var en Vennekreds, der var kommen til Stede. Man samledes i det milde Foraarsvejr i Præstegaardshaven, hvor der blev talt af Præsterne Larsen, Thorning, Nielsen, Bøvling, Bjerre, Rødding, og S. Anker-Møller, Klim, samt af Lærerne Jensen, Knudstrup, og Jes F. Buhl, Thorsted. Fru Bruun, Levring, oplæste et Brev fra Aug. Kristensen, Øster Torslev, og bragte paa egne og sin Mands Vegne en kærlig Tak til Lund for alt.

Lunds Svigersøn, Pastor A. P. Skovsborg, Dybe, holdt følgende smukke Tale over sin Svigerfader:

»Jeg mindes en Pinsedag for mange Aar siden i Almind Kirke. Da talte Lund om Højtiden, der vokser med Dagen, fra Jul til Paaske og fra Paaske til Pinse. Og saa talte han om den Guds Aand, som

knytter os til Gud og til Mennesker, som forener os, trods alle Forskelligheder, den Guds Aand, der kan lægge et saadant Skær over et Menneskes Ansigt, at det kan straale som en Engels Ansigt. Det var en rigtig Festprædiken. Og selv havde han noget af den Glans, han talte om, der var et Genskin af den i hans eget Ansigt. Derefter sang vi: »I al sin Glans nu straaler Solen«, og Lund sang med, var selv med i Sangen.

Og endnu et Minde. I September 1901 talte Lund ved et stort Vennemøde i Lemvig. Han talte — jeg syntes overordentlig skønt — om det aandelige Livs Herlighed, nu og for evig, hvad der kommer frem i det Vers af »den signede Dag«, som han anførte:

»Som aldrig saa lang er nogen Dag,
at Aften er jo i Vente,
saa haver det Lys og Solbjærgslag,
som Gud i Kirken tændte;
men immer det dages dog paany,
hvor Hjerterne Morgen vente.«

Efter Mødet hørte jeg en Mand sige til Lund: »De bliver gammel nu.« En anden sagde saa: »Men Deres Forkyndelse er den samme.« Hvortil Lund bemærkede med et Smil: »Saa gør det jo egentlig ikke noget, at jeg bliver gammel.«

Og han holdt trolig ud i Forkyndelsen af det, som han havde givet sit Hjerte til. Han blev i 1908 »Jubellærer« og var i de sidste 4—5 Aar den, der havde virket længst af alle fungerende Præster i den danske Folkekirke.

Saa vil jeg ogsaa pege paa hans Hjem, især da som det var, den Gang Fru Lund levede, denne

milde, harmoniske Kvinde, som dog paa sin Maade var Livet i Huset. Vi havde for nogle Aar siden i Rind Besøg af en Kone, som kendte Lund og i tidligere Tid, da hun boede et Par Mil fra Vium, adskillige Gange havde været i Vium Præstegaard. Hun sagde ved den Lejlighed: »Jeg kunde ønske endnu en Gang at se Pastor Lund staa paa Trappen og tage imod Gæster.« Saaledes har vi jo tit set ham staa mild og gæstevenlig paa Trappen og tage imod Gæster. Og ikke mindst Børnene kan jo tale med om det. Men saaledes, som han som en Fader tog imod os, naar vi kom hjem, saaledes tør vi tro, at hans himmelske Fader har taget imod ham — mild og gæstevenlig og med aabne Arme — i det evige Hjem.« —

Det tror jeg kan siges med Sandhed, at i Lunds egne Sogne, hvor man kendte ham ud og ind, fandtes ikke en eneste voksen Mand eller Kvinde, uden at de saa op til ham som den retskafne og tro Herrens Tjener, han var i al sin Færd. Og saa vil jeg da slutte denne Levnedsskildring af min kære faderlige Ven med Ole Andersens smukke Sang fra 1906:

En Præst foruden Brask og Bram,
med Hyrdens Sind mod mindste Lam,
med Krav kun om at tjene,
i Livets Høst med Sindets Vaar,
— saa gik i fem og tyve Aar
den Præstemand og strø'de ud
sin Herres Ord det rene.

Et Suk fra Vesterhavets Brus,
der styrter Mandevid i Grus

og ler ad Kæmpestene;
et Sagtmod, der ej kender Digt
foruden det at øve Pligt
mod det, der ingen Redning ved
og ser sig haabløst ene.

Just det og saa lidt Saltvandsblæst
og Lune bag hans jydske Vest,
det blev hans Væsens Traade.
Skønt Olding er han ungdomsfrisk,
takserer snært de store Fisk;
— den Rangforordning blev for ham
vort Jordlivs største Gaade.

End lyder over Baastrup Sø
de Vemodstoner: vi skal dø,
i Vrimlen er vi ene!
Fra Vium Kirke Lyshøj ses
og Hedespejlinger en Snes,
— en evig Verden løfter sig
fra Herrens Ord det rene.

VENNEORD OM M. A. S. LUND

Om mit Samliv med Pastor M. A. S. Lund den sidste Vinter, han levede, vil jeg gerne efter Forfatterens Opfordring skrive et Par Ord. Men det indskrænker sig til et Besøg paa nogle Dage hos ham for at faa Oplysninger om det kirkelige Liv i Lemvigegnen i den Tid, han var Kateket i Lemvig og senere Sognepræst i Fjaltring og Trans. Om den Tid har han udtrykt sig saaledes: »Det var en bevæget Tid, men for mig var den en Kilde til stor Lykke og rig Erfaring.«

Han ofrede saa godt som hele sin Tid i disse Dage til at fremdrage sine Minder derom, og det gav Højtidsstemning i Stuen.

Naar Samtalen kom til at dreje sig om, hvad der nærmest angik ham personligt, sagde han, at det skulde jo ikke tages med i en Beskrivelse af det aandelige Liv i Vestjylland. Det er et af de mange Træk, jeg kender, som vidner om, at Pastor Lund var i Sandhed en ydmyg Mand.

Han bevægede sig endnu den sidste Vinter, han levede, med ungdommelig Lethed frem og tilbage over Gulvet, mens han fortalte.

Satte han sig, kunde det hænde, at han lænede Hovedet tilbage i sin Stol, lukkede Øjnene og straks var langt borte i Søvnen. Jeg tænkte, at han da drømte om sin Ungdomstid. Men der gik ikke mange Minutter, før han rejste sig igen. Hans ene Knæ havde i nogen Tid været lidt svagt og hindrede ham undertiden i at rejse sig saa hurtigt, som han plejede.

Hans Øjne var ogsaa svage, saa han kun kunde læse med Besvær. En Dag tog han et gammelt, gulnet Brev frem og dvælede ved den gammeldags Haandskrift. Saa vendte han sig og forærede mig det til min Glæde. Det var et Brev, som Peder Larsen Skræppenborg havde sendt ham fra Dons i 1871.

Forøvrigt behøvede Pastor Lund som Regel ikke at ty til skriftlige Kilder for at opfriske sine Minder. Hans Hukommelse var forunderlig stor, som hans Sind var frisk.

En af de første Gange, jeg som Dreng var i Vium Præstegaard, mindes jeg en Aftenandagt, som Lund holdt, staaende i Døren til Sovekammeret, hvor Fru Lund var gaaet til Ro. Han bekendte Troen, fremsagde Nadverordene og bad i Aftenbønnen meget gribende for Børnene. Da var vist hele Familien samlet.

Nu var Børnene borte fra Barndomshjemmet, hver i sin Stilling. Deres Moder, Fru Kristiane Lund, var der ikke mere. For hver, der har hørt hendes Stemme og set hendes Skikkelse, maa — for mig at dømme — hendes Navn være en Velsignelse.

Nu var vi kun tre, nemlig Husbestyrerinden Frk. Pedersen og vi. Den sidste Aften sang vi den Sang, som han i disse Dage plejede at nynne paa: »Lovsynger Herren min Mund og mit Indre«, der slutter med Linierne:

»Glæd Dig, min Sjæl, til for evigt at synge
Skaberens Pris, hvor han troner i Glans.«

Lem Præstegaard pr. Skive, i Novbr. 1914.

Bertel Bjerre.

***

Fra Løventhals Mission.

Om Lunds og mit Samarbejde for Løventhals Mission har han selv skrevet i Missionens Forhandlingsprotokol saaledes:

I Begyndelsen af 1887 kom der Brev fra Løventhal, at han ansaa det for sin levende Forbindelses Skyld med den danske Menighed saavel som for sin Hustrus Helbreds Skyld for nødvendigt, at han kom en Rejse til Danmark, men da Tiden herhjemme var trang i økonomisk Henseende, turde han ikke tro, at det snart kunde lade sig gøre.

Lund, til hvem Brevet var kommet, frygtede ogsaa, at der ikke kunde være Tale derom, og bestemte sig til foreløbig at lade Sagen ligge stille.

Men Dagen efter fik han Brev fra Præsten Riemann (da i Nørre Nebel), som ogsaa var kommen til at tænke paa, at det var nødvendigt, at Løventhal kom hjem; og han fremsatte det Forslag, at naar man for en Vinter søgte at skaffe Løventhal med Hustru og Søn en Bolig i København, maatte om Sommeren Venner tilbyde dem længere Ophold hos sig; derved vilde Pengeudgiften ikke føles saa meget, og Løventhal og hans Hustru vilde blive mere kendt med Menigheden rundt i Landet.

Dette Brev, dets Sammentræf med Løventhals eget og den Maade, hvorpaa Tanken var kommen frem hos Riemann (i en Drøm om Natten), maatte

synes at være en Guds Tilskikkelse, og der blev taget fat paa Arbejdet for at skaffe Løventhal med Hustru og Søn en Hjemrejse til Danmark.

Menigheden i København, der hidtil havde staaet udenfor Arbejdet for Løventhals Gerning, traadte nu frem. Da Missionen havde sit Aarsmøde i Efteraaret 1887 (i Ubberup Valgmenighedskirke og Præstebolig), var Udsendte fra København til Stede, og nu toges der for Alvor fat paa Arbejdet for Hjemrejsen. Københavnerne beredte Løventhals en Bolig, og Rejsepengene bragtes til Veje over hele Landet. Ved Juletid kunde Lund melde Løventhal, at Hjemrejsen var sikret, og i Foraaret 1888 satte han og hans Familie Fod paa Fædrelandets Grund.

Medens Løventhal nu fra tidlig Forsommer 1888 til Efteraar 1889 færdedes i Danmarks forskellige Egne, vandt han sig og sin Sag mange Venner, og det var naturligt, at Bestyrelsen nu i Grunden ansaa sit Hverv for endt og maatte finde det rimeligt, at muligvis nye Mænd traadte til, og nye Former for Virksomheden herhjemme kom frem.

— Saa vidt Protokollen! Fra September 1889 traadte det nye Forretningsudvalg i Virksomhed. Lund vedblev at være Formand, og mit Samarbejde med ham i Forretningsudvalget hører til mit Livs bedste Minder; altid havde han Foden fast paa Sandheds og Jævnheds Grund, og altid var der i hans Hjerte en Takkesalme; længe, længe stod Præstegaarden i Vium som Hjemmet baade for Løventhal personlig og for hans Mission.

I November 1901 nedlagde Lund sit Hverv som Formand i Forretningsudvalget og vægrede sig standhaftig imod alle Forsøg paa at faa ham til at vedblive. Jeg maatte saa overtage Hvervet, men vi ved-

blev at have ham med i Udvalget, og endnu i 1911 holdtes Aarsmødet hos ham i Vium Præstegaard, og i 1912 var han med ved Aarsmødet i Bøvling; det blev sidste Gang.

Men med mit nøje Kendskab til hans Arbejde for denne Gren af Missionen blandt Hedninger giver jeg ham i hans Grav den Ros: Han var en trofast Arbejder i Guds Vingaard.

Faxe Præstegaard, den 16. Decbr. 1914.

P. Riemann.

***

Da jeg lærte Pastor Lund at kende, var han omtrent 70 Aar, og jeg havde lige passeret de 30. Den store Aldersforskel mellem os hindrede ikke ham i at give mig sit uforbeholdne Venskab, som i mangt og meget har haft Betydning for mig. Det var et Venskab, hvori han saa overvejende var Føreren, men altid dog paa lige Vilkaar, baade naar vi omgikkes og naar vi drøftede Tidens Spørgsmaal og krydsede en Klinge med hinanden. Hans Venskab bestod ikke i Blindhed for Vennens Fejl; naar han opdagede saadanne, kunde han ikke tie dertil. Men i mørke Dage, naar Sorg og Sygdom brød ind over hans Venner, var han den trofaste Sjælesørger, hvis Kærlighed baade skjuler Synders Mangfoldighed og opfylder sin Part af Christi Lov om at bære hverandres Byrder.

Synspunktet for hans omfattende kristelige og folkelige Arbejde var den grundtvigske kirkelige Anskuelse, hvortil han i sin Ungdom varmt og hjerteligt havde sluttet sig. Hans Standpunkt var ikke dikteret af Trang til at tilhøre et Parti for at faa det

nødvendige Tilhold og Rygstød, thi hans Personlighed var rig nok til at staa alene og virke selvstændigt. Men han fandt, at der ud fra denne Anskuelse faldt en enestaaende Klarhed over Naadens Midler og Frelsens Orden, en Klarhed over Ordet, der blev Kød og boede iblandt os, og hvis Herlighed kun Guds Menighed formaar at se. Ud fra dette Synspunkt kunde han i sin Forkyndelse jævnt og inderligt vidne om, at »vort Sjælebod i Livets Flod — Guds Naade være priset — sin Prøve godt bestod«, ja, at Gud Fader selv gennem denne Prøve er en Gud, der er prøvet tilfulde.

Om ham og hans Forkyndelse bevares jo mange dyrebare Minder, men af alle Minder om ham er dette mig det kæreste, at han i sit Venskab, sin Færd, sin Personligheds hele Udfoldelse var det tilforladelige Vidne om, at Herrens Ord, bevaret i hjertelig Tro, staar sin Prøve gennem et helt Menneskeliv som Guds Kraft til Salighed. Han var min Ven og i sit trofaste Venskab først og fremmest min Præst.

Thorning Præstegaard, 8. December 1914.

H. C. L. Larsen.

*
* *

Den, der skriver dette, er i saa dyb Taknemmelighedsgæld til Pastor Lund som nogen. Da vor unge Skole begyndte her, kom han Sommer og Vinter tidlig paa Formiddagen, den milelange Vej fra Vium, for det meste til Fods, i sin graa Jakke, med klare Øjne og friske røde Kinder af den hurtige Gang. Og saa holdt han sine kernefulde, levende Foredrag om Luther og Grundtvig for de unge og for os ældre. Hans Foredrag her og vore indholdsrige Besøg i

Vium Præstegaard hører — det har jeg ofte erfaret — til de unges bedste Minder.

Lund holdt paa den dansk-historiske Højskole, Modersmaalets Skole. Han ønskede ikke, at den skulde være en kristelig Opbyggelses- eller Omvendelses-Anstalt, den Opgave var den ikke kaldet til. Han gik i Grundtvigs Fodspor og indrømmede ikke Naturfagene nogen Hovedplads i Undervisningen paa Højskolen. Derimod viste han sin Ærbødighed for Historiens Gerning blandt de unge ved at behandle enhver Time med dem deri saa samvittighedsfuld, og jeg kunde næsten sige anstandsfuld — hvis Ordet ellers passer paa Lund — som stod han overfor Historiens egen Domstol. Som Baggrund for den jævne, undertiden skæmtende Fremstilling laa altid Ærbødighed overfor Kendsgerningernes historiske Sandhed og overfor Ungdommen som Fremtidens Bannerførere. Det var mærkeligt at se, hvorledes selv temmelig uudviklede Mennesker udmærket forstod det og værdsatte hans Tale.

Til Lunds Højskolegerning maa man ogsaa regne den Tale, han holdt hvert Aar som Afslutning paa vore store Efteraarsmøder. Der er dem, der mener, det var det bedste ved hele Mødet. Og det var oftest det Danskes Sag, han førte, først og fremmest Modersmaalets.

Han kunde gøre det med Vægt, fordi det havde saa skøn og stærk og ægte en Klang paa hans egne Læber. Oftest var hans Tekst nogle Vers af Grundtvig, som aabenbarede deres rige Indhold gennem hans klassiske Fremsigelse af dem — man ønskede dem altid gentaget.

Han fik aldrig mindste Godtgørelse for sit Arbejde paa Levring Højskole — jeg tror, han fulgte en Hjertens Drift ved at faa Lov at arbejde paa Ungdommens danske Opdragelse.

Et enkelt Træk er sunket saa dybt i mig, at jeg husker dets Hovedindhold. Han talte om Eysten og Sigurd Jorsalfar. Da sagde han: »Eysten havde gjort Norge saa meget godt, havde forbedret dets Levevilkaar, bygget Stenstuer paa de øde Fjælde, øget dets Velstand. Sigurd havde draget langt af Led og kæmpet paa Palæstinas fjerne Slagmarker; det havde gjort Landet fattigere, ikke rigere. Dog var det ham, Folket lyttede til, hængte ved. Thi den, der lever med i Tidens store Spørgsmaal, bliver et Folks Fører. Og Korstogsbevægelsen var Datidens største Spørgsmaal.« —

Lund var Frihedsmand ubetinget, næsten skaanselsløst, ogsaa hvor han selv maatte betale Omkostningerne. Man tør vel sige, han troede paa Frihedens guddommelige Natur. Der var noget ukueligt i hans Frihedsmod.

Eline Begtrup.

***

Det var i 1878, at min Mand og jeg som unge Folk flyttede ind i Levring Præstegaard. Vore Nabopræster var ældre Mænd, som i deres Forkyndelse og Livssyn var, om ikke fuldblods Rationalister, saa dog stærkt paa Vej der hen imod, og vi kunde i vor Gerning ikke finde Forstaaelse eller Støtte hos dem. En Undtagelse dannede dog Spleis i Thorning, en af de dybeste og ejedommeligste Præsteskikkelser i den danske Menighed. Han øvede en rig Gerning der paa Egnen, og vi unge Præstefolk fandt en for-

staaende Ven i ham og havde meget Udbytte af Samlivet med ham i den desværre saa korte Tid, vi var Naboer. Da vi havde været i Levring om ved tre Aar, blev der Præsteskifte i Vium, og M. A. S. Lund, dengang Præst i Fjaltring ved Vesterhavet, blev kaldet dertil. Med ham kom der noget nyt og frisk til Egnen. Spleis var ejendommelig, ogsaa i høj Grad, men det var paa en helt anden Maade end Lund. Spleis var noget tung i det, hvorimod Lund var frisk, livlig, munter, lidt urolig. Det var næsten symbolsk, at han kom fra Vesterhavet, for hele hans Komme og Maade at være paa var som et frisk Pust fra Havet.

Et Par Aar tidligere var Lund blevet omtalt i adskillige af Landets Blade i Anledning af, at han offentlig (jeg husker ikke, om det var mundtligt eller skriftligt, jeg tror det første) havde hævdet som sin Overbevisning, at man aldrig maatte slaa et Barn for en Løgn. Dette forargede mange og blev fremhævet som et Bevis paa, hvor let og letsindigt grundtvigske Folk tog paa Livet og Opdragelsen, naar de vilde lade saa slem en Ting som Løgn gaa hen uden Straf. Det var nu slet ikke dette, der var Lunds Mening, og hans Anskuelse var langt den dybeste, fremfor hans Angriberes. Han var ikke nogen absolut Modstander af legemlig Straf; men han mente, at Løgn, og i det hele al Usandhed, var noget, hvis Rod sad altfor dybt, og som berørte et Menneskes, altsaa ogsaa et Barns, inderste Hjerteliv altfor meget til, at det kunde helbredes ved saadanne rent udvortes Midler som Prygl.

Da nu Lund skulde komme til Vium, løb Rygtet naturligvis forud for ham. Der blev sagt, at han skulde være i høj Grad formløs, være Dus med alle,

først og fremmest med sine Folk, o. s. v.; men som sædvanlig passede Rygterne kun til Dels. Baade Lund og hans Hustru var en mærkelig Blanding af den største Jævnhed og Ligefremhed og saa ikke saa lidt Formfuldhed; men i Overensstemmelse med hele deres Karakter kom denne Formfuldhed i lige høj Grad frem over for alle og ikke blot over for dem, der kunde regnes for »de fine«. Lund var heller ikke særlig let til at blive Dus med Folk. Min Mand og jeg havde da ogsaa kendt ham og staaet ham nær i ikke saa faa Aar, før vi blev enige om at sige »Du« til hinanden. Ogsaa i den Henseende var der hos Lund og hans Hustru ingen Persons Anseelse; det var meget rigtigt, at han ofte (ikke altid) var Dus med dem, der var i hans Tjeneste. Dette var vi andre jo ogsaa; men Lund var vel nok som den ældre et Hanefjed forud for os i det som i saa meget andet.

Jeg husker saa godt den første Gang, jeg saa Lund. Det var kort efter, at han var kommet til Vium, at han en Dag kom spaserende over til os. »Spaserende« er dog knap det rette Ord. »Gaaende« kunde man nok sige, skønt det mest betegnende vilde være »løbende«. Lunds Gang var nemlig altid saa hurtig, rask og spænstig, at vi andre nærmest vilde kalde det Løb. Og det var ikke alene, naar han var ude i det frie, at han bevægede sig paa den Maade. Han holdt særdeles meget af at gaa, eller rettere løbe, op og ned ad Gulvet i en Stue. Min Mand havde ogsaa Tilbøjelighed til at gaa frem og tilbage, naar han talte med nogen; og det var ofte, naar vi var sammen, at de begge gav efter for denne Lyst, saa de fra hver sit Hjørne, den ene gaaende, den anden næsten løbende, krydsede Gulvet og

mødte hinanden paa forskellige Punkter midt i Stuen, og alt imens fortsatte de deres Samtale, som tit drejede sig om de dybeste Ting.

Ved Lunds første Besøg hos os var min Mand ikke hjemme, og han (Lund) sad saa en Times Tid eller mere og talte med mig. Jeg følte straks, at der vilde blive Forstaaelse imellem os, og dette Indtryk forstærkedes, da vi kort efter gensidig lærte hinandens Hjem at kende. Det varede ikke længe, inden vi blev Venner, og dette Venskab varede ved til Lunds Død, i over tredive Aar. Selvfølgelig, i alt, hvori der er Liv, er der Bevægelse, og der er ogsaa Bølgegang; det er Tilfældet med vort Forhold til Tidens Spørgsmaal, og det er Tilfældet med vort eget indre Liv; det er Tilfældet med vort Forhold til Tidens Spørgsmaal, og det er Tilfældet med vort Forhold til andre Mennesker, ogsaa dem, vi staar nærmest. Saaledes var der maaske ogsaa af og til en lille Smule Bølgegang i Lunds og vort Forhold til hinanden; men aldrig i alle de Aar — næsten en Menneskealder — som vort Samliv varede, var der Uvenskab eller Skilsmisse imellem os; tværtimod kan jeg sige, at vi voksede mere og mere sammen. I Begyndelsen var det vel nok saaledes, at min Mand og jeg som de yngre — Lund var seksten Aar ældre end min Mand — mest var de modtagende; men Aldersforskellen mærkedes ellers kun grumme lidt og efterhaanden slet ikke. Lund beholdt jo sit ungdomsfriske Sind lige til det sidste, og det var næsten umuligt at forbinde Begrebet »en gammel Mand« med ham, selv ikke da han var firsindstyve Aar. Dertil kom, at han havde et ualmindelig godt Helbred. Nogle Aar, før han døde, sagde han engang til mig, at i de sidste h a l v t r e d s Aar havde han

ikke ligget en eneste Dag til Sengs af Sygdom. Kun en Gang havde han ligget et Par Dage, og det var paa Grund af en Byld paa Benet, som gjorde, at han hverken kunde gaa eller sidde. Han var hele sit Liv en udmærket Fodgænger; naar han ikke havde sin Hustru med, kom han næsten altid til Fods over til os, og det var først, da han var op imod de firs, at han som Regel kom kørende. Dog kunde det ogsaa i hans sidste Aar jævnlig ske, at han blot lod Vognen køre sig et lille Stykke paa Vej og saa gik til Fods langt den største Del af den Mils Vej, der var imellem os.

Lund og min Mand delte Syn paa saa meget i Livet, at det faldt dem let at forstaa hinanden. Fælles for dem begge var den inderlige Tilegnelse af den grundtvigske Livsopfattelse, hvad der ogsaa prægede sig stærkt i deres Forkyndelse. Det var grumme, grumme sjældent, at der i den Henseende var nogen Meningsforskel imellem dem, om end min Mad som de yngre, der ikke havde været med i Bevægelsens første Tid med dens stærke Vækkelse og Begejstring, maaske nok undertiden havde lettere ved at forstaa de Anskuelser og Spørgsmaal, der kunde komme frem hos de unge. Selv stod han, lige saa vel som Lund, aldeles fast paa det saakaldte gammel-grundtvigske Stade og er aldrig veget derfra. Fælles for dem var ogsaa den stærke Forstaaelse af det folkelige Arbejdes Betydning og Trangen til at være med i det. Begge udfoldede de i den Henseende en rig Virksomhed baade hjemme og ude. Det er nu saa almindeligt, at Præsterne holder Ungdomsmøder, at man knap kan tænke sig, at det ikke altid har været saaledes; men jeg tror nok, at Vium og Levring var blandt de første Steder, hvor der i selve Præstegaar-

den blev holdt h j e m l i g e Møder for de unge. Da Levring Højskole blev oprettet, fulgte det af sig selv, at baade Lund og min Mand blev Medarbejdere ved den. Fælles for dem begge var ogsaa deres store Interesse for og Kærlighed til Skyttesagen, og i mange Aar arbejdede de Side om Side i den Virksomhed, min Mand som Formand for Viborg Amts Skytteforeninger, og Lund som Næstformand. Der var saaledes altid nok at tale om, naar vi samledes, og da vi ogsaa rent personligt delte meget sammen, tilbragte vi mange dejlige Timer med hinanden, naar vi mødtes enten i det ene eller det andet af Hjemmene, hvad der skete saa tit, som begge Præsternes meget optagne Tid vilde tillade.

Lunds elskelige Hustru, et af de kærligste Mennesker, jeg har kendt, bidrog ikke mindst til, at vort Samliv blev saa godt og velsignet, som det blev. Der var vist næppe et Spørgsmaal af dem, som satte vore Sind i Bevægelse — derfra maaske dog undtaget enkelte politiske Spørgsmaal i de Aar, der var saa stærkt politisk bevægede — uden at vi drøftede dem med hinanden. Det var dog ikke a l t i d, at vi havde alvorlige og dybe Æmner paa Bane; thi foruden alt det andet havde Lund og min Mand ogsaa det til fælles, at de begge i høj Grad var i Besiddelse af det danske Lune, og det var deres faste Overbevisning, at Alvor og Gammen kan godt sammen. Der var derfor altid en Blanding af Alvor og Spøg over vore Møder. Ogsaa til ligefrem Leg, denne gode gamle danske Skik, som desværre mange Steder er ved at gaa helt af Brug som noget forældet og barnagtigt, kunde de begge være med, og de kunde deltage deri med Liv og Lyst. Det var ikke sjældent, at vi saaledes morede os sammen med de unge; og jeg min-

des særlig en Jul, da Lunds var i Besøg hos os. Efter at vi i Mørkningen sammen med hinanden havde sunget Julesange og Folkeviser, var vi alle enige om, at vi naturligvis skulde lege Ordsprogsleg. Dermed tilbragtes saa den øvrige Del af Aftenen, og Legen gik med et Liv, en Fart, en Munterhed og — jeg havde nær sagt en Idérigdom, som jeg sjældent har set Mage til, og begge Præsterne udførte deres Roller med Glans. Efterhaanden som vi blev ældre, og de unge fløj ud af Reden, traadte denne Side af vort Samliv selvsagt i Baggrunden.

Der er en Ting, som man af og til ser fremsat som en ganske ny Tanke og som noget i høj Grad ønskeligt; det er, at Nabopræster af og til skulde bytte Kirker med hinanden, da det vilde bringe Liv og Afveksling baade for dem og Menighederne. Dette er for os slet ikke noget nyt. Det var navnlig i Løbet af nogle Aar, ikke saa sjældent, at Lund og min Mand byttede Kirker til almindelig Tilfredshed for alle Parter.

Naar jeg taler om Lunds og vort Samliv, kan jeg ikke forbigaa vor Deltagelse i Egnens Præstekonventer. Af disse var der, da vi kom til Levring, kun det saakaldte midtjydske Konvent; det var en Del grundtvigske Præster fra en temmelig vid Omkreds, der samledes tre-fire Gange om Aaret i Silkeborg til Gudstjeneste med Altergang, samt efterfølgende Møde med Forhandling. Selvfølgelig deltog baade Lunds og vi i disse Sammenkomster, og vi har mange gode Minder derfra. Men efter nogle Aars Forløb blev der stiftet et mere privat Konvent for Præsterne i Lysgaard og Hids Herred. Ideen dertil var udgaaet fra Præsterne J. P. Møller i Sejling (nu i Nørre-Lyndelse) og Jessen i Grønbæk (har nu taget sin Afsked).

Og ligesom de to Præster, der havde undfanget Tanken, hørte til hver sin kirkelige Retning — den ene til den grundtvigske Retning, den anden til Indre Mission — saledes var det ogsaa Tanken, at man i det Konvent skulde kunne mødes, hvad enten man stod i den ene eller den anden kirkelige Lejr, og i Fred og Venlighed forhandle om aandelige Ting, samt ved at lære hinanden personlig at kende komme til bedre at forstaa hinanden. Og det var for en Gangs Skyld en Tanke, der blev til Virkelighed. De allerfleste af Præstefamilierne — der var efterhaanden kommet en Del dygtige, alvorlige og livlige Præster til Egnen — greb Idéen med Glæde, ikke mindst Lunds og vi. Konventet samledes skiftevis hos Medlemmerne; der var kun tre Møder om Aaret, og disse blev holdt i Løbet af Sommeren. Vi var nemlig enige om, at der skulde passes paa, at det ikke blev til blotte selskabelige Sammenkomster, hvad let kan ske, naar man samles for ofte. Det var Tanken, at vi altid skulde kunne samles om et virkeligt aandeligt Spørgsmaal, hvad der fuldt ud lykkedes. Ogsaa i en anden Henseende vaagedes der over, at Konventerne ikke blev til Selskaber, hvor man søgte at overgaa hinanden. Det var en uskreven, men fast Lov, at der ikke maatte gives mere end to Retter Mad til Middag (en lille Dessert sneg sig dog i Tidens Løb ind). Ligeledes var det strengt forbudt at give Vin, og dette Forbud blev kun overtraadt een Gang; det var endda hos selveste Formanden, Pastor Thiel i Serup, som havde Barnedaab den Dag, Konventet samledes hos ham. Da vi skulde gaa til Bords, bad han om Medlemmernes Tilladelse til at give et Glas Vin i Dagens Anledning. Hvis vi ikke sagde Ja, maatte Vinen tages af Bordet igen;

men — vi var alle saa liberale at give ham den ønskede Tilladelse. Ved disse Konventer mødte vi til Frokost om ved Kl. 10. Der var saa Gudstjeneste med Altergang. Senere, efter at vi havde spist til Middag, var der Forhandling om et eller andet Æmne, som den Præst, Konventet holdtes hos, valgte og indledede. At der foruden Forhandlingen var rigelig Tid til Samtale Mand og Mand imellem, siger sig selv. Det var dejlige Dage, og jeg véd, at disse Sammenkomster for mange af os Præstefamilier hører til vore bedste og rigeste Minder. Der var virkelig Berigelse ved at mødes fra de forskellige Lejre; for det var ikke saaledes, at vi gik med Filtsko paa og ængstelig vogtede paa, hvad vi sagde, for ikke at støde nogen. Nej, aabent, ærligt og djærvt kom de forskellige Meninger til Orde, og der blev ofte taget stærke Tag; men aldrig led Venskabs- eller Kammeratskabsfølelsen derunder. Hvor skarpt end Ordskiftet havde været, saa var man altid lige gode Venner bagefter. Afdøde Biskop Clausen i Aarhus — Lysgaard og Hids Herred hører under Aarhus Stift — sagde en Gang, at han holdt saa meget af at komme ud paa vor Egn; for Præsterne dér var ligesom de gamle Kæmper i Valhal, der sloges, saa det gik paa Livet løs, men bagefter gik hjem og spiste Flæsk og drak Mjød i Samdrægtighed og god Forstaaelse. Konventet var frisindet nok til ikke alene at optage Præstekonerne som Medlemmer, men ogsaa at give os fuld Ytringsfrihed under Forhandlingen. At Lund fyldte og fyldte stærkt i denne Præstekreds, vil man forstaa. Hans Indlæg i Forhandlingerne var vægtige og dybe, ofte formede som et helt lille Foredrag; og hvor tit var det ikke, naar andre havde talt frem og tilbage om en Sag, at han saa

ved sine Ord ramte Sømmet lige paa Hovedet. For det meste stod han og min Mand ved hinandens Side under Ordskiftet; men der var dog undertiden Ting, de saa forskelligt paa, og det kunde ske, at selv de tog en lille Tørn med hinanden.

Dette Konvent udmærkede sig ogsaa ved en anden Ting; det var den frie og kammeratlige, alt andet end stive og højærværdige Tone, der herskede mellem Medlemmerne. Ogsaa ved disse vore Sammenkomster gik Alvor og Gammen Haand i Haand. Dette passede saa godt baade til Lund og min Mand; men det kan jo ogsaa være, at netop de to havde en ikke ringe Del i, at Tonen blev saaledes. Da Pastor Thiel blev forflyttet til Sjælland, var vi alle enige om, at Lund var selvskreven til at være Konventets Formand; han var den, som baade ved sin Alder og sin Personlighed havde den største Avtoritet iblandt os.

Der kom en Tid, da vi ved vore Sammenkomster ikke kunde have Fru Lund iblandt os. Hun var jo i flere Aar grumme svag og tog kun meget sjældent ud. En Gang imellem kom hun dog over til os, og det var altid en stor Glæde for os. Men vi andre kunde jo besøge hende og gjorde det ogsaa, og det var dejligt at komme og se hendes milde, kærlige Ansigt. Hun var i hele sin Færd lige saa rolig, som hendes Mand var urolig. Det var en streng Tid for Lund, mens han gik i stadig Ængstelse for sin Hustru; alle vi, der var deres Venner, sørgede med ham, da hun gik bort. Men tabte vi end meget, da vi mistede hende, saa vandt vi ogsaa; for ved hendes Sygdom og Død var det, som alt det bedste hos Lund kom frem stærkere end nogen Sinde; og da der var

gaaet en Tid, og Sorgen var mildnet, vandt han ogsaa hele sin gamle Frejdighed og Livlighed tilbage.

De sidste Aar, vi boede sammen, var ikke de mindst indholdsrige. Det hedder, at i Nøden skal man kende sine Venner, og det kom vi til at sande, da min Mand blev syg. Lunds Kærlighed og Trofasthed var os da til stor Glæde og Trøst, og vi mistede en af de bedste Venner, Livet har bragt os, da det Øjeblik kom, da han, pludseligt og uventet, blev den første af os, som gik hjem.

Sofie Bruun.

***

Vium og Thorning er Nabosogne, og dette Naboskab kom i høj Grad os Thorningboere tilgode, da vi i Midten af 80erne fik en Sognepræst, som en betydelig Del af Befolkningen straks følte sig i afgjort Modsætning til. Igennem en lang Aarrække havde Præster og Lærere af den grundtvigske Retning virket i det store Thorning Sogn samtidig med, at Indre Mission havde vundet en ikke ringe Tilslutning gennem denne Retnings Lægmandsbevægelse. Det nævnte Præsteskifte medførte en skarp Spaltning mellem de to Lejre, idet Missionsfolkene sluttede sig tæt til Sognepræsten, medens hele den grundtvigske Kreds løste Sognebaand til den velkendte og ansete Nabopræst *M. A. S. Lund* i Vium. Kredsen fik i ham en sjælden trofast Præst, en ypperlig Ordfører baade i Kirken og Forsamlingshuset. I henimod 20 Aar blev Thorning paa en Maade Lunds fjerde Sogn. Han var Kredsens Præst, og jeg kunde med nogen Ret kaldes dens Degn. Aldrig har jeg samarbejdet med en Mand, der saa fuldtud og tilbunds tog sin Gerning i Folk og Menighed som

en Tjenergerning. Igennem den lange Aarrække kaldte vi aldrig forgæves paa vor Præst. Han havde over en Mil til os; men hverken Travlhed, Vind eller Vejr holdt ham tilbage, naar enten Kredsen eller Enkeltmand kaldte. Det var Reglen gennem mange Aar, at Pastor Lund tog til Thorning en Gang om Maaneden; skiftevis samledes vi da i Kirken og i Forsamlingshuset. Ved Siden deraf faldt der mange Ekstrature. Altid befordrede Pastor Lund sig selv, og egentlig Løn eller Vederlag var der aldrig Tale om. Det var med hjertelig Tillid og med Tak, Kredsen i Thorning samledes med sin Præst og lagde Øre til hans klare, sunde og erfarne Tale baade om vort Folks Aandsliv og dets Historie og om Menighedens. I mange Vintre holdt han i vort Forsamlingshus sammenhængende Rækker af historiske Foredrag og gjorde Turen til Fods hver fjortende Dag, selv da han var overskredet de 7 Gange 10. — Disse Foredrag, der for det meste samlede sig om bestemte betydningsfulde Afsnit af Kirkehistorien, særlig den nyere Tids, var ligefrem Mesterværker. Der laa et stort Arbejde bag dem, og de var prægede af en evnerig, fribaaren dansk Mands aandelige Sikkerhed i den Grad, at jeg for min Part tør sige, at jeg meget sjældent har hørt Mage. Ja, det danske var et stærkt fremtrædende Træk hos Lund. Hans smukke Sprog var rent Dansk i helt sjælden Grad. Der fandtes saa godt som aldrig et fremmed Ord i hans Prædiken eller Foredrag.

Pastor Lund fulgte godt med baade i Literaturen og i Politik. Hvorledes den travlt optagne Mand fik Tid dertil, var en Gaade for dem, der ikke kendte hans store Arbejdsevne og hans klare og hurtige Tanke. I den nordiske Litteratur var han hjemme

som meget faa Ikke-Fagmænd, navnlig havde han studeret *St. St. Blicher,* hvem han i mange Maader stod nær, ogsaa med Hensyn til den kostelige danske Evne at kunne krydre Talen med lunt Skælmeri.

Lund med sin jævne og sunde folkelige Natur var i politisk Henseende selvskrevet til at findes i Venstres Rækker. Han var fra sin Ungdom af ivrig Beundrer af *C. Berg,* hvem han personlig stod meget nær, ligesom han fra sin Præstetid i Fjaltring stod i fortroligt Venskab med Bergs Slægt. Han tog vel ikke tit Del i den offentlige politiske Debat udenfor sin hjemlige Kreds; men i Kjellerupkredsen tog han jævnlig Ordet ved politiske Møder, og jeg har kun Tak at yde ham ogsaa som Politiker, thi han var flere Gange min talende Stiller under Valgkampene der. Han havde med god Grund et anset Navn i de gamle Bergske Kredse, og han skulde nok blive hørt, naar han løftede sin Røst til Forsvar for gammel, klar og sund dansk Venstrepolitik. Hans redelige Natur kunde vaande sig, naar han syntes, at Intriger og Rænkespil bredte sig i den politiske Debat og virkede vildledende paa Menigmand.

Naar jeg tænker tilbage paa mit Samliv og Samvirken med min gamle afdøde Ven M. A. S. Lund, da er det med Hjertet fuldt af Tak for dette Venskab, der lærte mig at kende en Mand, trofast, redelig og pligttro til det yderste i sin Gerning, præget af det ydmyge Tjenerstade, han havde fundet, baade i sit Folk og i den kristne Menighed.

Jensen-Knudstrup.

***

Familiemøderne.

Mellem min Farbroder, Markus Lund, og hans

Sødskende, som nu alle er kaldte bort, fandtes der en trofast og dyb Sødskendekærlighed og Slægtsfølelse, som var opelsket i deres Barndoms- og Ungdomshjem i Samlivet med Forældrene, særlig med Moderen, som overlevede sin Mand i tyve Aar. I hendes Enkesæde, det lille, tarvelige Hus i Ø. Tørslev, hvor hun levede sammen med sin ugifte Datter Sofie, samledes de tre Brødre i den Tid, de læste, hele den lange Sommerferie, og Sønnerne bragte megen Munterhed og Glæde med til deres Mor og Søster, men de delte ogsaa med dem, hvad aandeligt Liv de var kommet i Berøring med i Hovedstaden og haft Udbytte af. Mens deres Mor endnu levede, fik hver af de tre Brødre Lund sin Præstegerning i Nordjylland, og efter hendes Død, i 1866, begyndte Familiemøderne, idet Søsteren og Brødrene med Koner og Børn hvert Aar samledes skiftevis i hverandres Hjem og tilbragte 3—4 Dage sammen. Saavidt muligt samledes vi paa den ældste Broder, Kristian Lunds Fødselsdag den 28de Maj, og det var noget, vi Børn glædede os til Aaret om. Dagene gik i festlig Glæde i den lyse Foraarstid. Samledes vi i Fjaltring, var Strandbredden og Havet vor Legeplads, og en Fællestur til Bovbjerg kom altid i Stand. Var vi i Øsløs, gik Turen til Bulbjerg, og hvor vi saa kom, besøgte vi gode Venner, som Præstebrødrene hver for sig havde fundet i deres Sogne. I Støvring Præstegaard ved Randers, hvor vor Faster Sofie var Husbestyrerinde for Pastor Slamberg i tyve Aar, blev Familien ogsaa modtaget efter Tur, og her i denne naturskønne Egn frydede store og smaa sig i de dejlige Bøgeskove ved Eng og Fjord; vi levede jo alle paa træfattige Egne og saa kun sjældent en Skov, fra Støvring blev der altid gjort Køretur til Ø. Tørs-

lev, hvor vi besøgte mine Bedsteforældres Grave under de smukke Lindetræer, den ældgamle Præstegaard og gamle bekendte; men fremfor alt var det det inderlige Samliv mellem Brødrene og deres Søster, der altid havde nok at drøfte af gammelt og nyt, som gav Familiemøderne deres Præg og Indhold for os alle; ved disse Lejligheder samledes fire Svigerinder, som vistnok af Natur var saa højst forskellige, at de kunne have ondt ved at forstaa hinanden, men det gode Sødskendesind hos deres Mænd og Brødre, gjorde sikkert sit til, at de med Tiden kom til at forstaa hinanden godt, og de to af Svigerinderne, der som Enker kom til at leve i hinandens Nærhed i adskillige Aar, blev meget for hinanden, og de kunde begge som »gamle Fastre« og kære Gæster komme rundt om i de nye Hjem, som vi Sødskendebørn efterhaanden dannede; ogsaa skulde vi nødig glemme, at da vor Faster Sofie fik den sidste svære Sygdom, der vel varede over et Aar, fandt hun ikke alene et kærligt Hjem hos sin Broder i Vium Præstegaard, men i hans Hustru, »Faster Jane«, som hun hed i Familien, og som selv var skrøbelig af Helbred, en trofast, kærlig og opofrende Plejerske. Naar jeg for min Del mindes Farbroder Markus fra min Barndoms- og første Ungdomstid, da var det ikke altid med trygge Følelser jeg kom i hans Nærhed. Var man noget frittalende og aabenmundet, kunde man let være udsat for en Røffel, der maaske var fortjent, men som ikke smagte, og gjorde, at jeg helst holdt mig paa Afstand fra ham, men dette svandt ganske bort med Tiden, og ved min Faders Død, under min Moders lange Svagheds- og Sygdomstid og ved hendes Død viste han ret det kærlige forstaaende Sind, han ejede for hende og os to Børn, og da begge

hans Brødre var døde, blev Farbroder Markus, som han var baade for os Sødskendebørn og vore Børn igen, ret vort Samlingsmærke, der besøgte os i vore Hjem og stod bi med Raad og Daad, hvor det trængtes. Familiemøderne kunde nu ikke fortsættes, da de gamle Hjem ikke var mere, men i Vinteren 1906 sendte Farbroder en Rundskrivelse til alle Sødskendebørnene og indbød os til Familiemøde i Vium Præstegaard i den tilstundende Sommer; dette vandt stor Tilslutning, og den 22de Juli, en Søndag, mødtes vi alle, foruden Sødskendebørnene ogsaa Faster Kristiane (fra Øsløs) og Frk. Marie Dinesen, Farbroders Svigerinde fra København, og tilbragte en skøn, festlig Dag, med Samvær og Spasereture om Formiddagen og Gudstjeneste med Altergang om Eftermiddagen. Til dette Familiemøde, der sikkert ikke kunne været holdt med Udbytte, hvis ikke de gamle Møder var gaaet forud, havde Farbroder Markus skrevet nedenstaaende Sang, hvori han peger paa den Arv fra den gamle Slægt, som han ønsker og haaber, der gennem os skal bringes videre til vore Børn og Efterkommere.

Velkommen ved den gamles Bord
I festlig Kreds og Klynge
Og hør paa et Par jævne Ord,
Han vil for eder synge.
Velkommen I, hvem flest af Aar
Paa Vandringsfærd blev givet
Og som end under sølvgraa Haar
Har Kærlighed til Livet.

Velkommen I af Slægtens Rod,
Jeg for de unge kalder,
Skønt nogle af Jer rykked' mod
Den mere modne Alder.
Velkommen I, som have Haand
Til Slægtens »unge« givet
Og knyttede med dem et Baand,
Der holder ud for Livet.

Det tredie Slægtled alt gror til,
Hvor slige Baand er bundet,
Og hver kun nødig savne vil,
Hvad med de smaa blev vundet.
Dem skal trods hver forvildet Aand
Paa gammel Vis I lære,
At Blodets Baand og Hjertebaand
Bør holdes højt i Ære.

Saa breder Slægten sig vel ud
Paa vidt adskilte Baner,
Men glemme ej den gamle Gud
Og ej de gamle Faner;
De Faner, som trods Tidens Aand
Den gamle Indskrift bære:
Hold Blodets Baand og Hjertebaand
Og Sandhed højt i Ære.

Jeg vil slutte med at mindes sidste Gang jeg saa Farbroder Markus; det var i hans Hjem paa hans firs Aars Fødselsdag den 28de November 1912; der blev da vist ham megen kærlig Opmærksomhed; Dagen igennem drog Venner ud og ind i det kendte,

gæstfri Hjem, og Gaver, Blomster og Breve var synlige Tegn paa, hvor meget han var for mangfoldige, men for mig staar i Mindet særlig den Stund om Aftenen, da det blev foreslaaet at vi skulde synge »Nu skal det aabenbares«. »Ja,« sagde Farbroder, »den sang vi i gamle Dage i Fjaltring, saa det klang«; og omgivet af alle sine Børn, nogle af Børnebørnene, enkelte Venner fra Fjaltring og mange fra Omegnen, stod han blandt os, mens vi sang den om den gamle Kærlighed, som ikke ruster, der særlig paa denne Dag fik Liv og Varme overfor ham, saa den atter klang med de gamle kendte Toner. Vi Sødskendebørn kan ikke være taknemlige nok, fordi vi fik Lov at beholde Farbroder Markus saa længe iblandt os, at alle vore Børn kom til at kende og holde af ham, maatte saa det Haab og Ønske, han har givet Udtryk i Sangen ved v o r t Familiemøde, opfyldes.

Klim Præstebolig, i December 1914.

Marie Anker-Møller,
f. Lund.

INDHOLD

Indledning ..... Side 5
Slægtsminder ..... — 8
Ungdomsliv ..... — 28
Præstegerning i Virring og Lemvig ..... — 35
— - Fjaltring ..... — 41
— - Vium ..... — 73
Kendte Mænd og Kvinders Udtalelser om Lund ..... — 103